

AARBOG 1947

D. S. K. Aarbog 1947

Udgivet af

Foreningen af
danskssindede sønderjydske Krigsdeltagere 1914-18

ved

Johs. Clausen H. Hunger A. P. Møller

Eftertryk kun med D. S. K.s Tilladelse

Trykt i Hejmdals Bogtrykkeri. Aabenraa
1947

INDHOLD

Ved Kong Christian X's død	5
Ud af Mørket.....	6
Indkaldt	8
Vildornens strenge Hævn	19
Første Sønderjyde i Aurillac Lejren	23
Anden Gang gennem Polen	25
Paa Safari i Regntiden	31
Allehaande Tildragelser under min Indkaldelse	36
En fredelig Duel	39
Paa Rejse med et Par Træskostøvler	40
Landflygtig jeg mod Hjemmet igennem Taarer ser	46
Overnatning i samme Kvarter som Fjenden	51
To Mister Krympefri	51
Nogle Oplevelser fra 1914-18	52
»Der Kerl fährt sofort«	57
Vi blev ved med at tale Dansk	58
»Ingen Aarsag, Deres "kongelige Højhed!«	60
»Sechs Mann mit Karabiner«	61
Fra min Soldatertid	62
Minder - Episoder	63
Hvis det bliver en Dreng, saa bliver jeg Fadder	69
»Challi's Meriter	70
En Luftskipper fortæller	71
»Jeres Kejser er rendt sin Vej!«	74
Fra Syd til Nord	77
Fortæl, Kammerat!	86
Kammerater!	91
Ære være deres Minde	92

Vor Forenings Jubilæumsstævne i Sommer prægedes af Sorgen over Kong Christian X's Død. Han var Genforeningskongen, som hin skønne Sommerdag paa Dybbøl Banke tog den sønderjydske Befolkning i sin Favn, og til sit Hjerte. Han var i Besættelsestidens tunge Aar det Samlingsmærke, om hvilket hele Folket samlede sig i Arbejdet og Kampen for Danmarks Frihed.

Men Sorgen over vor gamle Konges Død mildnedes ved Visheden om, at hans Efterfølger, Kong Frederik IX, sammen med Dronning Ingrid vil kunne løfte Arven og gøre Kongegerningen videre i samme Spor, som Kong Christian X fulgte.

Vi hernede kender vort unge Kongepar. I de Aar, Kronprinse og Kronprinsessen har haft deres Sommerophold paa Graasten Slot, har de vundet sig en Plads i vore Hjerter.

Vi ønsker Kong Frederik og Dronning Ingrid Guds Velsignelse i deres Kongegerning.

VED KONG CHRISTIAN X's DØD

(1) Der er blevet mindet om, at D. S. K. var en døende Forening. Alene i Fjor gik 128 Kammerater bort; Aar for Aar øges Antallet af dem, der stille glider over i Eftermælet, og nye kommer ikke til, saa man kan næsten regne ud, hvornaar denne danske Organisation maa slaa Slutstregen i sin Protokol.

Men netop, fordi det er saaledes, fortjener det særlig Anerkendelse, at D. S. K. ufortrødent øver sin danske Indsats. Den øser stadig af Mindernes Væld fra en haard Tid, men gør det for at skabe Værdier, for at styrke dansk Sind og Følelse, til Gavn for vor sønderjydske Hjemstavn og den Sag, der efter tunge Ofre bar Nordslesvigerne fra Udlændighedstiden ind i Genforeningens lyse Dag, med dens Fest og dens Krav, der nu som ingen Sinde før har stillet danske Sydslesvigere over for mægtige Opgaver i Haabets Tegn.

Naar D. S. K. nu kaster Blikket tilbage over et Aar, der svandt, standser den særlig ved een Begivenhed: Kong Christian den Tiendes Død. I de ti Aar, Foreningen har virket, mødte den, hver Gang Kongen gæstede sine genforenede Sønderjyder, med sine rød-hvide Faner. Var det ikke Kongen, der den 11. Juli 1920 paa Dybbøl modtog Danebrog med de Ord: "Idet jeg kysser dets gamle Dug, kysser jeg eders Trofasthed!" Trofasthed var det, der prægede vor nu afdøde Konge og det betydningsfulde Genforeningsarbejde, han jævnt og stilfærdigt, men med Hjertets Varme og et stærkt Sinds fulde Kraft udførte lige fra Højtidstunden paa Dybbøl (2) Banke, indtil han den 20. April 1947 gik over til den store Hvile.

Vi ved, at Kongen levede med i og værdsatte enhver Indsats for Land og Folk. Han fulgte ogsaa i de store Krige med inderlige Ønsker de unge Landsmænd, der for at gavne dansk Tarv, under de strengeste Kaar, maatte gaa fremmedes Ærinde. Det gjaldt dem, der hørte eller endnu hører hjemme under D. S. K.'s Banner, som det gjaldt de unge Sydslesvigere, der maatte være med i den sidste grusomme Storkrig.

Det er en kendt Sag, at Kong Christian efter 9. April 1940, saa vidt det kunde forenes med hans Stilling og Ansvar, var med i Modstandsbevægelsen; han satte, ligesom enhver dansk Patriot, alt ind for at gøre vort elskede Fædreland frit igen. Og det var Fjenden klar over. Det lille runde Hul i Ruden ved Kongens Skrivebord taler sit tydelige Sprog.

Aar efter Aar besøgte Kong Christian Nordslesvig, knyttede stadig snævrere Baand mellem det danske Kongehus og den nordslesvigske Befolkning og fik ved sin jævne, hjertevindende, men dog kongelige Færd en straalende Plads i Hjerterne. For alle stod Kongen som det store, lysende Midtpunkt, der forenede alt, hvad der er godt og dansk. Alle saa op til ham i dyb Beundring og inderlig Kærlighed, og ogsaa i tyske Kredse. taltes der om Hans Majestæt med Venlighed og Respekt.

Ogsaa danske Sydslesvigere vidste, at Kongen fulgte deres Arbejde og Skæbne med sine varmeste Ønsker. Det kunde jo ikke være anderledes, fordi Kongen, der personlig følte sig saa nær knyttet til Sønderjylland, var saa god en dansk Mand. Det bevægede Møde mellem Kongen og danske Flensborgere hin uforglemmelige 12. Juli 1920 staaer stadig levende i Deltagernes Erindring. Endnu under sit sidste Besøg i Sønderjylland ønskede Kongen at hilse paa Landsmænd fra Sydslesvig og havde et godt Ord til (3) hver af dem. Naar nogen henedefra i tjenstligt Ærinde kaldtes til Kongen, blev han altid stillet over for kloge Spørgsmaal og fik varme Hilsner med hjem.

Ligesom Kongen i enhver vanskelig Situation for Land og Folk viste en hurtig Opfattelse af Stillingen og gav Udtryk for den paa en klar og værdig Maade, var det ogsaa Tilfældet, da

Isted-Løven, Symbolet paa dansk Troskab Syd for Grænsen og paa urokkelig Vilje til at hævde dansk Ret, efter Slægtleds Udlændighed vendte hjem til Danmark. Ogsaa ved den Lejlighed tolkede Kongen i faa Ord, som i en Nøddeskal, det givne danske Standpunkt i en vidtfavnende Sag.

Da alle Danmarks Kirkeklokker efter Kongens Død forenedes i et fælles Udtryk for Sorg og samtidig for Taknemmelighed over en enestaaende skøn Kongegerning, fyldtes Flensborgs største Kirke til Trængsel, og der holdtes Mindehøjtid i Gottorp historiske Slotskirke. Mange andre Steder i Landsdelen Syd for Flensborg Fjord samledes man til Sørgefester. Alle danske vilde være med i et Folks Hyldest og Kærlighed til den Konges Minde, der havde været det store, smukke Samlingsmærke for sin Nation.

Ogsaa D. S. K. sænkede sin Fane i dyb Ærbødighed og Tak.

L. P. Christensen.

UD AF MØRKET

(4) Her paa Jord er der en bestandig Skiften af Lys og Skygge. Vi har været inde under den Alvor, der fulgte med Kongens Død og Jordefærd. Danmark har været klædt i Sorg. Vi har fejret Mindet om en af de lyseste Dage, vi har oplevet sammen med vort Folk. Det var i Sandhed en god Gave, Gud gav os i de første Majdage 1945. Vi behøver ikke at opfriske Minderne fra de mørke Aar, der gik forud. For vi glemmer dem aldrig. Vi glemmer heller ikke Uhyggen, der var over de sidste Dage, før Befrielsen kom. Vi havde paa Fornemmelsen, at det snart vilde være Slut. Men hvad skulde vi igennem forinden? Vi blev Vidne til Fjendens Forberedelser til en sidste fortvivlet Modstand. Hvad om han skulde trænges tilbage Mil for Mil op gennem Jylland for til sidst at sætte sig fast i Norges Fjelde? Vi havde et lille Begreb om, hvilken frygtelig Ødelæggelse Dele af Frankrig blev udsat for, inden Befrielsens Time slog. Og saa vendte Bladet sig saa blidt for vor kære Hjemstavn og vort Fædreland, saa blidt og skaansomt, som kun den almægtige Gud i Himlen kan gøre det. Her passer Ordet fra Romerbrevet: "Det, som var Mennesker umuligt, det gjorde Gud". Jo! Al god Gave og al fuldkommen Gave er ovenfra og kommer ned fra Lysenes Fader, hos hvem der ikke er Forandring eller skiftende Skygge.

Vi behøver ikke at være utaknemmelige mod Mennesker, fordi vi først og sidst vil give Gud Æren for vor Befrielse. Paa Billedet af Troppernes Indtog i København efter Trearskrigens sejrige Afslutning ser man en Kvinde i sort, med en lille Dreng ved Haanden, der staar for sig selv og med taareblændede øjne ser paa den Festrus, der har (5) grebet hele Befolkningen. Hun savner en blandt de med Blomster smykkede Krigere, een, som var hendes eet og alt paa Jord. Idet man stirrer paa Billedet, faar man Lyst til at raabe til de jublende Mennesker: Aa, stands et øjeblik, saml jeres Blomster, giv dem til hende, at hun kan smykke en fjern Grav dermed, den Grav, der gemmer det Offer hun har bragt, for at I i Dag kan glæde jer ved jeres Frihed og Lykke. Skal vor Glæde i Dag have den rette Dybde,

da maa vi ikke glemme de Ofre, andre i vort Folk maatte bringe, for at vi kunde blive frie. Vejet paa Snusforufts Vægt betyder disse Ofre ingenting. Vejet paa den strategiske Krigsførelses Vægt betyder disse Ofre kun lidt, men vejet paa Kærlighedens Vægtskaal vejer de tungt, saa tungt, at vi maatte ønske, at alle vore Blomster kunde smykke deres Grave, saa tungt, at vi maa sige, vort Folk maa aldrig svigte sine døde, ej heller sine dødes Efterladte, for saa svigter det sig selv.

Al god Gave og al fuldkommen Gave er ovenfra og kommer ned fra Lysenes Fader. Hans Gave bliver ikke mindre, fordi den kostede Ofre. Hvor er den Gave fra Gud, som det ikke koster Offer at faa i Eje? Vi hørte det af Jesu Mund, Moderen maa betale Glæden over sit Barns Fødsel med Værne, der gaar forud. Jesu Venner maatte betale Paaskeglæden med Langfredagssmerten. Den rette, dybe Glæde ved Befrielsen følte kun de, der for Alvor havde lidt under Formædelsen og bragt Ofre under Kampen, der gik forud.

Saadan er det ogsaa med Kristenlivet. Set i Lyset fra Gud er hele vor Tilværelse een stor Frihedskamp. Denne Verden tilhører Gud. Han alene er vor retmæssige Herre. Men denne Verden er midlertidig besat af Djævelen og hans onde Aander. Der er mange, der smiler overbærende ad denne Tale. Det er klart, - for de er gaaet ind for et fredeligt Samarbejde med ham, uden at vide af det. De lider ikke under Formædelsen ved at være Syndere; det (6) har aldrig for Alvor kostet dem nogen Kamp at blive frie. De tror heller ikke for Alvor paa Gud. De tror paa Verden, paa Mennesker, paa Oplysning, paa Fremskridt ved menneskelig Kraft og Snilde. Hvis de skulde sige deres Hjerters Mening, saa vilde den lyde saaledes: Al god Gave og al fuldkommen Gave er indefra og kommer fra det 20. Aarhundredes oplyste Menneske. Ja, mon de mangler Oplysning, de Videnskabsmænd, der nu fabrikerer Atombomber 100 Gange værre end dem, der blev brugt mod Japan? Mon de savner Oplysning, de Fysikere i Rusland, der søger at finde ud af, hvordan man kan lede de kosmiske Stråler ned gennem Atmosfæren, saa de i et Nu udsletter alt levende, hvor de rammer?

"Ud af Mørket" hedder den meget omtalte Bog af den tidligere Kommunist, som omsider gennemskuede denne Bevægelses sataniske Midler og Maal og derfor brød ud. Ud af Mørket, - det kunde vi godt sætte som Overskrift over d. 4. Maj 1945. Ja, for da blev det lyst over Danmark. Al god Gave kommer fra Lysenes Fader. Men det er kun som Glimt i Verdens Mørke. Saadan synger vi jo: Hav Tak og Lov og Pris for hvert et Glimt fra Lysets Hjem og fra Guds Paradis. Kun i Glimt. Ja, for i dybeste Forstand kommer denne Jord aldrig ud af Mørket. Jo mere oplyste, Mennesker bliver, des tættere bliver Mørket, des mere faretruende bliver Verden.

Kun eet Sted er der for Alvor lyst. Der, hvor Lysenes Fader har aabenbaret sig i hele sin Herlighed, i Jesus, i ham, der som den eneste bærer Navnet "Verdens Lys", som derfor ogsaa er Verdens eneste Haab. Vor Fred og Frihed er et Pusterum. Hvad skal vi bruge det til? Til at faa os selv og vort Folk forankret i Troen paa Guds fuldkomne Gave, Frelsen og Forløsningen i Jesus Kristus, hvis Herlighed lyser klarest i det tætteste Mørke. I Troen paa ham, der har lovet sine, at Guds Riges Frihedskamp en Dag skal ende med en evig og fuldkommen Sejr, at (7) denne Verdens Skiften af Lys og Skygge en Dag, paa hans Dag, skal afløses af hans Riges evige Klarhed. Glæder vi os til Frihedens Dag, som Kristus bringer? Det gør vi, naar vi lider og kæmper for Frihedens Sag.

A. Westergaard-Jacobsen.
Rødning.

INDKALDT

Det var en Søndag Formiddag i September 1915. En af disse dejlige Sensommerdage, da man vel aner, det gaar paa Hæld, men ikke forurolige s ved det, fordi Dagen er saa lys og mild, at Sindet intet rummer uden Tryghed og tillidsfuld Forventning om noget godt og smukt forude. Peter stod i Haven, hvor Solen skinnede, og hvor røde og hvide Georginer nikkede "morgenfrisk i Straalernes Skær.

Drømte han - - eller hvorfor stod han der i Solen og kælede for Blomsterne, som var det Menneskebørn? - - - Han grublede. Noget, han for Resten var slem til nu og da. Han var uenig med sig selvom, hvordan man burde tilbringe en saa herlig Søndag Formiddag. Man kunde sætte sig paa Cyklen og hjule til Staden. Man kunde slentre nedenom ved Søen i Haab om en stille Flirt med Møllerens Grete, som vel netop var i Haven nu efter Pynt til Søndagsbordet. Man kunde ogsaa gaa til Kros, som Skrædderens Jørgen gjorde det for lidt siden og forlyste sig med øl og Kortspil. Man kunde ogsaa gaa i Kirke. Og Peter gik egentlig gerne i Kirke. Men siden Solen nu skinnede saa forlokkende, var det kommet over ham, at man jo i Grunden ogsaa kunde gaa en Tur i Kærene, for ogsaa det var noget, han holdt af. Skulde han være helt ærlig, var han nær ved at indrømme for sig selv, at det (8) vist egentlig var ham saa temmelig lige meget, hvad enten han tilbragte en Solskinsdag i Kirken eller i Kærene. Der var ganske vist ingen Salmesang, ingen Orgel toner og ingen Prædiken i Kærene. Skønt - mon der nu alligevel ikke var - Prædiken uden Ord ganske vist, men alligevel. - - - Og saa var der en mærkelig højtidsfuld, en ganske ejendommeligt fængslende Andagt. Han kunde ikke beskrive det, ikke forklare det nærmere. Men der var i Mosernes og Engenes Uendelighed en egen gribende Storhed, der virkede som Stilheden under Kirkerummets hvide Hvælvinger, naar Præsten prædikede eller naar Orgelet præluderede - beroligende, paa samme Tid dragende og betagende. Her var - -

Peter blev brat afbrudt i sine Betragtninger af en Stemme, man ikke tog Fejl af. Det var Kromandens punsede Røst, der saaledes bevirkede, at han ikke naaede til Vejs Ende med de opbyggelige Overvejelser. Det behøvedes heller ikke. Det viste sig nemlig, at højere Magter havde afgjort Sagen for ham.

– Halløj, Peter, raabte Kromanden, godt, at jeg træffer dig. Her er en vigtig Meddelelse. Du skal af Sted. Glød dig --.

Stemmen hakkede som i Aandenød, men brød saa brat af for~ at slaa over i en skurrende Fanfare: Der Kaiser rief, und alle, alle kamen - -. Og naar det var sagt, var ingen Tvivl mulig. Det var Kromandens patriotiske Kommentar "zur grossen Zeit". Som gammel Slesvig-Holstener lod han ingen Lejlighed gaa fra sig til at præparere Stemningen. Det var nu hans Offer paa Fædrelandets Alter.

Kromanden, der ogsaa var Centralbestyrer, kom hinkende over Vejen og rakte Peter et Telegram - med den Alvor, det i slige højtidelige Øjeblikke sømmer sig en kejserlig-tysk "Embedsmand" naturligvis og ved samtidig at give en faderlig Formaning med paa Vejen.

(9)

– Lad os nu se, du gør dine Sager godt, min Dreng, saa Fædrelandet faar Ære af dig - -. Jeder Stoss ein Franzos, jeder Schuss ein Russ', jeder Tritt ein Britt'! Og saa kaglede han begejstret, som om disse Krigspropagandaens macabre Aandfuldheder var hans egen Opfindelse.

Peter aabnede Telegrammet. Det var altsaa Indkaldelsesordren. Der stod kun nogle faa Ord: - - i Morgen Eftermiddag Kl. 3 ved Bezirkskommando i H.

I Morgen-.

Og der indlededes med disse Ord, der var som Ildskrift for hans øjne: De h a r at give Møde --.

Naturligvis: De h a r - -. Det virkede paa Peter som Piskesmæld, som et Spark bagi: March, af Sted med dig! Men saadan var det altsaa. Saadan var Tonen.

Han stirrede længe paa det hvide Papir. Og jo længere han saa paa det, des mærkeligere følte. han sig til Mode. Besynderligt, ganske besynderligt. Han vidste, det vilde komme. Han var da forberedt - mente han. Havde affundet sig med det. Og hvad saa? Ja, hvad saa. Stod han ikke der og følte sig - kort sagt, rigtig elendig. Denne sære Slaphedsfølelse i Knæene, en Klump i Halsen og i sig en syndig Forvirring af modgaaende Tanker og Følelser, et Virvar af Forestillinger uden ringeste Mening og Fornuft.

Besynderligt for Resten ogsaa, at han fik Indkaldelsesordren med kun et Døgns Varsel, medens alle hans Sessions-Kammerater havde faaet den for 10 Dage siden. Alt forekom ham besynderligt. Han saa Lysets Spil i Blomsternes Farvevæld og opdagede, at han slet ikke frydede sig over det, som han ellers plejede. Der var Asters. Der var Montbresier. Der var ogsaa Roser. En enkelt var endnu i Behold af de store røde, dem med det (10) forunderligt dunkle Skær af noget, man ligesom aldrig bliver klog paa. Dugperler funkledede mellem fløjlsbløde Blade. Perler saa klare som det fineste Krystal. Men maaske var det slet ikke Perler. Maaske var det - -.

Han for sammen. Det lød som Trompetstød i Havens Gange. Og saa var det bare en Sol-sorts skingre Kalden.

Besynderligt -! Han saa efter Fuglen, som dem pilede forbi i bølgende Flugt, skræppende ustandseligt Stammens ældgamle Faresignal.

Fare - - Sludder! Han saa efter Fuglen, han saa paa Blomsterne, og han saa paa Telegrammet. Var han da rent ude af det --?

*

Der var Dugperler i Rosens øje. Eller - ja, hvem ved, maaske var det slet ikke Perler. Maaske var det Taarer. Vrøv! Og dog - maaske alligevel - Ja, nu saa han det da ganske klart. Ganske tydeligt stod det for ham, som var det i Gaar. Hvor det kom fra, anede han ikke. Det var der bare - - et Billede - og der var Taarer i skinnende Barneøjne. Og nu vidste han ogsaa, at det var Ingers store, forskræmte øjne.

Han var da vist helt fra Sans og Samling -.

Inger -! Ja, det var dengang. Dummeperter kaldte de ham.

Det var længe, længe siden. De var lige begyndt at gaa i Skole - Skomagerens Peter og Bankdirektørens Inger. Det var dengang, Smedens graa Kat og de væmmelige Tudser var saa omtrent de eneste Sorger, denne Verden beredte hende. Det var dengang, da

Tysk æskuld løjs, men lidt æ lær'.

Nej, hjemm', der var et møje bær',

der sang æ Oldmors Visser.

Om Morgen, naar Smedens store Hankat sad i Porten, hvor Skolevejen førte forbi, trykkede hun sig tæt ind (11) til ham, fulgte Uhyret med forskræmte øjne, alt imens de i en passende Bue naaede udenom. Resten af Vejen fulgtes de Haand i Haand, indtil Henny Brandt kom stormende og rev dem fra hinanden: Men, Inger dog, saadan g a a r man da virkelig ikke!

Ja, og saa var det dengang - men da var de allerede "store Børn" - da Læreren kommanderede hende i Skammekrogen, fordi hun i en Geografitime havde paastaet, at Sønderjylland var gammelt dansk Land. Da var det, Peter for første Gang saa Taarer i hendes øjne - og blev rasende. Han kunde have kylet Blækhuset i Hovedet paa Læreren, men gjorde det dog heldigvis ikke. Paa Vejen hjem blev hun drillet dygtigt, for: Ih, som hun dog havde dummet sig - -. Der blev Revolution, vildt Oprør, da Peter pludselig stillede sig ved hendes Side og raabte, at det var hende, der havde Ret, og de andre, der var de dumme. Drengene faldt over ham. Først var der en, som rev Huen af ham, saa sparkede en anden til Skolebøgerne, saa de flød omkring som vingeskudte Fugle. Og saa blev der Slagsmaal. Henny Brandt æggede til Daad. Inger var ulykkelig. Og Peter fik Kløene. Men han tog det, syntes han da selv, som en Mand - for hendes Skyld. Ak, ja, Inger -! Men hvor var det dog længe siden.

*

Nu rasede den store Krig paa 14. Maaned. Drønende trak den sin blodige Fure Europa rundt, stod som et rasende Uvejr over alle Fronter, dræbte og lagde øde. Folk og Hjem var i Dødens Skygge. Hold efter Hold drog af Sted, unge og ældre fra den sønderjydske Hjemstavn. Og nu var Turen altsaa ogsaa kommen til Peter.

Hvorfor drog de egentlig af Sted? Hvorfor efterkom de Ordren? Hvad kom det tyske Riges Krig dem ved? Det var Sommer. Der var Blomster. Der var Farve og Duft. Der var Sol og Fuglesang. Og saa skulde Mennesker (12) uden videre efterkomme denne Ordre, der forvandlede alt til Mørke og Haabløshed. Det var simpelthen oprørende!

Møllerens Grete gik forbi paa Vejen. Hun vinkede.

– God Morgen, Peter!

Hendes glade Ungpigestemme lød syngende og morgenfrisk ind til ham over Hegnet. Men han ænsede det ikke. Han vaagnede først, da hun leende raabte:

– Drømmer du, eller er du morgensur?

Men han stod bare og gloede dumt, nikkede og mumlede et eller andet uforstaaeligt.

Hvorfor drog de af Sted --.

Hvad Mening var der i det? Peter knyttede Næverne. Han krammede Telegrammet. Hvad om han - hvad om han - puttede det i Kakkellovnen - - og stak af!

Folk gik forbi paa Vejen. Folk, han kendte saa godt. De var i Søndagsklæder. De var paa Kirkesti. De smilede og hilste. Det lød saa selvfølgeligt, saa sædvanligt, som om der overhovedet ikke var andet end det sædvanlige, det selvfølgelige, det trygge og rolige. De gik, som om de følte sig i alle Maader og for alle Tider sikrede imod nogen Sinde at blive bragt ud af Dagliglivets engang tilvante, roligt glidende, evigt uforanderlige Strøm.

Besyderligt, ganske besyderligt -! Det kogte i ham. Noget ondt skød frem, noget i Retning af giftig-grøn Misundelse: Dette, at de gik der, alle de andre, smilende som sædvanligt, som om intet var sket - -

Ogsaa dette, at alt omkring ham virkelig var som altid: at en Fugl kaldte, at Klokkerne ringede, at det spillede gyldent i Stubmarkerne, at en Vogn rumlede og en Hund gøede. Og saa dette, at han alligevel vidste med sig selv, at i Morgen vilde alt være - anderledes!

*

(13) Han var som splittet i tusind Dele. Han troede, han var fuldt rede til at tage imod det uafvendelige. Men fra det Øjeblik, Telegrammet var i hans Besiddelse, var det, som om et Tæppe gik ned. Der var sat Skel. Mellem det, der var, og det, som skulde komme i Morgen. En ny Uro fyldte ham - -. Det, som var -, ja, hvad var nu det? Var det ikke alt det, som var med til at bære og holde oppe? Alt det, man ikke saa, men bare følte i sig som en lykkelig Ballast. Alt det, som var - hjemme og hjemmefra - -. Men vilde det kunne holde nu i det Ny, som skulde komme?

Dengang han som lille Dreng var begyndt at gaa i Skole (i den tyske, naturligvis, for der var jo ingen anden) havde han hørt Mor bede ved hans Seng:

Lad den Kærne underfuld
vokse i vort Indre,
naar der skinner Sol paa Muld,
og naar Stjerner tindre!
Lad det Frø opvokse smukt
med din Børnevrimmel
til at bære evig Frugt
i din høje Himmel!

Dengang syntes Peter, var det noget svært noget, et efter hans Mening ganske overflødigt Supplement til hans egen Aftenbøn.

Først lidt efter lidt begyndte han at fatte Sammenhængen, om end han tit og ofte fandt, der var noget mærkeligt bagvendt i det altsammen. Der var nu dette, at hans Mor allerede i den Tid han kom i Skole lærte ham at stave efter Kasper Jensens danske Læsebog og læste for ham af H. C. Andersens Eventyr. Far fortalte Danmarkshistorie og lærte ham at synge danske Sange. Det var altsammen saare naturligt. Men just derfor forekom det ham aldeles ubegribeligt, at han, da han nu kom i Skole, skulde til at udtrykke sig paa et Sprog, han ikke forstod et Muk af og som slet ikke blev brugt i det daglige (14) Samkvem mellem Mennesker. Den Skole huede ham ikke. I den første Tid tudede han, naar han skulde af Sted om Morgen.

Mens Aarene gik, de 9 Aar i den tyske Skole, forvandlede Følelsen af Bagvendthed efterhaanden til Vished og Sikkerhed. En Dag forstod han, at alt det, som allerede tidligt havde givet ham denne sære Fornemmelse af Unatur, at det i Virkeligheden var at ligne med en Krig, en vældig Tvekamp mellem Hjem og Skole, og hvor Parterne paa den ene Side var Fars og Mors ubehjælpssomme, men aldrig svigtende Indsats for at bevare og udvikle i Barne- og Hjemmets Kærne, Slægtens, Hjemstavnens og Folkets danske Sind - paa den anden Side Lærernes mere eller mindre hensynsløse Udnyttelse af den præjssiske Skoles Fortykningsapparat.

Den Tid kom, da det stod lynende klart for ham, at alt i Virkeligheden stod og faldt med de danske Hjemms Udholdenhed i Med- og Modgang, thi mange var ligegyldige, og mange gav

op for ikke at volde Børnene Ubehageligheder. Da var det, han forstod, hvad Mors Bøn gjaldt, hvad Grobunden betød for Frøets sunde Vækst og Trivsel, forstod, at Grokraftens dybeste Hemmelighed maatte være Rigdom og Værdi for hver den, der havde Del i den. Og nu i dette Øjeblik, mens han knugede Telegrammet i sin knyttede Haand, forstod han tillige, at Tiden var kommet til, at Værdierne, Hjemmets og Folkets Rigdom skulde prøves ved ham i andre, raa og barske Omgivelser. Og hvordan vilde det saa gaa med Glansen og med Kraften og det i den, som bar og løftede - _

*

For at faa Ro i Sindet og Styr paa Tankerne gik han et Vend ud over Markerne. Han vilde se dem endnu engang, inden han forlod Egnen for at tilbringe Resten af det Døgn, der var tilstaaet ham, i sit Barndomshjem.

(15) Hans Blik strejfedes Kærene, hvor Siv og Rør duvede for en let Brise, og hvor Kæruldens Duske lyste som hvide Vattotter. Hvor tit havde han ikke siddet her drømmende ved Solfaldstid en Sommeraften, naar Himmelportens gyldne Buer kastede flammende Reflekser i Mosehullernes blanke Ruder. Hvor tit var det ikke hændt, at Kammeraterne blev utaalmodige, kaldte ham en Tørvetriller og gik deres Vej. Men hvad betød det for ham, naar til Gengæld den store Stilhed, den, der var som Kirkefred, tog ham i sin Favn, og Solens sidste Guldskær byggede Bro mellem Himmel og Jord. Da kunde der komme over ham noget af denne mærkelige ubestemmelige, men fortryllende Følelse, ja, næsten Vished om noget, der var stærkere og skønnere end al t andet - -

Lig Solen farer Livet hen,
gaar til Forklaringskysten;
med Glans opdukker Sol igen
fra Paradiset i østen.

Ja, saadan havde han følt det. Fortrøstning, Haab. — H a v d e han følt det. — For følte han det stadig? Ogsaa nu i disse mærkelige, sindsforvirrende Øjeblikke? Havde det ikke bare været en Stemning, ungdommeligt Sværme- ri uden Bund i Virkeligheden? Hvad vidste han overhovedet om Livets Glans og Livets Nød andet, end hvad romantiske Forestillinger havde foregøglet ham?

Der laa ligesom et Slør over Kærene. Der var ligesom et stort Hav med skummende Bølger. Og midt ude paa det Dybe vippede, hjælpeløst som en tynd Skal, hans egen skrøbelige Livsbaad. Hvor mon den strandede engang -?

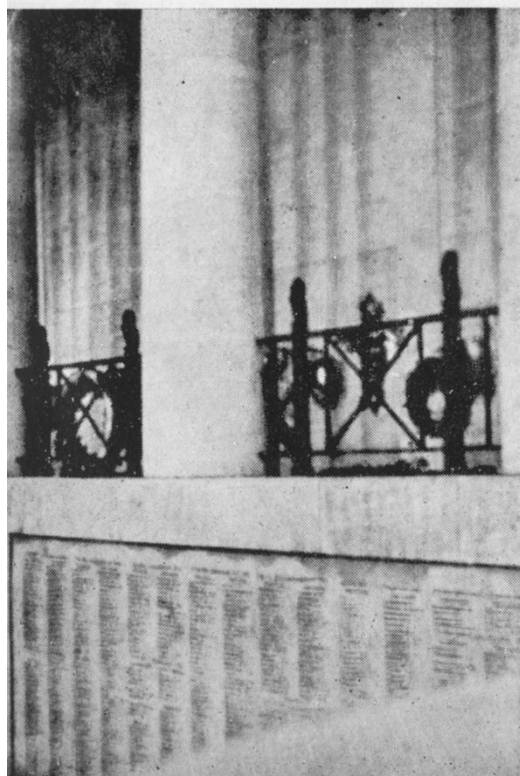
*

Besynderligt -! For ind imellem var han lige ved at le ad sin egen Bedrøvelighed. Han, som endnu for en lille Time siden var saa sikker paa sig selv. --

Med et slog det ned i ham, at Sagen jo i Grunden var (16) ganske enkelt og ligetil. Et Døgn var ikke nogen lang Tid, men dog længe nok til at drukne det elendige Telegram i

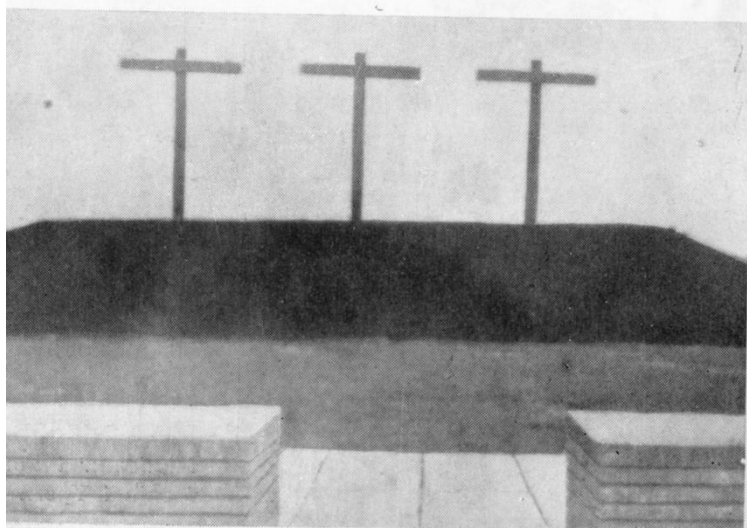
Aldrig mere Krig — —

*Mindemur i Porte
Menin i Ypern*

Kun kendt af Gud

Memento mori

Mosen. Længe nok til at komme i Sikkerhed over Grænsen - til Danmark. Der vilde Livet bære, og Værdiernes Rigdom bevares fremdeles.

Hjertet bankede. Han saa sig omkring. Ikke en Mors Sjæl at øjne noget Sted. Grænsen var ikke langt borte. Hvad, om han gik nu med det samme. Gjorde Alvor af det i Nat. Der var ganske stille. Kun inde i ham var der Uro, hamrede det ustandseligt, haardt og vildt: Grænsen - Grænsen.

Den havde været i hans Tanker mange Gange den Sommer. Han havde haft Tilbud nok. Men naar det kom til Stykket, havde han aldrig kunnet beslutte sig. I sidste Øjeblik var der altid noget, han vidste ikke hvad, men "noget, der var imod og var stærkere - ogsaa stærkere end Friheden, der vinkede paa den anden Side" Grænsen. Der var i det afgørende Øjeblik altid en lille bitte Stemme, som brød ind og hviskede stilfærdigt, Ord, han til at begynde med ikke forstod, men siden opfattede ganske tydeligt: Svinger du - svinger du? - Han huskede, hvor rasende han blev første Gang, han opfattede Ordene, aldeles ustyrlig. Svingte - hvad vilde det sige? Hvem vilde for Alvor paalægge ham Forpligtelser til at gaa de andres Ærinde. -

Nu gik han mellem Digerne over efteraarssløjede Stubmarker. Gaardenes hvidkalkede Længer lyste i Solen, strakte sig hjemligt trygt under Træernes skærmende Kroner. Og saadan havde de ligget der, mange af dem i Hundreder af Aar. Slægt fulgte Slægt, levede, virkede og døde paa og for egen Jord i gode. saavel som i onde Tider. Og af deres Virke, som boede og byggede i Hjem ved Hjem, af deres Udholdenhed og Trofasthed var det Liv, var den Verden og de Værdier groet, han var en Del af og som, det følte han nu trods al sin Kvide, var b u n d e t i l.

(17) Og i samme Nu var Stemmen der igen. Som en lille bitte Fugl kom den hoppende og satte sig ved hans øre. Og den sagde: I gode og onde Tider - de blev der. Hører du, de blev der. De levede Livet under de Kaar, Skæbnen bød og flygtede ikke i Læ for at hygge sig behageligt, mens Stormen rasede. De blev. Og d e r f o r var de der bestandig - med Rette! Og derfor, d e r f o r, saadan hviskede Stemmen, er din Hjemstavns nok en Del af en fremmed Stat, men ikke af et fremmed Folk. Og, ser du, kun ved at man bliver, har den Mulighed for fortsat at være det. Kun derved, at man tager sin Tørn i Godt og Ondt, kan Værdien og Rigdommen hævdes, Dukaten bevare sin Glans uplettet.

Han standsede og lyttede. Stemmen var der ikke mere. Men han blev roligere. Ikke gladere, men mere tryk, syntes han. En Stæreflok kom trækkende nordpaa. Han fulgte den med øjnene, men vendte saa om og traskede hjemefter. Og som han nu gik, følte han, at Forvirringen blev mindre og mindre. En underlig, men behagelig Varme rislede igennem ham. Han blev lettere i Sindet, friere. Grænsen fortonede sig.

Grænsen - -. Ja, nu smaalo han ved Tanken, for han havde jo været paa Falderebet engang før. Det var den gang, Jens Holm stak af. Det var lige efter, at de havde været paa Session. En mørk Nat mødtes de i Jens' lille Kammer bag ved Kostalden og drøftede Planerne. Jens havde gode Forbindelser i Danmark, og han kendte Vejen. Risikoen var minimal; men Peter kunde altsaa ikke beslutte sig. Siden talte de ikke mere om det, og en skønne Dag var Jens Holm forsvundet.

Men fra den Dag havde Peter til Stadighed Gendarmen i Hælene paa sig. Da det rygtedes, at Jens Holm var stukket af, kom Gendarmen farende, sabelraslende og (18) sporeklirrende, som om en hel Eskadron var i Opbrud. Han tog Peter i et langt Forhør.

– Du kan spare dig dine Udflugter, truede han, jeg er særdeles vel informeret om dine intime Forbindelser med Jens Holm. Sig nu Sandheden, for du ved jo, han er gaaet over Grænsen!

– Jeg ved ingenting!

– Har I talt om det?

– Aldrig!

– Du lyver, du ved jo, han er gaaet til Danmark!

Peter saa Gendarmen lige i øjnene.

– vej!

– Hvor længe har du vidst Besked om hans Planer?

– Han har aldrig indviet mig i dem, saa dum var han da ikke!

– Jo, han var, din frække Kanalje, I skulde oven i Købet have fulgtes ad!

Et "Hvor ved De det fra", var lige ved at undslippe Peter, men han bremsede heldigvis i Tide og sagde i Stedet for ganske roligt:

– Vagtmesteren er fuldkommen fejl underrettet, jeg aner intet!

Gendarmen var vred. Man saa det paa "Schnurrbarten"s elegante Snoninger, hvis Spidser dirrede og truede med at gaa i Opløsning.

– Spærre jer inde, skulde man, raabte han, som var det i en Kasernegaard, sende jer til Fronten med det samme eller paa Fæstning, saadan nogen - nogen - og saa fulgte der et højst uartigt, men for Kasernekulturen særdeles karakteristisk Udtryk.

Peter var mistænkt. Og hvor end han derefter færdedes i sin Fritid, overalt og til alle Tider kunde han risikere, at Gendarmen dukkede op i Farvandet. Engang kom han luskende ved Nattetid for at overtale sig om, at Peter var i sin Seng.

(19) Han var skygget!

Og igen maatte han le ved Tanken. Mand og Mand imellem sagde man: Naa, ham, den "tombe" Gendarm!

*

Næst efter Amtsforstanderen fandtes der ikke større Dansker-Æder paa Egnen end denne Hannoveraner. Der gik mange Historier om ham. En af de fornøjeligste var Thomas Høker Ophav til. Gendarmen havde et særlig godt øje til Thomas Høker, fordi han ikke vilde tale Tysk. – Hvad skal vi med det fremmede, sagde Thomas, naar vort eget er godt nok! Men den Filosofi forstod Gendarmen sig ikke paa. Han opfattede det som anarkistiske Tilbøjeligheder, hvorved Rigets Sikkerhed var truet.

– Han er stædig, den Thomas, knurrede Gendarmen, men vent, Freundchen, vi mødes nok engang!

Og det gjorde de virkelig.

En Foraarsdag mødte Gendarmen op i Butikken i Drejlstrøje, Ridebukser og Tøfler, et højst komisk og ureglementeret Antræk, men som var Tegn paa, at han var uden for Tjeneste og i nogenlunde menneskeligt Humør. Gendarmen havde, og det var for Resten Smeden, der

havde betroet ham det, hørt noget om en ny Slags Bønnefrø, som just skulde være kommet i Handelen.

Thomas var Elskværdigheden selv. Han bukkede for Gendarmen, slog ud med Haanden og holdt et langt Foredrag om Bønnernes Fortræffelighed. Han var nemlig i hemmelig Alliance med Smeden, der havde affyret Kuglen, Høkeren havde støbt.

– Det er fuldkommen rigtigt, Hr. Vagtmester, fuldkommen rigtigt, det er fortrinlige, nydelige Bønner, men prøv selv, prøv selv, Hr. Vagtmester. Er Udbyttet ikke tilfredsstillende, tager jeg Frøet - - jeg mener, betaler jeg Pengene tilbage!

Og Gendarmen prøvede. Men da Resultatet forelaa hen (20) paa Sommeren, var det ikke uden en vis opsigtvækkende Virkning. Folk grinede til hinanden og godtede sig: Har I set det, Gendarmen flager med Rødt og Hvidt. -

Foran Gendarmhuset, klods op ad Alfærvej, var opvokset et mægtigt Bønnebed, passet sagkyndigt og støttet ekstraordinært i Opvæksten formedelst rigeligt Tilskud fra Spanden i Rummet med Hjerterne øverst i Døren. Et nydeligt Bønnebed - for saa vidt havde Thomas Høker ikke løjet - med et Flor af de herligste rød-hvide Blomster. Aldrig var der vist Gendarmhuset en saadan Opmærksomhed, som da de "rød-hvide Bønner" stod i Blomst. Thomas grinede, Smeden frydede sig, og Folk lo. Hvordan Gendarmen havde det i de Dage blev aldrig rigtigt oplyst - ikke udover det, som kan skønnes af den Omstændighed, at hele Herligheden fik en brat Ende. Andendagen efter, at Bedet var begyndt at blomstre, var Pragten borte, revet op med Røde og kastet paa Møddingen.

Den følgende Dag stod Gendarmen i Butikken. Men denne Gang iført Pikkelhue, hvide Handsker, klirrende Sporer og med friskpoleret Overskæg. Der blev ikke talt mange, men overordentlig højtidelige Ord. Thomas fik et "indvendigt" Latteranfald, betalte Pengene tilbage og troede dermed den hellige Grav vel forvaret. Men siden kom der et højtideligt Dokument, hvori forkyndtes, at han var ikendt en Bøde paa 3 Mark - wegen groben Unfug". Og det var der saa Gu' ikke noget at sige til, sagde Thomas, Spasen var det værd!

*

Paa Tilbagevejen løb Peter i Armene paa Gendarmen. Det undrede ham ikke. Det modsatte vilde snarest have forekommet ham mærkeligt.

– Aha, udbrod Gendarmen listigt, som om et General-Kup var lykkedes for ham, der Peter, - ser man det -. Maa jeg for Resten gratulere. – Det er noget andet end (21) krybe i Skjul bag Grænsen, hva'. Lad os nu se, hvad han duer til.

Peter sagde ingenting. Men det undrede ham, at Gendarmen allerede vidste Besked med Indkaldelsesordren. Han gjorde Forsøg paa at skyde Genvej, men Gendarmen fulgte med. Hver Gang Peter satte det lange Ben foran, fremskyndede den anden sin Gang tilsvarende. Det ærgrede Peter, at han saaledes blev tvunget til at vende tilbage til Landsbyen i Følgeskab med Gendarmen - akkurat som en anden Anholdt. Men i det samme slog det ned i ham, at det vel netop skulde være saadan, arrangeret for Tilfældet af selveste Hr. Wachtmeisteren - en Slags Takke- og Afskedsforestilling som Oprejsning for de Kvaler, Lovens Haandhæver havde haft med Sommeren igennem at vaage over Peters Færd.

De fortsatte i Tavshed. Af og til listede Peter et flygtigt Blik til Siden, og han saa da, hvorledes Solen spillede i Messing-Ørnen i Gendarmens Pikkelhue - som Lyn, der blændede.

Ørnen - dette krumnæbbede Spøgelse! Som en Ulykkesfugl havde den svævet over Folk og Hjemstavn, omtrent saa langt tilbage, Historien rakte. Altid var det Ørnen. Enten prøvede den paa at blænde med Løfter og med Løn eller at tvinge med Vold og Magt. Altid var det Ørnen, der forvoldte Ulykker. Og var det ikke den, der slog ned ogsaa nu med Indkaldelsesordren. -- Peter kom pludselig til at tænke paa et gammelt Prøjserord, hvormed den tyske Historielærer med vigtig Mine plejede at afslutte Fortællingen om Begivenhederne i 1864: Und was ein Hohenzoller in Handen hat, lässt er so leicht nicht wieder los. --

Han blev afbrudt i sine Betragtninger af et grytende Grin fra Gendarmen:

– Næ-h æ-- det havde du nok ikke regnet med, lille Peter, at det kom saa pludseligt, hva'? Men ser du, j e g (22) vidste det. Jeg vidste det hele Tiden - at det vilde komme saadan. Det er ikke godt at give Grænsespekulanter for lang Betænkningstid!

Peter forstod godt Meningen, ligesom han nu ogsaa var klar over, hvem der var Ophavsmand til den ekstraordinære Indkaldelsesmaade. Og nu kunde han da heller ikke dy sig længere. Han stoppede op midt paa Vejen og sagde:

– Nu skal jeg sige Dem noget, Hr. Vagtmester. Jeg har aldrig nogen Sinde for Alvor tænkt paa at løbe min Vej. Men h a v d e jeg endelig villet forsvinde over Grænsen, kunde jeg have gjort det for længe siden, uden at De, Hr. Vagtmester, havde været i Stand til at lægge mig nogen som helst Hindring i Vejen. At jeg er her endnu og rejser sydpaa i Morgen, er ingenlunde Deres Fortjeneste, men ene og alene Udspring af min egen fri Vilje.

Peter mærkede, hvorledes hans Stemme bævede. Og i samme Øjeblik, Ordene var sagt, var han klar over, at han havde baaret sig torskedumt ad. Hvad Nytte var det til at tirre Tyskeren nu paa det sidste. Han havde jo alligevel Haands- og Halsret over ham.

Men der skete mærkværdigvis intet udover, at Gendarmen med et syrligt Smil bemærkede:

– Na-na-na - bare ikke saa hidsig, unge Mand! Er du for Resten klar over, at jeg kan arrestere dig efter dette?

– Naa, sagde Peter henkastet, saadan egentlig klar over det, er jeg nu ikke, men siden Gendarmen siger det, skal det jo nok passe. -- Og jeg er ikke Spor overrasket!

Men saa blev Vagtmesteren energisk. Han trak den sorte Bog frem og halede Blyanten ud af Futteralet. – Bliver du her til i Morgen, begyndte han med Kommandorøst.

– Nej!

– Hvor agter du dig hen, om man maa spørge?

Peter blev rasende. (23)

– Bort, sagde han, kort og haardt.

– Hvorhen?

– Ikke nordpaa!

– Jeg siger: Hvorhen, Tølper!

– Sydpaa!

– Men, "zum Teufel", hvorhen sydpaa?

– Hjem!

– Jeg maa have Adressen!

– Er det nødvendigt?

– Tag dig nu i Agt, lille Ven! Enten faar jeg Adressen eller ogsaa bliver du her - verstanden!

Gendarmen havde spillet sin sidste Trumf ud. Maaneders pligtro Indsats var kronet med Held. En "*Usikker*" var bjærget for *das grosse Vaterland*. En ny Sejr over Grænsen. Det troede i hvert Fald Gendarmen. Ubegribeligt var det blot, at han ikke sikrede sig Fuglen

fuldt ud ved at sætte den i Bur nu, han havde den i Haanden. Han fik Adressen, hilste med en Finger til Pikkelhuen og gik saa endelig sin Vej.

Forøvrigt havde han sikret sig. Da Peter ved Middagstid kom til Stationen for at tage med Toget hjem, var Gendarmen der for at se ham stige ind. Og da han nogle Timer senere steg af Toget i sin Hjemby, var den stedlige Gendarm der for at se ham hoppe ud - og for siden at aflægge Rapport til den nævenyttige Kollega der længere nordpaa.

Ørnens Skygge laa som Havgus over Landet. I Morgen vilde alt være anderledes. Men Peter var nu helt rolig, næsten tryk - og rede til at tage sin Tørn.

Søren Graaby

Vildornens strenge Hævn

(24) Den eneste strenge Vinter i Frankrig 1914-18 var Vinteren 1916-17. Det hed sig da pludseligt en Dag, at vor svære Maskingevær-Afdeling, 24 Geværer paa 12 Vogne plus Pakvogne, skulde langt bag Fronten paa en stor Øvelsesplads. Det viste sig for en Gangs Skyld at være rigtigt. En skønne Morgen steg vi ud paa en Station i Nærheden af den lille franske Provinsby Rozoy. Det var et forrygende Snevejr; og vi maatte kæmpe os gennem Sneen ca. 20 km til en Landsby tæt op ad Rozoy. En forfærdelig Tur, men vore 36 svære nørrejydske Heste klarede ved Hjælp af Mandskabet vore tunge Vogne igennem Driverne. Vi glædede os over Roen i Landskabet. Vi var saa langt bag Fronten, at vi ikke kunde høre Kanonerne. Næste Morgen, en Søndag, havde vi Appel. Medens denne stod paa, kom en af Officererne med øjnene oppe i Panden og fortalte ret ophidset, at hanovre ved Skovkanten havde set en stor Flok "Schwarz-Wild". Jeg vidste ikke, hvad det var for noget sort Vildt. Men en af mine Telefonister - jeg var selv Telefon-Underofficer - var Forstmand og gav mig straks Forklaringen. Det drejede sig om Vildsvin. Byen laa i Udkanten af de store velplejede franske Statsskove. Der udspandt sig nu en livlig Diskussion mellem Officererne, der endte med, at der til Kl. 1 Eftermiddag blev berammet en stor Vildsvine-Klapjagt.

Hele Kompagniet fik Ordre til at marchere til den sydlige Ende af Skoven og drive Dyrene igennem denne mod Nord, hvor Officererne stod med skarpladte Karabinere og ventede paa Jagtbyttet. Mens vi travede gennem den høje Sne i Skoven, lagde jeg Mærke til, at min Sidemand, den allerede nævnte Forstmand - Sigismund hed han - gik og smaagrinede i Skægget. Men han vilde i første (25) Omgang ikke ud med Sproget, hvorfor han lo. Til sidst blev jeg arrig og lod ham i kraftige Vendinger forstaa, at nu vilde jeg vide, hvad Aarsagen var til hans fordulgte Morskab. Jeg fik saa Forklaringen. Han gav sig til Kende som en øvet Vildsvinejæger og fortalte mig, at Skovsvinene altid gik imod Klapperkæden. Hvis Officererne altsaa vilde have Skud, maatte de postere sig bag ved Kæden. Det viste sig ogsaa lidt senere, at han havde Ret, idet der kom ikke saa faa Svin - indenfor mit Synsfelt vel en Snes - og gik igennem Kæden bagud. Jeg bebrejdede Sigismund lidt bøst, at han

burde have givet den Oplysning, inden Forestillingen var begyndt. Men han skelede saa lunt til mig fra Siden og sagde: Kosten er jo meget knap i Aar. Disse Skovsvin kan vi godt have for vor egen Mave og skyde en anden Dag. Officererne klarer sig nok endda.

Udasede kom vi omsider i Løbet af en tre Timers Tid gennem Skoven og hen til de forfrosne Officerer. Det manglede naturligvis ikke paa lidt spydige Bemærkninger om Søndagsjægere og lignende Nimroder. Officererne spurgte, om vi da ikke havde set Svin. Vi svarede med stærke Overdrivelser: Jo, over hundrede: og et saa stort som en Ko, føjede en Berliner til. Officererne blev lidt lange i Ansigterne, og saa traskede vi hjem i Kvartererne. Der blev ikke mere noget af Officersssvinejagt.

Den franske Civilbefolkning var iøvrigt meget opbragt over Vildsvinene, der gjorde stor Skade paa deres Marker, især i Kartoffelstykkerne. Men det var dem forbudt at jage Svinene; og de havde jo heller ingen Vaaben nu i Krigstiden. Men de opfordrede os kraftigt og med mange Gebærder til at skyde Bæsterne, da de gerne vilde være fri for disse uvelkomne Skadedyr i deres Marker og Haver.

I de følgende Dage gik mange Menige parvis paa Vildsvinejagt. Jeg vilde selvfølgelig ogsaa med. Men min Forstmand sagde: Laat se man! Laat se man! de kregt doch keen Saue! Vi skulde bare vente, til deres Jagtlyst var blevet kølnet. De vilde uden Fagkundskab dog ikke faa Bytte. Og snart kom der ogsaa Kompagniforbud mod denne Renden i Skoven.

Saa blev det vor Tur. Jeg fik det ordnet saadan, at mine Mænd hver Formiddag blev sendt paa Telefonledningseftersyn paa Strækningen til Rozoy, hvor de saa ogsaa kunde muntre sig lidt i Byen. Eksercits blev der ikke noget af paa Grund af den høje Sne paa Øvelsespladsen. Imens gik Forstmanden og jeg paa Jagt i Skoven.

Bedst var det, naar det havde sneet en Smule om Natten, saa vi kunde spore de friske Svi-nespor i den nyfaldne Sne. Men vi rendte mange Dage forgæves og kom intet paa Skudhold. Skovsvinene er nemlig meget sky og aarvaagne mod Menneskefaren. Men saa endelig en Dag tilsmiledes os Jagtlykken i fuldeste Maal. Om Formiddagen, da vi kom over til Skovkanten, havde Sigismund straks friske Spor i Sneen. Nu gjaldt det om at indkredse Dyrene. De franske Statsskove er ved snorlige Skovveje delt i kvadratiske Blokke paa ca. 1 km². Blokkene er nummererede, ved hvert Hjørne af Kareen staar der en Jernpæl med paa-sat Nummerskilt. A/47 blev vort Jagtrevir den Formiddag. Jeg fik Ordre til at holde Vagt ved nærmeste Vejhjørne, saa jeg kunde overse de to Veje, een mod Vest og een mod Nord. Han sneg sig saa om Blokken for at afsøge Terrænet og faa Vished for, om Dyrene var i den paagældende Blok eller allerede var videre fremme. Nogen Tid efter kom Sigismund tilbage efter at have konstateret, at der ikke førte Spor ud af Blokken og de to Ungsvin, som Sporene røbede, altsaa maatte være inde i Blokken. Vi listede os saa forsigtigt frem ad Sporene - mod Vinden. Forstmanden forklarede mig, at Dyrene, inden de gik i Leje, altid gik et Stykke mod Vinden og nøje afsnusede, om der var Fare forude. Da vi var gaaet et lille Stykke, begyndte ogsaa Sigismund at snuse i Luften og betydede mig med en Haandbevægelse, at jeg skulde blive staaende paa Pletten. Han havde allerede lugtet Svinene, hvad jeg naturligvis ikke havde Næse til. Han listede saa videre og vendte snart tilbage og hviskede mig i øret, at der lidt længere henne laa to Ungsvin og sov under en Vindfælde. Nu gik (27) det saa med højt løftede Fodtrin - for ikke at skrabe i Sneen og vække de so-vende - langsomt frem, indtil vi kom dem paa ca. 15 Meters Afstand. De sov blideligt uden at ane den overhængende Fare, de befandt sig i. Min jagtkyndige Kammerat anviste mig nu at sigte paa det venstre Dyr - bag øret, medens han tog Sigte paa det højre. Og ved et Tegn

fra ham brændte vi begge løs paa samme Tid. Dyrene væltede omkring og var færdige med det samme. De vejede hvert ca. 60 Pund.

Vi skræppede naturligtvis begge op over det fine Resultat. Men saa kom Jægermoralen op i mig og jeg bebrejdede ham, at vi havde skudt dem i Lejet, mens de sov. Det var Mord og ikke Jagt. Men han slog sig paa Maven og undskyldte sig med de Ord: Vi er sultne. Og naar Vildsvinet først springer op, gaar det med Lynets Fart, og det vil være uhyre vanskeligt at ramme mellem Stammerne. Vi tog "Jagtøksen" og Reb fra Bæltet, som vi selvfølgelig altid havde med, fældede en ung Træstamme, bandt Dyrene ved Benene til Stammen og bar dem saaledes paa Skuldrene hjem i Triumf. Her puttede vi dem under Halmen i Laden til om Aftenen, da Parteringen og Fordelingen til Kompagniets Mandskab skulde foregaa. Officererne maatte ikke vide noget, da det jo var forbudt at gaa paa Jagt. De skulde da heller ikke have noget af Stegen.

Men nu hændte der noget nyt og chokerende, der foreløbig gav Begivenhederne en anden Rækkefølge. Ved Middagstid kom før omtalte Berliner, der var "Fahrer" og havde kørt Fourage fra Proviantamtet ad Hovedvejen gennem Storskoven, og fortalte med vilde Fagter, at han i Skoven havde set et Vildsvin "so gross wie'ne Kuh", som gik og rodede i Vejkanten. Jeg fo'r straks hen til Sigismund og fortalte ham Jagtnyheden. Han var straks parat til et nyt Jagteventyr. Vi gik saa hen til Vaabensmedien og afsleb nogle Geværkuglers Spids, saa de blev flade. Et saa stort Dyr vilde en Spidskugle nemlig ikke gøre videre Skade, hvis den da ikke ramte ædlere Dele i Dyret. Under et eller andet Paaskud blev vi fritagne for Tjeneste den Eftermiddag, og med Karabinerne paa Nakken traskede vi (28) af Sted mod Skoven. Vore Kammerater havde allerede faaet Formiddagens Jagthændelse fortalt og glædede sig til Aftensmavsen, hvorfor de oplivede lod os fare. Officererne mærkede intet.

Vi naaede saa frem til det angivne Sted og afsøgte Terrainet, men fandt intet Vildt. Vi traskede alligevel et Stykke frem ad Hovedvejen mod Øst. Sneen laa for Resten temmelig høj. Da vi kom frem til en Bakke, opdagede vi saa sandelig Krabaten nede i Dalen foran os, hvor den gik og rodede rundt lige op til Vejen. Men da den mærkede vort Komme, forsvandt den som et Lyn. Vi søgte længe efter den og kom derved langt ind i Skoven. Men der var vist intet at gøre mere, saa vi egentlig godt kunde gaa hjemefter igen, mente vi. Vi vilde dog lige prøve vor Lykke endnu en sidste Gang. Jeg skulde blive staaende ved et Vejhjørne, mens Sigismund gik tilbage. Ved et Fløjt fra ham skulde jeg saa følge efter. Mens jeg stod paa Vagt her, kom der en Fasanhane og satte sig i et Træ lige overfor mig. Jeg tog Fladkuglen ud af Geværet og satte en Spidskugle ind i Stedet for og lagde an paa Fasanen. Men, hvad sker, i samme Øjeblik kom "den Sorte" luntende ud af Skovtykningen et Stykke henne paa Vejen, ca 50 m borte. Den vilde over Vejen. Jeg Bøssepipen fra Fasanen, knælede ned i Skydestilling og lagde an paa Bladet af Skovherskeren. Skuddet ramte. Den sank et Øjeblik ned paa Forbenene, men i næste Sekundt hvirvlede den rundt med et uhyggeligt Grynt, blev mig var og styrtede saa i store Spring op imod mig - med Sneen sprøjtende om ørerne. Jeg tog Ladegreb, men fik Ladehæmning. Den næste flade Kugle fra Magasinet vilde ikke ind i Løbet. Situationen var kritisk. Tankerne for som rasende gennem min Hjerne. Skulde jeg klatre op i det nærmeste Træ eller prøve nok en Gang. Atter tog jeg Ladegreb. Den genstridige Patron fløj ud og den næste smuttede ind i Løbet. Saa havde jeg Jagt- og Krigerroen tilbage, holdt roligt paa Vilddyrets Hoved, lod det komme tæt ind paa mig, paa ca. 3 m's Afstand og trykkede saa af. Skuddet ramte i øjet. Kæmpen tumlede et lille Stykke frem, spjættede med alle fire og (29) var død paa Stedet. Men jeg trimlede ogsaa om i Sneen og var fuldstændig færdig af den gennemlevede Spænding. Der laa jeg,

da min Kammerat kom løbende. Han havde set Ornen og hørt Skuddene. Han slog mig paa Skulderen og forsikrede højlydt: Du er den gæveste Jægersmand - og egnet til Vildsvinejagt! -

Vi prøvede nu at løfte paa Uhyret, men blev snart klare over, at vi ikke selv kunde transportere Stegen hjem. Vor Slagter takserede den siden til ca. 450 Pund. Jeg skulde saa blive paa Stedet som Vagt, medens Sigismund gik efter Pakvognen. Lidt kras var jeg paa min Sejrs-post, men Krasheden gik snart af mig, for det blev sent, og det skumrede, og der kom stadig ingen Vogn. Af Civilbefolkningen havde jeg hørt, at der ogsaa var Ulve i Skoven, og da nogle Hunde tog til at hyle langt borte, blev det i min Fantasi til Ulvehyl. Mine Nerver stod vel ogsaa stadig paa Højkant efter den udstaaede Livsangst. Senere har jeg for Resten erfaret, at der virkelig skal findes Ulve i disse Bjergskove. Jeg udsøgte mig et passende Træ som Tilflugt i givet Tilfælde, fik Patronerne talt og parat til at møde den nye Storjagt. Kort sagt, jeg var hundeangst i den mørke Skov, uden Vished for, om jeg overhovedet kunde finde hjem igen. En Ulvekamp havde jeg næppe taget op.

Langt om længe hørte jeg Vognrumlen og Mandsstemmer; men de var aabenbart ogsaa kørt vild i Skoven og fjernede sig efterhaanden, opdagede jeg med Skræk. Da naaede nogle svage Hallo-Raab mit øre. Jeg skød fem Skud i Luften som Svar, og derefter med Mellemrum nogle enkelte Skud, og snart kom de mig saa nær, at jeg kunde raabe til dem. Kusen var Berlinereren, der maatte bide en Vittighed i sig om "Koen", der var blevet til en "Kalv". Vi fik saa ved fælles Hjælp Krabaten læsset paa Vognen og kom hjem ved Ottetiden. Sikken en Stimlen omkring Jagtudbyttet og vildt Slagsmaal mellem Kompagniets' to Sadelmagere, der begge vilde have fat i Ornens lange stive Rygbørster til deres Arbejdsbrug. Men ellers var det jo Kompagniets Slagter, der nu kom i Aktivitet. Alle tre Svin blev flaaede, parterede og ligeligt fordelt (30) mellem de enkelte Geværmandskaber. Kødet blev banket med Hammer paa en Sten og stegt i sort Kaffe. Graadige satte vi os alle til Fadet med en bitte Humpel Brød til. Det var knapt, men Kødet var rigeligt, alt for rigeligt. Kartofler havde vi ingen af. Vi smavsede til Midnat og kravlede saa i Halmen.

Men saa kom Vildornens strenge Hævn. Det varede ikke længe, før en og anden blev lidt urolig paa Lejet. Og snart blev det til en Trafik af den anden Verden, ud og ind - ud og ind - hele Natten. Min Tur kom selvfølgelig ogsaa. Der sad hele Kompagniet i Række bag Laden og stønnede gudsjammerligt og forbandede Vildornen og dens to Banemænd. De forsultne Soldatermaver havde ikke kunnet taale den stærke og rigelige Kost.

Den livlige Nat forblev givetvis ikke ubemærket af vore Officerer, idet hele Kompagniet næste Morgen var utjenstdygtigt. Visse to Mænd blev ogsaa kaldt for Kompagniførerens stramme Aasyn. Han bebrejdede os i skarpe Ord den ulovlige Jagt og lovede os Arrest og Stropetjeneste i lange Baner. Han spurgte os ogsaa, hvorfor Kompagniets Officerer ikke havde faaet Part i Smavsens. Vi undskyldte os med, at vi mente at maatte hemmeligholde Sagen, da Jagten jo var forbudt. Naa, Straffen blev nu ikke til noget videre. Ud over et Par ekstra Vagttjenester og fortsatte Spydigheder mærkede vi ikke mere til vort ulovlige Jagt-eventyr. Senere foretog vi igen nogle enkelte Jagtture, men uden Udbytte. "Ulvehylene" havde sandt at sige ogsaa taget noget af min Jagtlyst. Og snart gik det atter til Fronten, til en anden blodig Dyst.

Asmus Lorentzen, Bredebro.

Første Sønderjyde i Aurillac lejren

(31) Jeg laa ved det aktive Regiment 163 i Neumünster og drog med det i Felten. Vi kæmpede først i Belgien og var siden med i Marneslaget paa højre Fløj, hvor vi til sidst laa i Skovene ved Elincourt Nord for Compiègne. Den 17. September blev jeg saaret i venstre Knæ og var dermed færdig med Krigshaandværket. I to Døgn kæmpedes der om Byen. Tyskerne havde den to Gange, Franskmændene tre. Imens laa vi en 30-40 saarede, franske og tyske imellem hverandre, i et større Hus, Byens "Slot", som Kuglerne stadig peb igen-nem. En Granat tog Husets Taarnbygning. Vi slap. Efter Kampens Afslutning og Tyskernes "ubesejrede" Tilbagetrækning kom jeg i fransk Fangenskab. Det var den 19. September. I seks Døgn gav det kun en Humpel Brød. Sammen med to haardt saarede Franskmænd transporteredes jeg nu paa en tohjulet Kærre bagud til den større By Amiens, hvorfra jeg kom paa Lazaret i St. Brieux.

Undervejs fik jeg for Resten en slem Forskrækkelse, saa jeg en Overgang troede, min sidste Time muligvis var kommet. Jeg sad bag i Kærren med Benene dinglende ned, medens de to Franskmænd laa foran i Vognen. Men da vi kørte igennem en Landsby, kom pludseligt en fransk Bonde løbende i fuld Fart bag efter Vognen med en stor Brødkniv i Haanden. Det var tydeligt mig i den tyske Uniform, hans Interesse gjaldt. Vilde han mon jage Kniven i mig forhadte "Boche"? Hvem vidste, hvad der kunde ske i disse Hadets Tider! Alt imens kom Manden nærmere ind paa Køretøjet. Jeg gav da Udtryk for min Bekymring over for mine Medpassagerer. De raabte noget beroligende til deres Landsmand, som derefter stop-pede (32) op og gik sin Vej igen. Han vilde maaske kun have skaaret en Knap eller Skulderstrop af min Uniform til Souvenir? Det skete saa ikke dengang. Jeg beholdt mine Knap-per og mit Liv.

Efter et Par Maaneders Lazaretophold blev jeg saa puttet i en Fangelejr, som var indrettet i Byens Fængsel. Vi -var en 60-70 Fanger paa hver Stue. Men her naaede mig kort før Jul Lykkens Engel i Skikkelse af Professor Verrier, der havde mit Navn paa sin Liste over danske Sønderjyder i fransk Fangenskab. Jeg blev kaldt paa Kontoret og udspurgt og fik Løfte om Forflyttelse til en særlig Lejr. Det fortalte jeg naturligvis intet om til mine Kam-merater, idet jeg var den eneste Sønderjyde i Lejren. Jeg skulde afvente nærmere Besked.

Men sidst i Marts 15 sendtes vi alle paa Havnekommando til Lossehavnen Le Havre ved Kanalen. Vi indkvarteredes her paa et gammelt Skib i Havnen og arbejdede paa Havnen. Om Søndagene, naar der ikke lossedes, sendtes vi paa Jernbanearbejde uden for Byen. Men her blev de derværende belgiske Flygtninge opmærksomme paa os og indtog en, meget truende Holdning over for os. Vi var jo Skyld i deres Ulykke. 50.000 skulde der bo i Ba-rakker der omkring, jagede fra Hjem, Slægt og Gerning. Nu skulde deres Harmе aabenbart gaa ud over os. Hvad kunde de finde paa? Vi var ikke videre trygge. At Bevogtningen hel-ler ikke var tryk ved Situationen, fremgik af, at vi Paaskedag om Aftenen blev hentede af en hel Eskadron Kavalleri, der skulde beskytte os paa Hjemturen. En Deling red foran, en anden bag efter Fangekolonnen, og en tredie galoperede ustandseligt omkring hele Forma-tionen. Saa alvorligt tog man altsaa Truslen fra de belgiske Flygtninge. Først, da den sidste Mand var vel om Bord, forlod Rytteriet os. Der skete da ikke noget. Men ildesete, ja for-hadte, var vi. Men saa skete den store Vending for mit Vedkommende, Der kom Besked om, at jeg skulde flyttes. Mine Kammerater gættede paa, at jeg havde forset mig, maaske i

(33) Belgien, og nu skulde for en Krigsdomstol eller saadan noget. Jeg sagde ingenting, men var naturligvis rede til at tage af Sted. Min Transport til den særlige Lejr i Sydfrankrig var ogsaa noget for sig. To franske Gendarmer med ladte Revolvere skulde tage sig af mig og føre mig til mit nye Sted. Det foregik med Jernbane. En Søndag Middag Kl. 12 kom vi til Paris, Frankrigs skønne Hovedstad. Hvordan det nu forholdt sig, ved jeg ikke, men vi kunde ikke køre igennem eller forbi Byen, men skulde fra Banegaarden i Nord marchere gennem Byen til den i Syd. Vagtmændene var imidlertid ikke glade for den Tur gennem Storbyen. Min tyske Uniform vilde maaske vække Opsigt og Opløb. Og hvad kunde der saa ikke alt ske i Forvirringen? Og de var jo ansvarlige for min Person. De lejede derfor en Hestetaksa. Og paa den Maade gik Turen jo smertefrit for os alle tre, skønt Taksaen jo maatte betales, men naturligvis ikke af mig. Jeg fik da Paris at se fra et Taksasæde mellem to bevæbnede Mænd, men uden Turistvejledning. Vel ankommen til Sydbanegaarden vilde de to Vagtmænd gerne en Tur i Byen og betroede derfor mig Fange til Banegaardsbevogtningen. Disse var til at begynde med ikke videre venligsindet, snarere det modsatte; men da de mærkede, at deres Bemærkninger om, at Kejser Wilhelm burde have Hovedet af osv., fandt mit Bifald, vendtes Stemningen, og Cigaretterne kom frem. Bon Monsieur!

2. Maj ankom vi til Aurillac, den lille Provinsby i Auvergnens Bjerger. Jeg blev forskriftsmæssigt afleveret paa Kasernen, hvorfra en Korporal førte mig til en større Depotbygning i Byen. Undervejs betroede han mig paa gebrokkent Tysk: "Wo Sie werden kommen hin, werden sein viele Dänen." Det passede mig godt og spændte min Forventning. Da vi derfor fra Depotets Kontor, hvor den nye Lejrledelse havde taget imod mig, kom ud i Gaarden, og der mødte en hel Hoben tyske Krigsfanger, sagde jeg naturligvis oprømt et tydeligt "Go'daw!" Men stor blev min Overraskelse, da ingen gengældte min velmente Hilsen. (34) Hvad var det for noget? Ja, man gør som fremmed vel bedst i at tie, indtil man bliver tiltalt. Her viste det sig, at vi stod overfor lutter Bayere, som naturligvis ikke forstod mit sønderjydske Maal. Men da de lidt nysgerrigt kom nærmere for at modtage den nye Kammerat og høre nyt ude fra Verden, fik de Kommandoen: Allez, allez! Jeg var ikke bestemt til deres Selskab, men noget for mig selv. Jeg førtes saa ene Mand gennem Byens Gader mellem to Soldater med opplantede Bajonetter og Lejrledelsen i Spidsen; et drabeligt Optog, som en anden "Forbryder" i Ordensmagtens Forvaring. Vi landede i Ecole d'Albert; mit endelige Bestemmelsessted. Her var der ingen, der modtog mig, undtagen en fransk Tolk. Det første Døgn var jeg ene Dansker paa Stedet, men stadig stærkt bevogtet af mine to Vogtere, der dog Natten over tillod sig at blunde sammen med mig, medens de baade Aften og Morgen stod strunket ved Døren. Almindelige Franskmænd havde vel ogsaa lidt svært ved at sætte sig ind i, at der kunde være "Danskere" i tysk Uniform, der kæmpede mod deres Land. Men "viele Dänen" var der altsaa foreløbig ikke at se og snakke med. Om Eftermiddagen blev jeg dog sat til at stoppe Halmadrasser. 28 fik jeg fra Haanden. Saa der var vel Haab om, at der kom flere til. Og ganske rigtigt, i de følgende Dage kom den ene efter den anden rejssende til, som forstod mit "Go'daw!" Men jeg var altsaa den første paa Pletten til at modtage alle mine sønderjydske Kammerater, der kom til Aurillac-Lejren, hvor vi efter Omstændighederne fik en god Behandling; men derom skal jeg ikke fortælle mere her.

Hjemme i mit Hjem i Sønder Sejerslev fik min Optagelse i den sønderjydske Fangelejr dog siden hen et mindre godt Efterspil, som vidnede om Prøjsernes ukloge Smaalighed til det sidste. Mine Forældre havde - som andre Hjem, hvis ugifte Sønner var i Fangenskab - ansøgt om at faa min Soldaterlønning udbetalt som Forsørgerbidrag. Det skete ogsaa et Par

Gange, men saa kom der en Skrivelse, som jeg opbevarer som et Minde fra Prøjser-tiden, med følgende Indhold: (35)

Schleswig-Holsteinisches Infanterie-Regiment Nr. 163

II. Bataillon. - Nr. IV - 7. 7. 18.

An Herrn Christian Hoeg

Süder Seierleff (!)

Nach der übersandten Adresse befindet sich Ihr gefangener Sohn in einem Vorzugslager, in dem eine starke deutschfeindliche Werbetätigkeit betrieben wird. Diese Kriegsgefangenen machen sich durch ihr Verbleiben in diesen Lagern des Landes- und Kriegsverrats dringend verdächtig. Auf Grund einer krm. Verfüg ist die Löhnungsgewährung an die Angehörigen sofort einzustellen, das mit Ende Juni 18 erfolgt ist.

(sign.) von Rahlenstein

Hauptmann u. Batls. Kdeur.

Men dansk Rod var stærkere end tysk Chikane!

Chr. Høeg.

Anden Gang gennem Polen

Da vi den 11. Nov. 1914 overskred Polens Grænse for fjerde Gang, begyndte vor 2. March gennem dette Land. Da vi naaede vort første Kvarter, mærkede vi straks Forskellen fra Schlesien: vort Natteleje var atter en Bunke Halm i en ussel, luftig Lade. Men da vi havde forholdsvis tidlig "Fyraften", havde vi Lejlighed til at koge Kartoffler og Kaffe. Var vi tidlig paa den, var vi det ogsaa den følgende Morgen, for allerede Kl. 3 blev vi vækket. Og lidt efter skred vi atter af Sted gennem øde Marker, ad sandede Veje, gennem smaa Landsbyer med udsigelige Navne, hvor Husene enten var lerklinede eller af Træ. Hverken det ene eller det andet var i Stand til at sætte Humøret op paa en træt Soldat, hvis eneste Attraa var at naa i Kvarter, men vi foretrak altid at komme i Kvarter i et Hus af Træ, da Lerhytterne saa faldefærdige ud. Efter 40 km March naaede vi det næste Kvarter, gennemvaaede (36) af Regn. Jeg trak mine Støvler af og stoppede dem ud med Halm og kunde saaledes næste Morgen gaa om Bord i et Par tørre Støvler. Værre var det med Strømperne, der var ødelagt af Sved og var Laser, naar man endelig en Gang befriede Fødderne.

De Egne, vi kom igennem, var de fattigste, vi hidtil havde set, dog traf man ogsaa store Godser med smukt byggede Huse og store Parkanlæg. I Storbruget saas de mest veldyrkede Marker. Langt den største Del af Jorden optoges dog af Smaabruget. Husene laa klumpet sammen i smaa Landsbyer. med hullede, elendige Veje. Gennem den lave Dør kom man krumbøjjet ind i et saadant Hus, som i Reglen kun havde to Rum. Et større Rum med Kom-

fur var baade Køkken, Dagligstue, Sovekammer, kort sagt alt. Det mindre Rum var nærmest lig et Pulterkammer. Paa Væggene hang kun gudelige Billeder. Befolkningen syntes meget fordringsløs og nøjsom. Mændene gik i lange Støvler, Faareskindspels og do. Hue, medens Kvinderne allesammen endnu ved denne Aarstid gik barbenet. Trods Fattigdommen var der bygget store pragtfulde Kirker, og de fleste havde to Taarne. Skoler saa vi ikke. Efter at vi, før vi gik i Kvarter Natten til den 14. Nov., maatte udstille Feltvagt, var vi fra dette Tidspunkt uophørlig i Berøring med Fjenden. Næste Dag gik det fremad i Skyttekæde-Formation, og langt forude skimtede vi vore Jæger-Patrouiller, som var ude at søge Oplysninger om Fjendens Stillinger. Vi gik ganske langsomt fremad, indtil vi fik Ordre til at lægge os fladt ned paa Jorden. De to første Grupper af første Deling, hvor jeg var med, blev kommanderet ud til venstre som Dækning for opkørt Artilleri. Det passede os godt, fordi vi heraf kunde slutte, at vi nu ikke kom i Infanteri-Ild. Fra vor Dækning bag Husene skulde vi forhindre russiske Patrouiller i at udspionere vore Batteriers Stillinger. Hen under Aften kunde vi atter slutte os til Kompagniet, og vi naaede frem sammen med Feltkøkkenet, fra hvilket vi saa fik en Portion varm, styrkende Mad.

Vort Kompagni laa som Reserve i anden Linie, saa vi (37) fik Lov til at komme i Kvarter og under Tag. Vi laa sammenstuvet i en Lade og skulde være højest alarm beredt, ligge "umgeschnallt", Tornysteren under Hovedet, rede til at gribe Geværet og i en Fart komme ud. Vi blev purret ud allerede Kl. 3.

Efter endt Udkommando i nok en Patrouilletur søgte vi atter Forbindelse med vort Kompagni. Under denne Vandring passerede vi en Artilleri-Officer, som stod og brølede Oppe paa en Husmønning bag Skorstenspiiben, hvor han havde "Beobachtungsstelle". Nedenfor stod en Mand, der pr. Telefon underrettede Batteriet, og dette sendte den ene dødbringende Salve efter den anden over imod Russerne. Vi fandt 3. Kompagni, der som Reserve begyndte at gaa fremad til Forstærkning. Her sluttede vi os til og løb i Spring fremad, til vi naaede nogle sammenskudte Huse, og derfra løb vi enkeltvis med 20 Skridts Afstand, vel vidende at sørge for at holde os i Dækning bag Husene, saa godt det lod sig gøre. Lidt før vi naaede Skyttelinien, kom Vor Brigadegeneral med Stab ridende i den værste Kugleregn. Hurtigt var de af Hestene og fik disse ført i Dækning bag Husene. Brigade-Staben havde været klar over, hvad der vilde ske: Russerne væltede frem fra deres Skyttegrave, som om de vilde have stormet os; men uden Geværer kom de, hujende og viftende med de smaa hvide Flag over imod os. Skydningen holdt op, dog jog Artilleriet endnu et Par Tingester ind imellem Russerne, men ogsaa Artilleriet blev hurtigt klar over, hvad der gik for sig. Kampens Larm blev afløst af roligere Omgivelser, og alt mens Fangerne blev samlet i Kolonne, Opsøgte Kammeraterne hinanden for at blive vidende om hverandres Skæbne. Jeg fandt endnu min eneste Landsmand uskadt, men vort Kompagni havde flere saarede. Fangerne, ca. 1000 ialt, blev ført tilbage, og vi gik fremefter, forcerede Russernes Skyttegrav og fortsatte ca. 6 km. Hvor vi kom frem, havde Artilleriet huseret i Russernes Reserve. Vi fik et kort Hvil og Mad fra Feltkøkkenet, hvorefter der atter fortsattes nogle km, før vi kom i Kvarter. Den følgende Morgen tidlig (16. Nov.) af Sted (38) igen, og vi kom igennem Lencica, en større By ved Bzura Floden, ca. 30 km Nordvest for Lodz, hvor der lige havde været Gadekampe. Vi fik et lille Hvil paa en aaben Plads i Byen, og her oplevede jeg at blive taget ved Næsen af en Jøde.

Under det korte Hvil, hvor vi ikke maatte træde ud af Geledet, sneg en handlende Jøde sig langs Rækkerne og samlede en Del Penge sammen, som han lovede at købe os noget for i en nærliggende Forretning. Manden forsvandt, men indfandt sig ikke med de lovede Varer.

Vi blev i Byen til hen mod Aften, da vi beordredes frem mod en russisk Skyttegrav Syd for Byen. Idet vi drog ud af Byen, beskød det russiske Artilleri os, og vi klemte os ind mod Murene for at faa Dækning. I Spring løb vi nu fremad, og hver Gang vi smed os ned, brugtes flittigt den lille Spade for dog at faa en lille Dynge Jord at gemme Hovedet bag ved. Da det blev mørkt, var vi naaet til en Afstand af et Par Hundrede Meter fra den russiske Stilling, og nu bragtes de jamrende Saarede bag os tilbage. Foran os stod en Landsby i lys Lue, skudt sønder og sammen af Artilleriet. Fra det russiske Artilleri kom kun en enkelt Granat med lange Mellemrum, saa vi gættede allerede paa, at Russerne trak sig tilbage, saa meget mere som man heller ingen Geværkugler hørte pibe mere. Formodningen viste sig at være rigtig, da vi lidt efter passerede deres Skyttegrav paa Vej mod en længere bagved liggende Landsby, - hvor vi om lidt skulde erobre Nattekvarter med Bajonetten. Geværet blev nemlig tømt for Patroner, og Bajonetten plantet paa, og saa gik vi i samlet Kolonne i Bælgmørke fremad. Til al Afskyelighed var vort Kompagni forrest. Bataillons-Kommandøren fulgte Bataillonens. Der maatte ikke bruges Ild til en Smøg, end ikke maatte der tales et Ord, og Bajonetskeden blev holdt fast med venstre Haand for at undgaa enhver Lyd, og saaledes vandrede vi i Mørke, uvidende om vor Skæbne, taalmodigt fremad. Der blev intet sagt til os, men at der var Formodning om, at der var Russere i Byen, forstod vi af de dystre Forholdsregler. Maaske skulde der ogsaa snappes (39) lidt Bagage, og at det alt skulde gaa for sig ved en Overraskelse. Vi kom ind i Byen, og Formodningen holdt. Stik. Med Kolbeslag mod Døre og Vinduer vækkedes de sovende Russere, og jeg ser med al Tydelighed for mig, da jeg sammen med en Kammerat med Lommeløgten lyste ind ad Døren til et Karunkelhus (et Kartoffelhus, hvor Taget naar til Jorden) og der kom fire Russere kravlende ud imod os, visende deres tomme Hænder. Paa denne Maade toges et Par Hundrede Fanger. Efter at der var gravet en Skyttegrav foran Byen, som blev svagt bemanded, kunde vi hvile os i Russer-Kvartererne, hvor vi trods alle anspændende Oplevelser dog fik lidt Søvn.

Den følgende Morgen, efter at vi endnu fandt en Russer, med hvem vi uden at vide det havde delt Husly under samme Tag, gik det videre. Vi stødte overalt paa forsprængte Russere, og de skød paa os, indtil de ansaa det for bedst at overgive sig. I en By snappede vi to Motorcykler og et Køretøj, og et Par Fanger blev sendt tilbage med Byttet. Til Gengæld var vor Bagage den Morgen nær faldet i Russernes Hænder. Den saa sig pludselig omringet af Kosakker, men i fuld Karriere slap den igennem, efterladende en falden Kusk, medens flere Heste var saaret. Vi naaede Byen Zgerz (17. Nov.) 10 km Nord for Lodz og besatte en Banedæmning (Lodz-Lowic-Warszawa). Efter Midnat kom vi i Kvarter i en lille Landsby lidt længere fremme, og her fordeltes 3 Brød - siger og skriver 3 Brød - til hele Kompagniet.

Næste Morgen, d. 18. Nov., atter Fremrykning. Vi havde knap faaet os udhvilet efter den forrige Dags lange March. Uden for Byen modtoges vi af Geværsalver, og efter at vi en Tid lang havde ligget udsværmet, retirerede vi tilbage igennem Zgerz og tog Stilling bag en Banedæmning (Zgerz-Strykov-Lowic). Her skulde vi ligge som Reserve, men i højeste Alarmberedskab, og ved Middagstid fik vi Ordre til at rykke frem som Forstærkning for Reg. 14l. Paa Vej fremefter saas det, hvor svært det havde været for Kammeraterne at arbejde sig frem; Hul ved Hul, hvori de havde søgt Dækning. Hist og her laa der Uniforms-genstande (40) fra en saaret. Af og til blev Sindet nedstemt ved at gaa forbi en død Kammerat. Med disse Omgivelser for øje marcherede vi tavse fremad, spændt paa, hvad Dagen vilde bringe. Vi naaede et Stykke Bøgeskov, jeg tror, den eneste Bøgeskov, jeg har set i Polen. Vi sværmede ud, for her blev det pludselig meget farligt; Kuglerne hamrede imod

Træstammerne og gik baade paa Kryds og tværs. Man opdagede, at det var vanskeligt at afgøre, fra hvilken Side man skulde søge Dækning; vi vidste, at disse "Querschlägere" var farlige. Ved Siden af mig fik en Vicefeldwebel sit ene Ben revet op af et saadant Bæst, og mens jeg hjalp ham med Forbindingen, klagede han sig jammerligt. Efter at en Sanitetssoldat var kommet til, fulgte jeg Kammeraterne. Vi naaede ud af Skoven, og nu skulde et Stykke aaben Mark forceres, før vi naaede de første Huse, bag hvilke Reg. 141 laa i Stilling. Disse to tre Hundrede Meter kostede vort Kompagni 2 døde og 7 saarede, og disse var desværre foreløbig afskaaret fra at faa Hjælp. Vi maatte sande, at det var værre at gaa i Stilling i et Kampafsnit end at ligge i Stillingen. Jeg naaede lykkeligt frem til en Trælade, hvor Kuglerne desværre gik igennem. En Officer raadede til Dækning bag en Halmstak, hvor ingen Kugle gik igennem. Pludselig kom min eneste Landsmand i Kompagniet, Andr. Jønsson, med Hovedet i Bind for at byde mig Farvel. Han fik "Skrammen" - for det var kun et "Heimatschuss", - da han forbandt en anden Kammerat. Da det begyndte at blive mørkt, forlod han os med et Smil. Hver Gang en Sending fra Artilleriet begyndte at hyle i Luften, løb en Del af os ind i forreste Linie. Vort Artilleri buldrede Natten igennem, hvorimod Fjendens Artilleri svarede med at sende en enkelt Granat regelmæssigt hvert Kvarter, saa vi kunde hver Gang være forberedt, naar Granaten for tæt hen over os, banende sig Vej gennem det stille Snevejr. Vejret var slaaet om til Frost og Sne. Vi forblev Natten igennem i Skyttegraven, og til Trods for, at der laa døde Kammerater ovenfor, fik man sig alligevel et Par Timers Søvn i Nattens Løb i Bunden af Graven. - Men Træthed og Udmattelse befriede os for alle Rædsler og (41) tvang os til at sove. Man kunde falde i Søvn i alle mulige Stillinger, en Pæl at læne sig til var tilstrækkeligt. Da det atter blev Dag, sendtes Patrouiller frem mod Russergraven, og jeg fulgtes med min Ven, Gefreiter Plein, for sidste Gang; Dagen efter faldt han for en Kugle. Skyttegraven var tom paa nær nogle saarede, som de ikke havde faaet med tilbage. Vi støttede dem hen til vor Forbindingsplads, hvorefter vi, der havde gaaet Patrouille, fik Lov at sove om Formiddagen, medens andre begravede vore døde Kammerater i en Fællesgrav.

Med Hensyn til disse to forskelligartede Kommandoer, saa var der i Grunden ingen, der følte sig forurettet af den Grund. Man fulgte blindt Skæbnen, ingen fik Tid og Enrum til at ruge over sine Sorger. Derfor saa man Folk le midt i Elendigheden og spørge midt i Granatilden. Det daglige Myrderi, det stadige Syn af saarede og døde, den evindelige Brummen og Knalden, alt dette indgik i Bevidstheden som det givne, som den naturligste Ting af Verden. Vi kunde godt staa og abe Granaternes Susen efter.

Ved Middagstid (d. 19. Nov.) kom vi til Alexandrov. lidt Vest for Zgerz, og ligeledes ca. 10 km fra Lodz. Alexandrov var næsten en Ruinhob, og Gaderne var ufremkommelige. Beboerne, der var "blevet hjemme", var ude af sig selv af Rædsel, og de spurgte os, om vi troede, at Russerne kom igen. Det mente vi ikke, og dermed var de godt tilfreds. De ønskede ikke en Gang til at opleve et saadant Bombardement, som Natten og Dagen i Forvejen.

Om Aftenen rykkede vi et Par km frem efter Lodz til. Patronvogn og Feltkøkken fulgte os. Vi kom ind i en lille By, hvor Kuglerne skrattede imod Husene, og her laa Reg. 141 i Stilling. Byens Navn var Sokolof, og her blev vi godt kendt, for her blev vi nemlig liggende paa et og samme Sted i næsten 3 Uger. 9. Arme under Kommando af General Mackensen begyndte Angrebene paa Lodz, og vort Armekorps angreb, som allerede nævnt, fra Alexandrov og Zgerz, Byen fra Nord.

(42) De sidste fire Dages Oplevelser var af ret streng Beskaffenhed, men nu fik vi endelig Ro. Vi laa stille i Skyttegrave, og jeg vil kendetegne disse Uger som de roligste, vor Divisi-

on hidtil havde haft. Andre Steder havde Erobringen af Lodz kostet meget; saaledes maatte 3. Garde Div., der kæmpede øst for Byen og blev angrebet i Ryggen, gøre omkring og slaa sig igennem til Brzeziny (15 km øst for Lodz). Tyskerne gav derefter Byen Navn efter Divisionens General, Litzmann, og kaldte Lodz for Litzmannstadt.

Men vi havde det som sagt helt godt. Vor Opgave var, saa vidt vi fik at vide, at møde og standse et evt. Gennembrudsforsøg fra Fjenden. Vor eneste Fredsforstyrrer var Artilleriet, som for Resten ogsaa ofte nok jog os paa Benene. I Skyttegaven, hvor 3 Kompagnier afløste hinanden i al Ro, var vi ikke i saa stor Fare, som naar vi laa bagved i Kvarter som Beredskab eller Reserve. Det varede nemlig ikke længe, før det russiske Artilleri fandt vort Kvarter. Periodevis sendte de os "Jernportioner", hovedsagelig om Natten. De havde dog ikke rigtig Held med sig; da vi den 21. om Aftenen skulde afløse i Skyttegraven og lige havde forladt vort Kvarter, fik Huset en Fuldræffer, der delte det i to Dele. Godt, at vi var saa præcise med at afløse Kammeraterne i Skyttegraven. Da vi om Morgen den 22. blev afløst, maatte vi søge os et andet Kvarter. Det nye Kvarter blev nu sikret imod Geværkugler og Shrapnelskud; imod Granater kunde vi naturligvis ikke sikre os. Imod den Side af Huset, der vendte mod Fjenden, blev der kastet Jord og Sten, og nu kunde vi omtrent ligge trygge og sove i vor Halm. Dog hændte det, at en og anden om Natten kravlede op fra sit Natteleje og foretrak at gaa udenfor. Det var, naar Huset rystedes af de store "Sukkertoppe". Ja, de slog somme Tider ned saa tæt ved, saa Huset blev overdænget af Jord og Granatstumper. Vi aktive, som var vant til dette uhyggelige, lod os ikke forstyrre, og vi gav gerne et lille Brøl efter dem, som løb ud Udenfor peb jo desuden Geværkuglerne. Det skal ærligt (43) indrømmes, at det ogsaa var uhyggeligt om Natten, naar der kom en Granat susende.

Vi var altid mest glade, naar vi gik til Afløsning i Skyttegraven, der havde vi vore Huler, hvori vi havde lidt Sengetøj, og her kunde vi ligge i Fred og Ro, og de 12 Timer, vi var i den dejlige, tørre Skyttegrav, forløb altid rask. Det var blevet Frostvejr nu. I de 24 Timer, vi var bagved i Beredskab og Reserve, var Sagen mere kritisk. Fra Byen til Skyttegraven havde vi en Løbegrav, saa vi færdedes hele Tiden under Jordoverfladen, og da der altid blev afløst i Mørke, var der ingen Fare derved. En Dag fik en Kammerat og jeg en lille Forskrækkelse. Idet vi var ved at forbedre Skyttegraven lidt, (der var Sand, og det faldt sammen) slog en Kugle ned i Sandet lige for Næsen af os, saa Sandet sprøjtede os i Ansigtet. Vi faldt begge bagover, men kun af Forskrækkelse, og i min Kammerats Ansigt piblede Blodet frem. Dengang havde Russeren set for meget af vor Hjelmspids. Vi lod os ikke se i 5 Minutter, saa begyndte vi at arbejde igen; men den forbistrede Russer har holdt skarpt Udkig, for der kom igen en Hilsen, og der var atter ikke sigtet daarligt, denne Gang dog for højt. Nu hørte vort Arbejde op. Om Natten laa Lytteposter foran i Ingenmandslandet, og de to Timer, man der maatte ligge musestille paa den haardtfrøse Jord, var mindre hyggelige. Naar Afløsningen kom, var man ikke sen om at komme tilbage.

Den 22. November blev den forreste russiske Skyttegrav taget i Storm. Vi laa den Dag i Reserve, og 9. Kompagni maatte tage Tønnen i Skyttegrav en. Under dette Angreb blev min Landsmand i 9. Komp., Laur. Andersen, Skærbæk, haardt saaret. Efter denne Erobring var vort Kvarter ikke mere i Ildlinien. Alligevel fandt af og til en Kugle Vej hertil, og det skete, at enkelte blev saaret, naar de trods Forbud gik udenfor. Bag ved Huset i en lille Have havde flere Kammerater faaet deres sidste Hvilested, og der blev hygget om disse Grave.

Det eneste, der ikke var tilfredsstillende i den Tid, var (44) vor Gullaschkanon; her foran Lodz var det Smalhans med Maden, og Brød saa vi ikke hver Dag. Høns og den Slags Lækkerier slog kun til for et Par Dage. Vi havde til sidst kun Kartofler, og af dem kogte vi

af og til en Portion. Naar Røgen somme Tider blev for slem, kom sædvanligvis en Officer og forbød os at koge. Vi skulde jo ikke røbe os selv til det russiske Artilleri. Men med lidt svag Ild tæt op imod et Hus gik det jo an. I en lille Smedie blev mange af disse Kartoffel-Maaltider lavet. Men en Nat fik den lille Smedie en Fuldtræffer og var næsten skudt sønder og sammen. Alligevel kogtes der den følgende Dag, endda til Trods for, at der laa en død Soldat ved Siden af Ildstedet, og vi af og til blev jaget ud af en Officer. Vi var øjensynligt ogsaa værre Slughalse end Russerne; en Dag hørte jeg en Hane gale ovre i Byen bag Russernes Stilling, og da havde vi forlængst drejet Halsen om paa Hønsene. En af de sidste Dage slagtede vi en gammel Ko, som løb rundt og ikke vidste, hvor den havde hjemme. Enhver snappede et Stykke Kød, som straks blev kogt. Fra Feltkøkkenet, der allerede om Aftenen den 20. Nov. kørte nogle km tilbage, blev Maden hentet om Morgen, før det blev lyst, og om Aftenen, naar det var mørkt. Paa Grund af Frosten fik vi smaa Sække udliveret, som skulde fyldes med Sand og bruges til Dækning i Tilfælde af Angreb. Vi syntes, at det var et tragikomisk Arrangement. En Dag, mens vi sov allerbedst i vort Kvarter, blev der pludselig slaaet Alarm. I en Fart kom vi ud af Halmen. Der var meldt, at Fjenden var brudt igennem, men andre fik Opgaven "at gøre det godt igen", for vi kunde lægge os igen, efter at vi i et Par Timer havde staaet og frosset.

Alt gik her sin rolige og jævne Gang med 12 Timer i Skyttegrav og en 24 Timer som Beredskab og Reserve. Jævnlig modtog vi den kærkomne Post fra vore kære derhjemme. For 30. Nov. melder Dagbogen saaledes, at jeg har modtaget Breve og 10 Pakker med mange dejlige Ting som varmt Undertøj, Strømper, Haandklæde (det blev desværre ikke brugt hver Dag) og Tobak og Cigarer, (45) og som en Kuriositet nævner jeg, at den slutter med Chokolade, Chokolade, Chokolade, men om de tre Gentagelser skal forstaas som 3 Pakker eller en ovenud stor Glæde, husker jeg ikke mere. En anden Dag meldes om 3 Breve fra Mor, dateret den 4., 10. og 13. Nov. Og i Brevene meldes Datoer for de sidste Breve fra mig, ligesom der gives Udtryk for Angst for den nærmeste Fremtid. Ja, vi stod saa godt, at med den pinende Uvished, der kunde nage dem derhjemme, var det dem, der havde det værst. Det ny Testamente, der blev sendt mig fra Frimenigheden hjemme i Vodder, var fra nu af min daglige Ledsager. - En anden Dag meldes som en Variation, at man var med til at begrave døde Heste og Kreaturer, en anden igen, at man har vasket Undertøj.

De rolige Dage var snart forbi. Den 5. Dec. var vort Komp. i Kvarter; paa een Gang hed det: Vi skal besætte Løbegraven. Man stivner næsten, og enhver spørger sig selv: Hvad skal dette betyde - Stormangreb? Nej, de rolige Dage ved Lodz bragte altid vor Division Held; vi skulde kun lave et Skinangreb for at støtte de rigtige Angribere, som var vor Nabo-Division til højre for os. Vore Kanoner begyndte deres Virksomhed i stor Stil, Minekastere udspyede deres 107 Punds Piller, vore Geværer begyndte at knitre, og Maskingeværerne deres hurtige og langvarige Tik-Tik--Tik. Over den russiske Skyttegrav stod der en Røgsky af tyske Granater. Da dette Overfald havde varet et Par Timer, blev der atter Ro. Om Eftermiddagen blev der igen lavet et Angreb af samme Slags. Flyvere kredsede over os, og Kanonerne begyndte atter at udspy deres dødbringende Indhold. Russerne svarede naturligvis paa disse Angreb. Om Aftenen løste vi af i Skyttegraven, og denne Nat gik Russerne i al Stilhed og Hemmelighed tilbage og overlod os Lodz.

Om Morgen den 6. Decbr. sendtes der Patrouiller mod Russernes Stilling, og snart jubledes der fra Mand til Mand, at Russerne var borte. Med en underlig Følelse gik man over det Ingenmandsland, hvor vore og Fjendens Kugler i saa lang Tid havde krydset hinanden. I den (46) russiske Gravpark var nogle Civile allerede i Færd med at søge efter Ejendele. Her

havde Russerne naaet at faa begravet deres døde. Ved Middagstid havde vi Afmarch til Lodz, og for Natten fik vi Kvarter inde i Byen.

Lodz var faldet, oven i Købet paa Hærføreren. General Mackensens Fødselsdag. Den indre By havde ingen Overlast lidt, kun i Yderdistrikterne havde Artilleriet øvet Hærværk. Lodz er en Fabriksby og kaldes "Polens Manchester". Af Byens 350,000 Indbyggere er de 40 Procent Tyskere, og de 25 Procent er Jøder. - Efter at vi forgæves ved Hjælp af nogle Civile forsøgte at købe Levnedsmidler, fandt mit Korporalskab sig et Kvarter. Højt oppe i et stort Hus tog vi et Køkken og en flot møbleret Stue i Besiddelse, og de toges foreløbig i Brug hver efter sin Bestemmelse. Og sluttelig slæbte vi noget Hø, som vi fandt, op ad Trappen og bredte vort Natteleje.

Den 7. ds. om Morgen gik vi igennem Lodz med fuld Regimentsmusik i Spidsen, og 4. Kompagni var saa heldig at følge umiddelbart bagefter, saa vi nød Tonerne i fuldt Maal. Var det ikke Hjemlandstoner, saa var det dog kendte Melodier, og den klangfulde og kraftige Musik var velgørende og opmuntrende.

Hemming Skov, Københoved.

Paa Safari i Regntiden.

Oplevelser i Afrika.

Den under General Smuts stort anlagte Offensiv i det sydlige Afrika trængte Tyskerne helt tilbage til Egnene omkring Rufipifloden. I vort Afsnit blev Offensiven dog standset ca. 30 km fra Flodens nordlige Bred. Det var i Begyndelsen af Regntiden, som i 1916 satte ind med usædvanlig Voldsomhed. Medens hele Frontafsnittet næsten stod under Vand, blev Størstedelen af de sydafrikanske Tropper trukket tilbage og sendt til andre Fronter, idet Englænderne ansaa det for givet, at de tyske Troppers (47) Kapitulation var nært forestaaende. (Denne Beregning holdt imidlertid ikke Stik.)

Af Sikkerhedshensyn havde vi transporteret Ammunitionen over Floden til den sydlige Bred, og den laa nu gemt et Sted, hvor Junglen var fuldstændig uigennemtrængelig, og hvor den altsaa var usynlig for de engelske Flyvere.

Min foresat, Oberfeuerwerker Stache, var blevet beordret til Kommandoen, og jeg sad nu alene tilbage med de tyske Troppers Ammunition samt Ansvar for de mange Bærere, der var knyttet til Formationen. I den officielle Arbejdstid arbejdede jeg lidt med at konstruere Miner, men interesserede mig mest for Jagt og Fiskeri i Junglen og i Floden. Bærerne, som maatte nøjes med et Maal Majs (ca. 3/4 Liter) om Dagen, var meget taknemmelige for et ekstra Tilskud af Kød og Fisk, og jeg ansaa det som en Forpligtelse at sørge saa godt for dem som muligt. Desuden var jeg jo ogsaa selv interesseret i at tilføre mit Køkken den for Tiden mulige Variation af de Goder, man kun her ved den store Flod kunde forsyne sig med i saa rigeligt et Omfang.

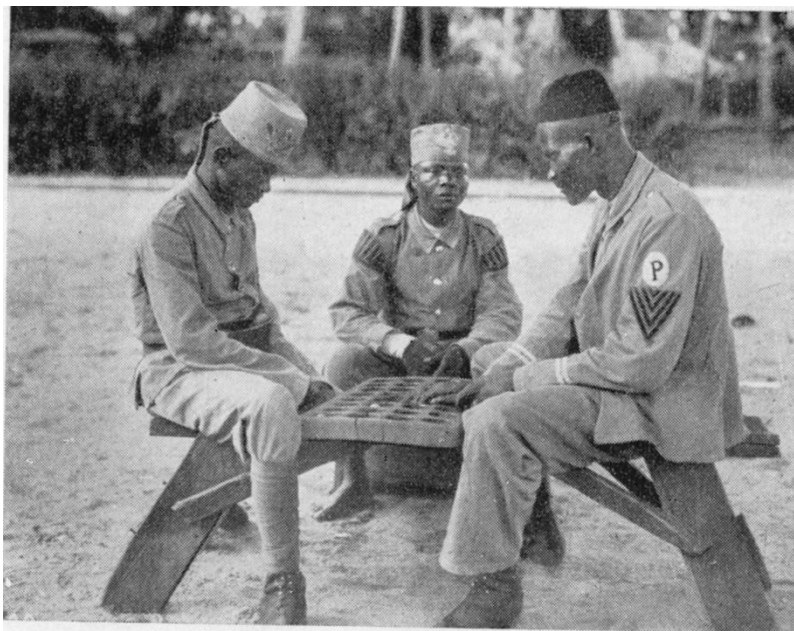
Dagen igennem er vore Omgivelser præget af en egenartet, stemningsfyldt Urtidstilværelse, og man kommer uvilkaarligt til at tænke paa, om der nogen Sinde har færdedes Mennesker i disse Egne. Alt er saa uberørt, den store Flod, der strømmer mod det indiske Ocean og Urskoven i hele dens uberørte Vælde. Men fra Solnedgang til Solopgang er det dog forbi med den majestætiske Ro, der spores hele Dagen igennem. Da vaagner Dyrelivet i et uanet Omfang. Aldrig før eller senere har jeg i Afrika oplevet noget tilsvarende. Paa Stier, som man skulde tro var traadt af Menneskefødder, søger Vildtet ned til Floden for at stille Tørsten. Om Natten bliver man vækket af Løvernes Brøl, Hyænernes Hyl og Flodhestens Trampen. Det er derfor ogsaa kun i de sene Aftentimer eller i den tidlige Morgenstund, at Vildtet kan jages. Dagen igennem ligger Dyrene paa Grund af Varmen skjult i det tætte Buskads.

(48) I en Maanedstid har jeg nu gennemstrefjet hele Omraadet omkring vor Lejr, nogle Kilometer op og ned ad Floden, og ligeledes i alle Retninger ind i Urskovens Dyb, og det sjældent uden Udbytte, bestaaende navnlig af mange forskellige Antilopearter. Dog ogsaa dette bliver i Længden noget ensformigt, og jeg begynder derfor at lægge Planer for en Opdagelsesrejse længere op ad Floden. Den stadig herskende Ro gør det muligt, at jeg kan tage af Sted en Lørdag og en Søndag. Jeg vil saa bryde op tidligt om Lørdagen, tage min Boy, Ramasan, og en Bærer med og medføre et Tæppe, Moskitonet samt den nødvendige Proviant. Saaledes udstyret kunde vi nok begive os paa en Safari paa ca. 40 km. Vi skulde saa overnatte i Junglen og tiltræde Tilbageturen om Søndagen. Den sorte Opsynsmand kan med Lethed varetage det fornødne med Hensyn til det daglige Liv i Lejren.

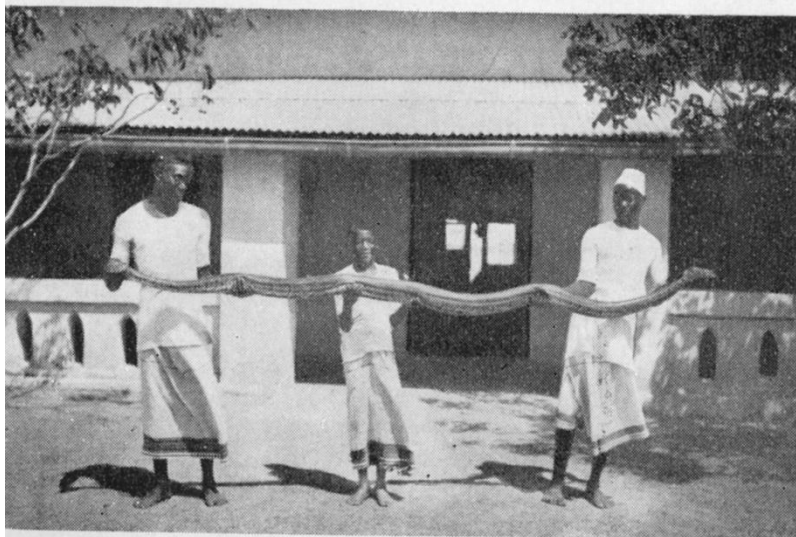
For at undgaa den værste glødende Hede bryder vi op om Morgenens Femtiden. Det er vor Hensigt at tage et langt Middagshvil i Skyggen og saa fortsætte ud paa Eftermiddagen. Vi møder i den tidlige Morgenstund store Flokke græssende Antiloper og Zebraer, men ved vor Tilsynskomst tager de Flugten og søger Skjul i Tykningen; men selvom jeg har Riflen med, er det ikke Jagtbytte, vi denne Gang er ude efter. Man maa dog altid være belavet paa ubehagelige Overraskelser ved at møde Løver, Leopard, Bøfler eller Elefanter. Tankerne gaar dog i Retning af andre, mere behagelige Oplevelser. Hvilket Panorama aabner sig vel for en ved den næste Drejning af Floden? Vil vi støde paa Bifloder, Bjergegne eller maaske rivende Vandfald?

Vi kommer til en Egn, fyldt med Sumpe, og Tusinder af Marabustorke vader rundt her. De første, der opdager os, letter paa Vingerne. Det er Signalet til hele Flokken, der lidt senere formørker Himmelen og stryger over Floden til den modsatte Bred. Vi maa gaa uden om Sumpene og er efter nogen Tids Forløb atter ved Flodens Bred. Paa nogle Smaaøer ude i Floden ligger flere graagrønt skinnende Krokodiller. Ramasan tager en Sten og kaster den (49) efter dem. De synes ikke om Forstyrrelsen, og et Øjeblik senere er disse modbydelige Skabninger forsvundet i Floden. Længere fremme tumler en Flodhest familie sig paa lavt Vand. Den er nok efter Nattens Affodring paa Vej ud i det rette Element, dybt Vand.

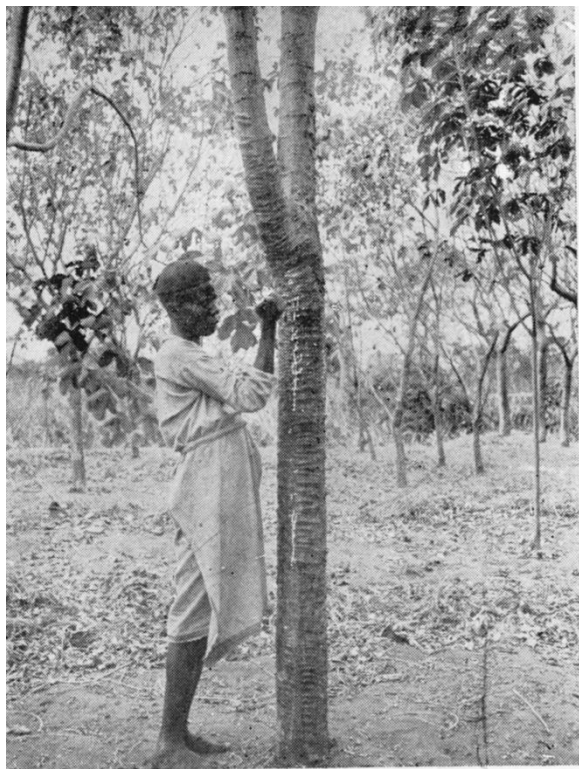
Vi er naaet ca. 20 km op ad Floden, da vi pludselig opdager to Negerkvinder, som er i Færd med at vaske noget Tøj ved Flodens Bred. For at udgranske deres Tilstedeværelse her ved Floden, tiltaler jeg den ene med "Bibi" og spørger hende, hvor de hører hjemme; men med en rivende Tungefærdighed faar jeg dog først at vide, at hun aldeles ikke er nogen "Bibi" (betyder egentlig "Pige" og er almindeligt anvendt), hun er derimod en "Mammamkeya Askari" (Askarikone), og de bor i en Lejr her i Nærheden med Masser af andre Askarikoner under Opsyn af en Europæer. Her afbryder jeg hendes Ordstrøm og beder hende

Indfødte i Østafrika spiller »So i Hul«

Umm — Slange i Gelé

*Gummisamler i
Østafrika*

Smedens »Hjem« i Frankrig

føre os hen til Lejren og til Europæeren. Det viser sig, at Hundreder af Negerkvinder kamper her i Urskoven og under meget primitive Forhold.

Lidt afsides fra Lejren bor Europæeren. Han residerer i en lille, primitivt opført Græshytte, og det viser sig nu oven i Købet, at han er en Landstormsmand i 50-Aars Alderen. Hans Navn er Karl Hothe. Jeg bliver indbudt til at blive og spise Middag sammen med ham. Jeg prøver at protestere, for jeg er jo taget ud paa en Opdagelsesrejse langs Floden, men han fortæller mig, at Floden ikke byder paa særlige Overraskelser de første 50 km. Saa tager jeg imod Indbydelsen. Jeg bliver hos ham til næste Dags Eftermiddag, og jeg fortrød det ikke.

Karl Rothe er en af de interessanteste Skikkelser, jeg har mødt i Østafrika, og skønt han er næsten dobbelt saa gammel som jeg, fatter vi hurtigt Sympati for hinanden. Han er vidt forskellig fra de mange Europæere, jeg hidtil har lært at kende. I mange Aar har han været bosiddende i Østafrika og er helt igennem en "selfmade man" (selvhjulpen Mand). Han er i Besiddelse af en mægtig Viden og Omfattende Realitetssans vedrørende Afrikas historiske og politiske Problemer og ikke absolut enig med Tyskerne i (50) deres Dispositioner paa det koloniale Omraade. Det er ogsaa interessant at drøfte den indfødte Befolkning, Slavehandelen og den for Europæerne nødvendige Tropehygiejne med ham. Mit Kendskab til disse Emner er meget begrænsede. Siden Skoletidens Geografitimer har jeg ikke skænket Afrika mange Tanker, og i den tyske Landsby skole hørte vi aldrig om Navne som Stanley og Livingstone, Emin Pasha og andre. Rothe er Sydtysker, men han ligner mere den nordiske Folketype, navnlig hvad Lunet angaar. Som ganske ung har han sejlet som Maskinmester paa Afrikas Østkyst og blev derefter Maskinmester paa en stor Hampplantage i Østafrika. Ved en fornuftig Livsførelse har han sparet en Del Penge sammen og har for egen Regning anlagt en Plantage. Den omfatter 600 Hektar Land; men alt det, han har tryllet frem af Vildniset, er nu i Englændernes Hænder, og han forbander forstaaeligt nok Krigen.

Jeg finder det i Førstningen lidt ejendommeligt, at han residerer her som en Slags Kompagnifører over flere Hundrede Askarikvinder, men efterhaanden faar jeg dog Indblik i Sagens Sammenhæng, og at dette Job kræver sin Mand fuldtud. Naturligvis vilde det være det naturligste, om disse Kvinder kunde blive sammen med den Neger, de tilhører og opholdt sig bag Fronten, men for ikke at blive hvirvlet ind i eventuelle Kamphandlinger, fortæller Rothe, har vi i god Tid sendt alle Kvinder over paa Flodens Sydside. Man undgaar derved, at Kvinderne under et uventet engelsk Angreb bliver jaget ud i Floden. Nu har Regnen dog for en Tid sat en Stopper for al Krigsførelse. Vi sidder paa hver sin Side af Floden, og Pokker tage det hele.

En Mand, der skal styre en saadan Samling Kvinder, maa være i Besiddelse af et sundt Omdømme, han maa have Kendskab til de indfødte, deres Tankegang og de mangfoldige Dialekter, og at Rothe er den rette Mand, faar jeg kort efter en Prøve paa. Der kommer nemlig to Kvinder, der ønsker at tale med "Bwana Rothe". Den ene beskylder den anden for at have stjaalet hendes (51) Glasperler. Den anden protesterer med lige saa rivende Tungefærdighed mod Beskyldningen. De er lige ved at fare i Totterne paa hinanden. Da griber Rothe ind, beroliger dem og begynder et møjsommeligt Forhør, og omsider lykkes det ham virkelig at faa den beskyldte til at tilstaa Tyveriet. Han skammer hende ud og dømmer hende til at bringe Perlerne til Veje og aflevere dem i vor Nærværelse. - - Kort efter kommer atter to Kvinder. De har pryglet hinanden, ser farlige ud og er i oprevet Sindstilstand. Nu gælder det altsaa om at finde ud af, hvem der begyndte Striden. Ogsaa det lykkes. Saadan gentager det sig hele Eftermiddagen. Snart drejer det sig om Sladder, snart om Jalousi, og jeg sender mine fredsommelige Wanjamvesibærere en venlig Tanke. Et saadant Job vilde

jeg aldrig kunne bestride. De fleste Europæere vilde sikkert betakke sig, ja, de vilde have jaget disse Kvinder ad Bloksbjerg til med deres private Anliggender, men det gjorde Rothe ikke, og nægtes kan det ikke, at det var interessant at se, hvorledes alle Parter var tilfredse med hans Afgørelser. Paa denne Maade har han sikkert ogsaa behandlet sine egne Plantagearbejdere.

Om Aftenen og til langt ud paa Natten har vi endelig Fred for Kvinderne, og vi sidder sammen i Hytten ved det blafrende Stearinlys. Og medens jeg interesseret hører til, fortæller Rothe mig om Opdagelsesrejserne gennem Tiderne, Rejser gennem det mørke Fastland, Slavehandelen, de forskellige Egenes Indlemmelse i europæiske Stater, om egne Oplevelser og Erfaringer i Afrika. Han fortæller om Stanley og Livingstone og om Nilens Kilder. - Gennem den dørløse Aabning skuer vi ud over Landskabet. Maanens hvide Lys giver Genskin i Flodens sorte, glinsende Vand. I det fjerne, paa den nordlige Bred, er et Løvepar paa Rov. Med Mellemrum hører vi deres velkendte, gennemtrængende Brøl, der blander sig med Tropenattens utallige andre Lyde.

Det er efterhaanden blevet sent, vi bliver enige om at gaa til Ro, men under Moskitonetten, som Ramasan har spændt ud over mit Græsleje, ligger jeg længe vaagen og (52) lader i Tankerne Dagens mange brogede og sælsomme Oplevelser og Beretninger passere Revu.

Nis Kock, Sønderborg.

Allehaande Tildragelser under min Indkaldelse.

Jeg havde aftjent min Værnepligt fra 1901-03 ved Infanteriet i Posen og hørte saaledes til det Mandskab, der skulde stille den første Mobiliseringsdag i Haderslev. Om Aftenen blev vi med Toget overført til Toftlund, hvor vi ankom Klokken et om Natten. Her skulde vi bevogte Strækningen fra Bevtøft til Arrild. De første seks Grupper fik straks Befaling til at lade Geværerne og rykke ud. Jeg kom til Tirsland. Paa Vejen derud kom vi gennem Ordrup. Da Feldwebelen i Mørket ikke kunde læse den skriftlige Ordre, han havde med sig, sendte han et Par Mand ind paa en nærliggende Gaard for at laane en Lygte. Tilfældet vilde, at det var en tysktalende Soldat, der bankede paa Vinduet og anmodede om det ønskede. Det viste sig, at det var en gammel Kone, vi vækkede, og hun blev saa chokeret, at hun raabte: "Aah, Herre Gud, er Russerne allerede her!" -

Men saa forklarede en Mand fra Christiansfeld hende paa Dansk, hvad vi vilde, og saa hjalp det jo. Vi indrettede en Vagtstue i Sprøjtehuset, og flinke Mennesker inviterede os i Morgentimerne til Kaffe; men vort Kvarter havde vi ellers i Toftlund. Jeg boede sammen med en Kammerat, en Bagersvend fra Haderslev, hos Sadelmager Hansen. Bageren, Jensen hed han, var tysksindet, og vi enedes derfor ikke saa godt. Heldigvis var vi kun sjældent hjemme samtidig. Vi havde saa at sige familiær Stilling hos Hansens, men den gode Tid i Toftlund varede desværre ikke længe.

I Slutningen af September blev alle under 39 Aar sendt til Flensborg, og ti Dage senere til Slesvig for at afgaa til Fronten. Paa Grund af manglende Udrustningsgenstande (53) skete dette dog først i November. Vi kom til Østprøjsen, til det 84. Landeværnsregiment og gik den 22. November, Bededag, for første Gang i Skyttegraven. Vor Kompagnifører, en Officers-Stedfortræder, var vel en vældig Fyr hjemme, men her var han det modsatte. Vi opdagede en Morgenstund, efter at en tæt Taage var lettet, at Russerne gravede sig ned halvtreds Meter foran vor Stilling, men efter en heftig Geværild fra vor Side trak de sig tilbage. Denne Episode var dog Anledning til, at vor Hr. Kompagnifører den næste Nat fuldstændigt gik fra Koncepterne. Pludselig kom han styrtende gennem Skyttegraven, og med højt hævet Revolver purrede han os ud for at skyde paa Russerne, der, som han sagde, ankom i tætte Kolonner. Vi skød alle vore Patroner bort, men da Dagen brød frem, saa vi, med brede Smil om Munden, at de tætte Kolonner ikke var andet end nogle lange Hegn.

Jeg havde en god Ven, Jørgen Lindberg fra Brabæk. Vi var i samme Kompagni og var altid sammen. I Julen laa vor Bataillon i Ro paa et stort Gods ved Landevejen mellem Angerburg og Insterburg. Juleaften holdt en Officers-Stedfortræder, en Ølgrosserer fra Hamborg, en Tale til os. Den gik nærmest ud paa, at Krigen skulde ende med Sejr for det stormægtige Tyskland. Mellem Jul og Nytaar var vi igen i Skyttegraven, og den 30. December blev da for os en skæbnetung Dag. Vi skulde storme de russiske Stillinger i Skoven ved Buttern. Det var Klokken to om Eftermiddagen. Stormen mislykkedes dog, og vi havde mange døde og saarede. Sammen med en Kammerat, Peter Nissen fra Tyrstrup - han faldt senere -, hentede vi i Nattens Maaneskin en Kammerat tilbage. Han var ramt i Underlivet. Vi skiftedes til at krybe med ham paa Ryggen, og først, da vi var ca. 500 Meter fra de russiske Stillinger, risikerede vi at rejse os op og bære ham Resten af Vejen. Den saarede hed Boesen og var fra Tønderegnen. Han døde desværre nogle Dage senere.

Da man antog, at der laa endnu flere saarede mellem Linierne, sendte man nogle Parlamentærer, en Feldwebel, en Underofficer og en Menig, der kunde tale Russisk, over (54) til Russerne. Russerne afviste dem dog, fordi der ingen Officer var med. Da man saa om Eftermiddagen med en Officer i Følge gentog Henvendelsen, gav Russerne deres Samtykke. Man konstaterede, at der ingen saarede fandtes. Der fandtes kun to døde tyske Soldater. Russerne gravede en Grav til dem, og da de døde sænkedes i Jorden, præsenterede en Deling Soldater Gevær.

Den 10. Februar 1915 rendte man atter under svære Tab forgæves Storm mod de russiske Linier. Man opnaaede intet, men mærkværdigvis opgav Russerne Dagen derpaa selv deres Stilling, og nu begyndte vi over hele Linien at marchere østpaa. Den 16. Februar kom vi ved højlys Dag over den russiske Grænse, og om Aftenen skulde vi i Kvarter i en større Landsby. Denne kunde dog ikke nær rumme os alle, og vor Bataillonskommandant rykkede derfor frem til den næste Landsby. I Nattens Løb havde Russerne dog standset Tilbagetoget, var gaaet frem igen og laa nu paa nogle Højder udenfor Landsbyen, som de glimrende kunde bestryge med deres Vaaben. Vi maatte frem, men da vi paa Grund af Frosten ikke kunde grave os ned, havde vi i Løbet af to Timer omkring 200 døde og saarede. Blandt de faldne var mange gode Mænd fra vor Hjemstavn. Jeg blev saaret i Haanden og kom omsider efter Ansøgning paa Lazaret i Haderslev.

Som Landmand kunde jeg ret ofte faa Orlov, og jeg holdt den gaaende herhjemme lige til Midten af Oktober. Sammen med 150 Mand fra Slesvig og 200 Mand fra Sønderborg gik det da atter østpaa. I Grodnow forlod vi Toget og marcherede derpaa i 14 Dage, før vi naaede ud til Fronten. Vi fra Slesvig kom til Landeværnsregimentet 99, der hørte hjemme i

Zabern i Elsass. Det var en stor Lykke for os at komme til dette Regiment, for det blev jo intetsteds indsat, hvor det var galt - Elsasserne var jo "upaalidelige Folk". De skældte mægtigt ud paa Tyskerne, og navnlig paa "Schnaps-Prøjserne". Regimentet havde ved Krigens Udbrud været indsat paa Vestfronten, men en Nat gik 150 Mand over til Franskmændene, og saa forflyttedes Regimentet østpaa, hvor det altid laa bagved som Reserve. (55) Under March var der to af mine nye Kammerater, der almindeligvis var tre Marchdage efter os andre. Naar de saa en Gang imellem naaede op til os, og man spurgte dem, hvor de havde været, svarede de, at de dog gerne vilde se alt det, der var blevet erobret.

Vi havde en lille morsom Oplevelse, da vi laa ved Drginsky-Kanalen. Kanalen laa i en udstrakt Sump. Vi laa derfor i Blokhuse, og Stillingen var i det hele taget anbragt oven paa Jorden, ca. 2 km fra Russerne. En Aften sad Underofficeren og jeg alene i Blokhuset, da Underkorporalen kom ind og meldte, at Russerne havde sat Ild paa ovre i Skoven. "Ja", sagde Underofficeren, "naar det kan fornøje dem, saa lad dem dog". Noget efter kom han atter ind og meldte det samme, men da der samtidig lød nogle Skud, sagde jeg: "I skal se, de er ved at skyde efter Maanen!" Jeg vidste nemlig, at Maanen maatte være ved at komme frem. Vi gik udenfor, og rigtigt: Maanen var lige kommet op over Skovkanten; men da den kort efter forsvandt bag en Sky, raabte Underofficeren, der var en Spøgefugl: "Ja, der kan I se, nu er Maanen gaaet i Dækning og lader sig ikke se mere!" - _

I Slutningen af Krigen laa vi Sydøst for Dünaburg, og omkring 20. November gik det hjemad. Vi anvendte vor egen Befordring og holdt Hvil, hvor vi selv syntes. Paa et Gods, som bestyredes af en Forvalter, rekvirerede vi 11 Heste, Seletøj og en Del Kaner, der var nemlig faldet en Mængde Sne. Vi var nødt til at skaffe os nogle Heste, for en Del af vore egne var blevet stjaalet. Vi laa i en Landsby, hvor vi var indkvarteret i Skolen, medens Hestene var anbragt i en Lade, der var forsvarligt lukket. Der var udstillet Vagter; men hvad nytter det, at man stænger Døre og Vinduer, naar Tyveknægtene fandtes blandt vore egne? Det var nemlig Polakkerne blandt os, der om Dagen solgte Hestene til Russerne, og naar det saa om Natten var deres Tur til at holde Vagt, udleverede de simpelthen Hestene, og Dagen efter hed det saa, at de var blevet stjaalet.

De fleste fra Elsass og fra andre Egne paa den venstre Rhinbred var allerede hjemsendt. Da vi Juleaften ankom (56) til den lille By Sensiany, ønskede vor Bataillonskommandør os en god og lykkelig Hjemrejse. Vi havde en Del Besværligheder med Bolchevikkerne, der ikke vilde overlade os et Tog, men da vi kørte frem med nogle Maskingeværer, hjalp det. Og saa gik det videre med Toget. Vi passerede Tysklands Grænse og kørte over Berlin til Schmalkalden, hvor vi blev afmønstret. I et overfyldt Tog - vi sad fem Mand i en Bremsekupe - tog vi til Hannover og videre nordpaa, og den 5. Januar 1919 var jeg atter hjemme i Haderslev.

Jens M. Jensen,
Gammelby pr. Fjelstrup.

En fredelig Duel

.... Det var i Maj i Krigsaaret 1916, jeg oplevede denne fredelige og ret enestaaende Duel, hvorom jeg her kort vil berette.

Stillingen, vi laa i, strakte sig ud fra Byen Dixmuidens søndrede Ruiner. Vore Skyttegrave var mange Steder yderst primitive, da disse strakte frem over de lave og fugtige Engarealer langs Yserkanalens Bred.

Det var en livsalig og forfriskende Morgen. Solen var lige staaet op, og den tætte Taage, der havde indhyllet os med sit Slør Natten over, maatte skyndsomst fortrække. Solens Straaler funkledede og skinnede i det endnu dugvaade Græs og - nej, se dog bare - Engblommerne lignede næsten Gulddukater Naturen var vidunderlig en saadan Morgen. Lærkerne svang sig syngende højt mod Sky, og fra de mange smaa Vandløb hørtes Frørernes frelige Krak - krak!

Ogsaa hos os i Gravens Dyb herskede der endnu en vis Ro. Et Par af Mændene stod i Adamskostume - Jagten efter de smaa graabenede Fyre var allerede i fuld Gang. Solen skinnede paa Mændenes nøgne Kroppe. Jagten (57) foregik under munter Snakken, afbrudt af enkelte Latterudbrud. Et Par af Kammeraterne var beskæftiget med at gøre deres Vaaben i Stand. Og der, noget borte, stod en større Klynge og drøftede en Sag ret højlydt. Det drejede sig i Virkeligheden vist om - alt og ingenting. Pludselig blev Stilheden afbrudt af et Horns skrattende Toner. Lyden naaede over til os fra den anden Skyttegrav. En Belgier, eller hvem det var, sad nu der og lod Tonerne rulle. Vi sad eller stod andægtige og lyttede til Musikkens Toner. Musikken standsede, men efter en kort Pavse fortsatte Manden derovre sin musiceren. Han blæste nu en ogsaa hos os kendt Døgnmelodi - en "Schlager", kalder Tyskerne det, og vi lyttede igen; nogle af os: tillod os at nynne svagt med.

I min umiddelbare Nærhed stod ogsaa Fidde Jøhnk, Kompagniets Spasmager, og lyttede. Fidde var en saakaldt Altmuligmand. Han kunde synge og more andre med Vitser og den Slags Ting, og han kunde rigtig drille en ikke afholdt Kammerat eller Befalingsmand, naar det endelig kom an paa det. Foruden alle disse Færdigheder forstod Manden sig paa Musik - sa' han da. En Gang har han fortalt mig lidt fra sit omtumlede Liv. Han havde bl. a. været med et omrejsende Cirkus, hvor han havde haft sin Plads i Orkestret. Som en Mindelse fra denne Tid havde han endnu Trompeten i Behold, og ved enkelte Lejligheder lod han os nyde godt af sin Musik. - Om hans Kvalifikationer kunde der godt siges baade det ene og det andet. Men nu tilbage til Sagen. Som vi stod der allerbedst og lyttede til Musikkens Toner, fo'r det pludseligt ud af Fiddes Mund:

Hov - hov - du, den er gal. - Det skal være et "F".

Hva' for noget, sa' Fischer. - Du vil maaske lære ham derover, hvordan det skal være? - Fischer var ogsaa en Slags Fagmand. Han var Hornblæser. - Fidde optog straks Handsken. - Ja, sa' han, jeg skal lære ham, jeg skal give ham en Lektion, som han kan nemme, og derved trak Fidde sig ud af Klyngen og forsvandt ned i (58) Dækningen. Lidt efter stod han da der med det for ham saa dyrebare Eje i Haanden. Maaske var det blanke Instrument det eneste, Manden ejede.

Med en Mine som nogen romersk Sejrherr besteg den gode Fidde den ret interimistiske Tribune - der her bestod af Gravens Græsbænk. Snart rullede Tonerne ud over Graven og dens Omgivelser. De endnu sovende kom farende ud af deres Huler og saa sig forskrækkede omkring. Men det var jo bare den tossede Fidde, der stod derhenne og spillede.

Selv vor gode Løjtnant Maas kom et Øjeblik til Syne. Skønt dette her var lidt udenfor Reglementet, lod han staa til. Allerede en Gang før havde han prøvet Kræfter med Spasmageren Fidde Jøhnik, men han maatte ærlig indrømme, at han der havde fundet sin Overmand. Den gode Løjtnant trak sig derfor ganske stille tilbage. Han skulde ikke nyde noget.

Det kunde vel ikke helt nægtes, at den gode Fidde med en vis dilettantisk Færdighed behandlede sit Instrument. Kampen bølgede frem og tilbage. Snart blæste den ene og snart den anden af de to Kamphaner et Stykke. – Vi morede os kosteligt og opildnede den gode Fidde. – Ha, det kan du da gøre meget bedre, ikke Fidde? – Hæng i -- skaan ham bare ikke - og andre Udraab lød fra Kammeraternes Side. Fidde blæste og blæste, saa øjnene næsten var ved at trille ham ud af Hovedet. Endelig fandt Fidde, at nu kunde det være nok. Han blæste til Slut Strofer af en March og sluttede af med en lang og for os frydefuld Tirade. Lidt uforsigtigt stak han Hovedet op over Skyttegravens Rand og udslyngede med sin sidste Kraft følgende Hilsen: "Saa, nu har du vel faaet nok for denne Gang - Hva'!"

Med en Mine, som om han havde vundet en stor Sejr, traadte den godt forpustede Fidde atter ned blandt os i Gravens Bund.

– Den fredelige Duel havde fundet sin Afslutning.

N. L., Spandet

Paa Rejse med et Par Træskostøvler

(59) Oppe paa et Værelse paa Hotel Cosmopolite stod i Efteraaret 1918 en ung Dame, iført en pragtfuld Persianerpels og en stor kostbar Hat med Spænde af Ædelsten og brede Struds-fjer. Hun pakkede sin Kuffert. Hendes Ansigt var uroligt, og øjnene stod til Tider stive af Skræk. Her i Skoene skulde der ligge. Breve til sønderjydske Krigsfanger i Rusland fra deres kære i Nordslesvig. Imellem brusende Silkekjoler skulde der gemmes danske Døbesedler og andre Papirer, der skulde skaffe de danske Soldater, der kun nødtvungent havde kæmpet for Tyskerne, falske Pas til at komme hjem paa. Der var Gaver til de danske Drenge, der var Alverdens Ting, som den Kuffert skulde rumme.

Saa traadte en sønderjydsk Mor ind med en stor Pakke. "Se, det var jo lige bare, om Fruen kunde ta' en bitte Par Træskostøvler med til min Dreng i Rusland".

"Er De tosset", sagde Damen. "Hvert evige Pund koster Penge. Den store infame Pakke vejer til 50 Kr. i Fragt!"

Men Konen saa paa den elegante Dame med det Blik, hvormed en døende Raahjort ser paa Jægeren.

"Saan en bitte Par Træskostøvler", gentog hun med Taarer i øjnene. .

Saa snappede Damen Pakken og masede den ned mellem alle de andre Ting. Og Konen blev lykkelig. Nu fik hendes "Dræhng" da Støvlerne .

Damen med Pelsen og Hatten var ung. Jeg boede dengang i Rusland og var Medlem af et lille Komplot, bestaaende af fire, fem Mennesker, der havde sat alt, hvad de ejede af Kræf-

ter og Liv, Helbred og Ære, Sikkerhed og Mod ind paa den Opgave at redde de danske Sønderjyder i Rusland.

Pastor Jerndorff Jensen havde gjort et Sisufusarbejde (60) med at rejse rundt i Sibirien og samle dem sammen og overføre dem til en Fangelejr i Byen Jurjew Polski ved Moskva.

Min Tante, Fru Bech paa Ørstedgaard, havde gjort et Kæmpearbejde for at samle 30-40.000 Kr. sammen til dem. Direktør Erik Plum havde skaffet dem Lammeskindspelse og Træsko. Direktør Kørbo i St. Petersborg løb fra Herodes til Pilatus - den under Revolutionen stedse skiftende Øvrighed - for at skaffe Alverdens "Rasrasjemier" (Tilladelser), og min egen Opgave var at rejse hjem til Danmark, Sommeren 1918 og skaffe 50 danske Døbesedler, der med Fare for mit Liv skulde indsmugles i Rusland. Paa disse kunde vi skaffe Fangerne danske Pas og gøre dem til danske Statsborgere.

Minister Harald Scavenius i St. Petersborg gjorde dog det allerbedste. Han lukkede øjnene totalt for denne grove Svindel. Han bad Pastor Jensen om at vikariere paa Gesandtskabet og hjælpe de mange Danske, der sært nok havde tabt deres Pas, men havde en Døbeseddel, til at faa udstedt et nyt Pas paa.

Men paa denne Dag, hvor jeg stod og pakkede, var jeg saa rystende angst for, hvordan det vilde gaa. Gerne fortalte jeg, at jeg stod der fyldt med Mod og Kraft og Energi!

Men nej. Sandheden frem! Jeg var saa rystende hundeanst. Døbesedlerne havde jeg samlet paa Højskoler og i Kaserner. En Tredjedel af dem havde jeg faaet lusket ind i den danske Kurerpost, der gik til St. Petersborg. Nogle var lusket ind i den svenske, der afgik fra Stockholm. Hr. Kiørbo, der havde været hjemme paa Ferie, tog en Del med sig. Men Resten og alle Brevene fra Familierne i Slesvig havde jeg selv paataget mig at besørge. Og nu kom tilmed dette Kvindemenneske med denne Kæmpepakke og kaldte den: "Saan en bitte Par Træskostøvler!".

Paa Turen op gennem Sverige sank mit Mod stedse dybere. Hvordan kunde jeg komme gennem Told og Undersøgelse, Bolsheviker og Kropsvisitationen i St. Petersborg. (61) Eller som de Sørens Bolsheviker nu kaldte den "Leningrad". Kun et Mirakel kunde frelse mit Liv. Jeg sad i Toget med det nye Testamente i en Lilliputudgave og læste og bad, bad og læste.

Der stod jo mange Ting, der nok kunde slaa en Synder som mig itu. Hvordan kunde saadan en jammerfuld lille Person som jeg vente, at den almægtige Gud vilde gøre dette Under for mig? Var jeg værdig til et Under? Var jeg en hellig, der kunde vente Mirakler?

Jeg trøstede mig selv forgæves med, at selv de største i Guds Rige var saare uværdige. Sikken et Roderi i f. Eks. Davids og Abrahams Familieliv. Og havde Moses ikke slaaet en Mand ihjel? Og Apostlene havde jo heller ikke været fejlfri. Nej, det blev ikke gennem Syndefrihed, at vi fik Gud til at gøre Mirakler for os.

Mit eneste Vaaben var - Enfoldighed. Jeg havde en barnlig Tro paa Trøstens og Haabets Gud! Og min Kærlighed til de sønderjydske Krigsfanger! Den var altoverskyggende. Deres Ve og Vel, deres Pleje, deres Sundhed, deres Frihed var det, hvorom alle Tanker drejede sig.

Og formaar Kærlighed, Enfoldighed og Bøn ikke at gøre Vidundere? Jeg vaagnede af disse Tanker, da jeg stod ved Skibet, der skulde bringe mig over den botniske Bugt en saa kold Vinterdag. En svensk Tolder meddelte mig, at ikke en eneste af de Ting, jeg førte med mig, maatte udføres af Sverige.

Jeg bad og bad og tryglede.

Men han stod med Træskostøvlerne i den ene Haand og en Pakke Mariekiks i den anden. Dem skulde min lille Pige hjemme i St. Petersborg have haft. Nu er der det med de enfoldige: De faar undertiden Profetiens Gave. Og lige med et raabte jeg: "Hvis De tager mit Barns Kiks, saa vil Gud tage Deres lille Pige fra Dem!"

Jeg kendte intet til Tolderens Børn. Men den ramte! Træskostøvler, Kiks og Døbesedler - alt gled tilbage, og jeg besteg grædende Skibet med samt mine Træskostøvler og alt det andet Kram.

(62) Jeg sank hulkende om paa min Køje i Kahytten. Men i det samme faldt det mig ind: Der var kun en eneste Chance for at faa min farlige Bagage, mine Breve og Døbesedler ind i Rusland. Det var at vinde en af de Bolshjevffkommissærer, der gerne var med Skibet mellem Stockholm og Petersborg. Vinde denne ukendtes Venskab i en saadan Grad, at han skaffede mig ind bag Jerntæppet i Rusland, uden at mine Papirer blev opdagede og jeg selv hængt paa Toldboden, eller deporteret til det hvide Hav. Fangeleje, eller ædt af Rotterne i Peter Pauls Fæstningen! Thi hvad kan der ikke alt sammen hænde bag Jerntæppet?

Saa tog jeg mig sammen. Røde Næser, forgrædte Ansigter og sorgfulde Miner har fra Tidernes Morgen drevet. Mænd paa Flugt. Nej, et kønt, venligt, ungt Ansigt, et lille Smil, en sjov lille Bemærkning, lidt Humør, og man kan vikle dem om Fingrene, troede jeg altsaa, med den Erfaring, som min naive Person mente at sidde inde med dengang.

Og saa blev Næsen pudret, Strudsfjerdshatten sat paa, Krøllerne ordnet, og jeg gik til Pasvisitation oppe i Kaptajnens Kahyt.

Jeg maa her gøre et Sidespring ind i Ruslands Historie. Naar Turister nu kommer fra Letland ind i Rusland, standser Toget. Der ligger en Gaard, som alle skal se. I den hviler en af Sovjets Helte. Det er den berømte Kommissær, Esteren Kingis Zepp, der senere blev hængt af den hvide Arme og begravet her. De hvide fortalte, at han var ond, grusom og en fæl Bolshevik, der havde fortjent sin Skæbne!

Her vil jeg afbryde disse upaalidelige Historikere med et velment Citat af Grundtvig:

"Det skulde man sige saa sagte,
man ved ikke, hvad man kan magte".

Var jeg blandt disse Turister, saa vilde jeg fremdrage (63) en Efeukrans, plukket og flettet paa Dybbøl Banker og lægge den paa hans Grav.

Thi denne Mand var om Bord. Han var en højt dannet, kultiveret Ingeniør, som jeg sluttede et rent og harmløst Venskab med. Jeg sang for ham, jeg fortalte Historie. Vi diskuterede Politik, og vi blev engang saa Uvenner, at jeg gik ind i min Kahyt og smækkede Døren i efter mig. Men saa satte Ingeniør Zepp sig til Klaveret i Salonen og spillede:

Skin ud, du klare Solskin,
Og før os Vaaren til
Og før to Elskede sammen,
Som gerne tilsammen vil.

Og saa lo jeg med en Kluklatter, som man ejer, naar man er ung og enfoldig, og man har Tro og Haab paa en god Sag.

Jo, Zepp hjalp mig igennem Tolden i Rusland. Og da jeg kom hjem til mit Hjem, Dom Saltykova udenfor Petersborg, blev jeg modtaget af en Flok glade sønderjydske Drenge. De

fik deres Breve, og det bitte Par Træskostøvler fandt sin Ejermænd. Hvor husker jeg deres glade Ansigter. Der var store Jens Hansen fra Haderslev, røde Andres Sadelmageren i Møgeltønder, der blev min private Kammertjener, der var bitte Jens fra Bredebro, der var Anders Christiansen, der senere i Aarevis tjente hos min Slægt i Danmark, der var Ravn fra Haderslev - en sjælden fin og dejlig Karakter med en kærlig Hustru derhjemme, der havde opretholdt Hjemmet. Og den følgende Tid kom der flere og flere til. De fik, takket være Døbesedlerne, Pas som danske Statsborgere og slap helskindet hjem til gamle Danmark og senere til Hjemmene i Nordslesvig.

Efterskrift.

Her er endnu et lille historisk belysende Glimt, som jeg skylder Læserne. Det var ikke Sovjetrusland, der skulde

narres med de falske Pas. Nej, det var vor "kære", men ikke helt paalidelige gamle Bekendt, Tyskland. Tyskland havde i Brest-Litowsk-Freden undertegnet, (64) at de aldrig vilde sende Sønderjyder, Polakker og Elsassere i Krig mere. Men næppe var Freden undertegnet, før en tysk Officer indfandt sig i den danske Fangelejr i Jurjew Polski og meddelte Sønderjyderne, at de nu skulde hjem og kæmpe for det elskede - hm - Fædreland ved Verdun. En Afskrift af Brest-Litowsk-Freden, som jeg havde tilstillet mine Venner, blev forelagt ham. "Was", sagde Gavtyven, "das ist jo nur ein Stück Papier!" Klogere havde 6 Aars Verdenskrig ikke gjort Tyskerne.

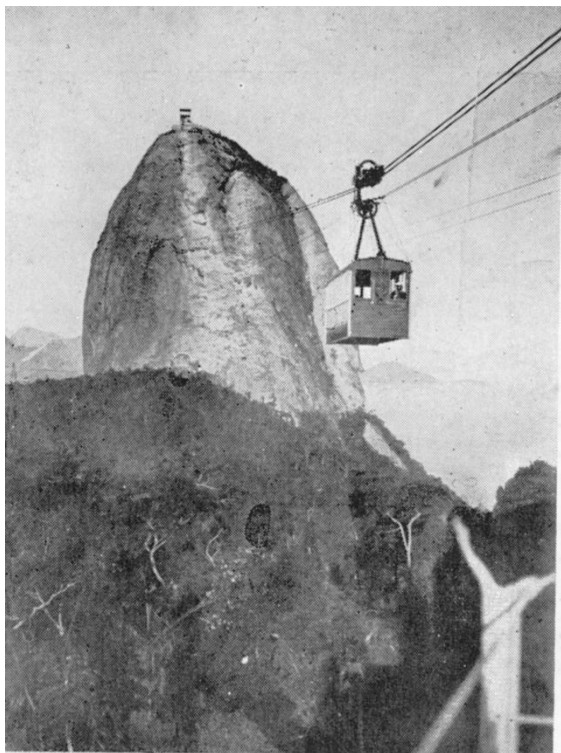
Men en gæv Sønderjyder stod op og sagde: "Hvis den Herre er saa begejstret for at komme hjem og kæmpe, hvorfor tager han saa ikke selv til Verdun?"

Med Fare for at faa Hovedet bidt af af Læserne vil jeg lige slutte med at sige, at den talende vistnok var Fritz Clausen, der under hele Fangeperioden viste sig som en mønsterværdig dansk Mand.

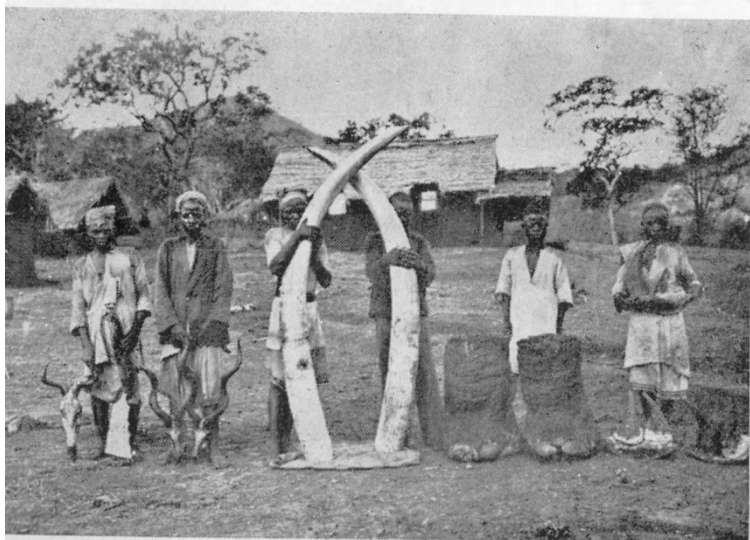
Udenfor Reval, i den botniske Bugt, laa tyske Krigsskibe, der bordede de svenske Passagerbaade og tog enhver "tysk" hjemvendende Krigsfange om Bord. Ogsaa Sønderjyderne var de ude efter. Men de fik dem ikke. De rejste hjem som danske Statsborgere med solide, danske Pas i Lommen. De forblev i Danmark til Krigens Slutning. Der var gennem Venner i Danmark sørget for gode Hjem til dem alle.

Det har været glædelige Øjeblikke, naar jeg senere i Livet kom til Sønderjylland, at se en og anden at mine kære Dreng, der nu er skæggede, ældre Familiefædre. Kun Andres i Møgeltønder ligner helt sig selv. Hvordan han saa bærer sig ad dermed, maa Katten vide.

Ebba Tram Westergaard,
Lucki, Wisconsin U. S. A.

»Sukkertoppen«
Rio de Janeiro

Jagttrofær fra Østafrika

Havneby i Østafrika

Negerstamme i Østafrika

Landflygtig jeg mod Hjemmet igennem Taarer ser, ak, skal min elskede Hytte jeg aldrig skue mer?

(65) Ja, kære Kammerater, jeg skal nu i det følgende berette lidt om, hvordan ovenstaaende Verslinier blev til Virkelighed for mig i Verdenskrigen 1914-18.

Den 9. Januar 1915, netop paa min 20 Aars Fødselsdag, stillede jeg til Session i Løgumkloster og blev taget til Infanterist. 10. Maj samme Aar fik jeg Ordre til at stille i Flensborg og blev samme Dag med en hel Del andre Nord slesvigere transporteret til Rekrut-Depotet i Husum, hvor vi skulde uddannes. Allerede ca. 10 Uger senere var den første Transport rede til at drage i Felten. Jeg kom dog ikke med denne Gang, da jeg paa Grund af Sygdom var blevet indlagt paa et Lazaret i Hamborg. Derfra blev jeg i Oktober Maaned udskrevet som "garnisonsdienstfähig" og tilbagesendt til Husum, hvor jeg saa for det meste forrettede Vagtjeneste. Til Julen 1915 var der blevet tildelt os Orlov, men saa kom der Fordring paa en Transport Garnionssoldater til Frankrig. Vi blev da indklædt mellem Jul og Nytaar og sendt til Slesvig, hvor hele Transporten skulde samles. Lige netop paa min Fødselsdag igen, 9. 1. 1916, om Eftermiddagen Kl. 2, marcherede vi til Banegaarden, hvor Toget holdt rede. Efter et Par Dages Kørsel havnede vi i Flandern, blev udladede i Byen Staden og skulde saa gaa ud til Melane-Skoven. hvor Res. Inf. Regt. 214 laa. Vi var 10 Mand, som blev tildelt 10. Komp., alle dansktalende Nordslesvigere. Da vi ikke maatte anvendes til Fronttjeneste, kom vi til at arbejde paa en Soldaterkirkegaard der i Skoven, hvor vi skulde begrave vore faldne Kammerater, der blev bragt tilbage fra Fronten. Et trist Arbejde fra Dag til Dag.

I Foraaret 1917 laa vi nede ved St. Gobain, lige bag ved den nye Hindenburg-Stilling, hvortil Tilbagetrækningen (66) efter Sommeslaget skulde ske. Jeg arbejdede i en Pionerpark, hvorfra Forsyningen med alt muligt Krigsmateriel til Fronten foregik. Vi havde indrettet os i en Skovfogedbolig, som Civile lige havde rømmet. I nogle Dage havde vi det meget hyggeligt, lavede selv vor Mad, fandt den dejligste Vin nedgravet rundt omkring Huset. Men saa pludselig en Dag saa vi, at de franske Observationsballoner, disse mægtige "Cigarer", som hang i Luften langs Frontlinjen, var kommet os paa nærmere Hold. Det franske Artilleri begyndte at indskyde sig paa de nye tyske Artilleristillinger, der laa lige bag ved os. Vi flyttede da fra Loftsetagen ned i Kælderen, fik den stivet af saa godt det lod sig gøre, men den franske Luftobservation havde naturligvis set Røgen fra vor Skorsten, som kvalmede hele Dagen. En 20 Mand var vi i Kælderen; men saa skete det: om Natten hørte vi en fransk Flyvers melodiske Summen, og lidt efter kom den første Granat hvinende lige over Huset - lidt for langt. Saa hørte vi Afskuddet fra den næste -- den laa lidt for kort. Nu var vi klare over, at det var os, det gjaldt, og i samme Nu havde vi ogsaa Fuldtræfferen lige over Indgangen. Murbrokkerne fik vi om Ørerne, men heldigvis kom ingen til Skade. Resultatet blev, at vi trak os et Par km længere tilbage i Skoven og lavede os en "Unterstand". Men samtidig tog jeg ogsaa den faste Beslutning, at saa snart jeg kom paa Orlov, da at gaa over Grænsen til Danmark. Jeg havde i disse Aar set nok af Krigen og dens Rædsler.

Først i Maj 17 fik jeg Orlov; og nu skulde det ske. Gensynsglæden i Hjemmet var stor, men Far og Mor syntes ikke rigtigt, jeg var som jeg plejede. Orlovstiden gik alt for hurtigt; den sidste Dag fik jeg Får med ud i Marken og fortalte ham saa, at nu gik jeg over Grænsen. Far sagde ikke meget; han vidste, hvad det kunde komme til at betyde, hvis det ikke lykkedes. Næste Dags Morgen kørte Far mig til Stationen. Vi tog Afsked, og Far gav mig sin Velsignelse med, Mor vidste ikke noget. Min Plan var at naa ned til Søndernæs, og derfra gaa ud i

Vadehavet og paa den Maade at naa over til Danmark til Vester Vedsted, (67) hvor jeg i sin Tid havde været Elev paa Efterskolen. For ikke at vække nogen som helst Mistanke rejste jeg med Toget sydpaa til Tønder, steg ud der, gik ud i Gallehus Skov, hvor jeg smed Gevær, Uniform og alt, trak i det medbragte Civiltøj og gik saa øst om Bredebro, over Ellum nordpaa, over Brede Aa, krydsede atter Hovedvejen og Jernbanen og naaede ud i Engene mellem Ottersbøl og Skærbæk, hvor jeg løb paa den første Pigtraadsspærring og - hvad værre var - en tysk Grænsepatrulje. Jeg gav mig da til at hælde Vand op til Kreaturerne, kløede Studene lidt ved Halen osv. -- for at aflede Patruljens Opmærksomhed fra mig. Endelig forsvandt den ogsaa; jeg kom igennem Spærringen, gik saa lige op til Søndernæs og ind til min Efterskolekammerat, Hans J. Bjerrum. Det var blevet ved Aftenstide. Vi maatte opholde os i Havens Lysthus, da der var Indkvartering paa Gaarden. Der var Lavvande fra Kl. 11 Aften til 5 Morgen; den Tid skulde benyttes. Med Lommelygte og Kompas, som jeg fik af Hans; begav vi os saa ned til Havet. Hans og Broderen Peter var med for at give mig de fornødne Instrukser. I den stille Majnat gik jeg da med Støvlerne paa Nakken ud i Vadehavet, det lumske Hav; i ca. en halv Time blev jeg ved lige ud - for at undgaa Strandpatruljen. Jeg tændte saa Lommelygten, saa paa Kompasset og gik mod Nord. Efter en to Timers Gang skulde jeg kunne være ved Manø-Vejen. Da jeg havde gaaet godt en Times Tid, saa jeg paa Kompasset igen, og vilde saa prøve at gaa indad, for at overbevise mig om, hvor langt jeg var ude i Havet. Jeg kom godt ind til Stranden, men saa her til min Forskrækkelse friske Spor af Strandpatruljen, som altsaa maatte være i umiddelbar Nærhed. Det var dog helt diset, og jeg i en Fart ud i Havet igen, men glemte desværre i Forfipelsen at se paa Kompasset. Hele Natten gik jeg saa derude; det begyndte at lysne mod Morgen; nu gik jeg ikke mere, men løb. Vandet var ved at komme ind igen; det gik mig til Bæltestedet, jeg anede ikke mere, hvor Land var. Da slog det pludselig ned i mig: Kompasset! Jeg saa paa det og blev klar over, hvor Stranden var. Helt forkommen naaede (68) jeg i Land, men vidste ikke, om det var Danmark eller Tyskland, jeg kom til. Taagen laa tæt; jeg hørte noget Maskineri arbejde i Nærheden, listede efter Lyden og opdage de to civilklædte Mænd. Jeg tog Mod til mig og gik hen og hilste "Go' Morgen!", de svarede: "Gut'n Morgen!" Og da jeg spurgte, hvor de logerede, svarede de: "In Scherrebek!" Jeg forsvandt da hurtigst muligt. Træt og udaset og smaat fortvivlet over Situationen fandt jeg en dyb Grøft, hvor jeg lagde mig til at sove. Jeg vaagnede ikke før Middagstide, da Solen skinnede saa dejligt lige ned i Ansigtet paa mig. Nu blev jeg først klar over, hvor jeg befandt mig: Lige ud for Skærbæk. Jeg fandt det da rigtigst at holde mig skjult Dagen over. Til Aften skulde Turen over Grænsen da forsøges igen. Jeg holdt ustandselig Udkig fra mit Skjulested, men saa intet til Patruljen Dagen igennem. Det var Pinselørdag, og mange Tanker gik igennem mit Sind. Landflygtig var jeg bleven i min egen Hjemstavn, turde ikke lade mig se, hverken af Ven eller Fjende. Min Onkel fra Søndernæs passerede tæt forbi mig over Marken, men jeg turde ikke røbe mig. Da Solen var ved at gaa ned, hørte jeg Kirkeklokkerne trindt omkring fra ringe Pinsehøjtiden ind; da sløredes mit Blik, og Verslinjerne, jeg saa tit havde sunget, blev underligt levende i mit Sind: Landflygtig jeg mod Hjemmet igennem Taarer ser Jeg forstod nu først ret, hvor meget der ligger i denne Sang om Hjem og Hjemstavn: Nej, ingen Plet paa Jorden er skøn, som du, mit Hjem ...

Da Mørket var ved at falde paa, kom jeg frem af mit Skjul, listede mig saa langs Diget mod Nord, for at gøre Vejen ude i Vadehav et saa kort som muligt. Uden at mærke noget kom jeg derved tæt ind paa Strandpatruljen, der havde ligget og luret paa Rønningsfolk, maaske ogsaa paa mig. Der var tre Mand, som rejste sig fra deres Skjul ved Diget lige foran mig. At

flygte vilde nu betyde den visse Død. De bragte mig saa ind til Vagstuen i Brøns. Pinsedag kom saa Kommandanten og forhørte mig; han viste sig at være en Overtolder fra Hviding. Samme Dag gik det videre til Flensborg, hvor jeg indsattes i Arresten i (69) Junkerhulvej-Kasernen. Det var med blandede Følelser, jeg den Dag passerede Bredebro Station og saa alle de kendte Ansigter i Pinsestemning. Jeg selv var lagt i Baand og Fængsel. Fra Flensborg førtes jeg derefter til Rostock i Mecklenborg, min Garnisonsby. Atter maatte jeg trække i Trøjen; mit Civiltøj har jeg siden ikke set noget til. Efter en 14 Dages Ophold i Rostock Arrest hentedes jeg af en Underofficer og en Korporal fra mit Kompagni i Frankrig. Jeg blev da stillet for en Krigsret ved 46. Division. Afhøringen og alt tilhørende tog ca. 8 Uger. Efterhaanden var vi samlede en 15 Mand fra vor Arbejdsbataillon, som alle havde noget udestaaende med Krigsretten og skiftedes til at møde for de høje Dommere. En af disse lod mig vide, at jeg vilde blive straffet for Faneflugt; og det kunde godt betyde Skydning. Dommen skulde falde omkring 1. August, og ærligt talt var jeg synligt nervøs de sidste Dage forud. Dagen kom; det blev den 30. Juli. Om Morgenen blev jeg hentet og stillet for Retten Kl. 10. Denne bestod af lutter Officerer, den øverste med Majorsrang. En Løjtnant blev beskikket som min Forsvarer, han var for Resten ogsaa min Anklager. Majoren læste Anklagen og Vidneudsagnene og androg efter Krigslovenes forskellige Paragraffer paa 5 Aars Fæstning for Faneflugt, Deklassering og 3 Maaneders Fæstning, fordi jeg havde smidt Uniformen. Han spurgte saa Forsvareren, om denne havde noget at bemærke. Han holdt en kort Tale, hvori han fastslog, at Befolkningen i Nordslesvig var tyskfiendtlig indstillet og opfordrede Soldaterne til at gaa over Grænsen til Danmark. Men det ansaa han i dette Tilfælde ikke som nogen formildende Omstændighed. Derefter trak Dommerne sig tilbage til Voteringen; de kom dog meget hurtigt tilbage igen. Dommen blev forkyndt og lød i Overensstemmelse med Anklagen paa 5 Aars og 3 Maaneders Fæstning og "zweite Klasse des Soldatenstandes". Der blev saa spurgt, om jeg havde noget at indvende. Da jeg ikke havde det, førte de to Vagtmænd mig ud af Retslokalet og fjernede Kokarden af min Hue. Jeg førtes saa tilbage til Kompagniet, hvor Kompagniføreren lod hele Mandskabet træde (70) an og mig føre hen foran Fronten. Han holdt saa en Tordentale, hvori han forsikrede, at jeg var en af de største Forbrydere inden for den tyske Hær og ikke var bedre værd end at stilles op mod en Mur og skydes. Der skulde vel ogsaa jages Skræk i de andre.

Et Par Dage derefter kom der en Underofficer og en Korporal, som skulde føre mig til den belgiske Klippefæstning Hyi ved Meusefloden mellem Liège og Namur. Der var det ikke godt at være. Kommandanten, en etatsmæssig Feldwebel, kaldte vi "Løven fra Hyi". Han chikanerede os baade Dag og Nat. Maden bestod af ganske tynd Vandsuppe, kogt paa Gulerødder og Kaalrabi. Om Dagen sad vi nede i Kasematterne og syede Sandsække, eller ogsaa skulde vi slæbe Kul op til Fæstningen; et meget haardt Arbejde, som det næsten var umuligt at holde til med vor knappe Madration. Heldigvis blev mit Ophold her kun 3 Uger. Fæstningen blev snart helt overfyldt. Det mærkedes, at der efterhaanden var ikke saa faa ved Fronten, som ikke ønskede at være med mere: Jeg blev tildelt en Transport, som skulde til Fæstningen Danzig. Det var jeg glad for. Hellere til Danzig end til Køln eller Bochum, hvor Fangerne kom til at arbejde i Kulminerne. En bayersk Feldwebel og en Underofficer skulde lede vor Transport. Da vi var kommet ned fra Fæstningen, lod Føreren gøre Holdt og udtalte da, at han ikke haabede, nogen af os vilde flygte under Turen. Saa skulde han iøvrigt ikke gøre os nogen Fortræd. Vi 20 Mand kom saa i Toget og rejste i 3 Dage, naturligvis i laaset Kupe, og Vinduerne maatte ikke aabnes. Om Natten Kl. 2 holdt vi stille paa Lehrter Banegaard i Berlin. Der var stuvende fuld af Mennesker alle Vegne. Da vi lidt efter kørte videre,

talte Feldwebelen os, hvad han forøvrigt gjorde af og til. To Mand manglede; væk var de, og væk blev de; det var to Berlinere, som havde set deres Snit til at forsvinde, hvordan, blev ikke opklaret. Naa, men vi andre kom alle til Danzig. Her havde vi det noget bedre end i Belgien. Vi syede Knapper i Uniformsjakker; men Tiden blev lang for os. Et enkelt Brev fik jeg hjemmefra; (71) Pakker maatte vi ikke modtage. Brevene skulde skrives paa Tysk, ellers gik de ikke igennem. Nogle Fanger fortalte mig, at der af og til gik Transporter til Nordslesvig, hvor Fangerne arbejdede ved en Grænsebefæstning. Jeg tænkte: Nu maa du passe dit Snit. Saa en Morgen ved Appellen raabte Feldwebelen paa frivillige til Arbejds-kompagnierne i Nordslesvig. I et Spring var. jeg derhenne. Der blev talt af fra højre; og jeg naaede lige at komme med. Jeg priste min Lykke.

Saa gik Turen da nu hjem igen til Nordslesvig, glad i Sind var jeg, kan man forstaa. Ved Middagstid blev jeg dog kaldt op paa Skrivestuen. Hvad nu? Mon de skulde have opdaget, at jeg var fra Nordslesvig. Der laa et Brev til mig, skrevet paa Dansk. Feldwebelen viste mig Konvolutten med min Adresse paa og spurgte mig, hvem det var fra, hvad han naturligvis godt vidste forinden, da Brevet var aabnet og læst. Brevet var fra min Bedstemor, som ikke kunde skrive Tysk, svarede jeg. Han nikkede. Jeg skulde saa læse Brevet og oversætte det. Alt var godt, og jeg fik Brevet med. Endelig kom vi saa af Sted mod Nord. Rejsen gik ind over Mecklenborg, forbi Rostock, hvor jeg havde været en tre Maaneder i Forvejen, og endte i Hovslund. Herfra skulde vi saa marchere til Skovby, et Par km Nordøst for Stationen. Der laa 4 Arbejdskompagnier i en Lejr, 1000 Mand i alt. Det var ved Middagstid, vi stod opstillede paa Banegaarden, og jeg hørte en Mor kalde paa sin lille Purk paa mit eget Modersmaal: "Ka do no kom ind te Unnen!". Det klang frydeligt i mine Øren, og jeg glemte næsten helt, at jeg var, Fange og ikke maatte flytte mig fra Pletten uden paa Kommando. Vi kom saa til Skovby og blev fordelt til Kompagnierne. Næste Dag ud at trække Pigtraad, 8-10 Mand ved hver Vagtmænd. Min Underofficer opdagede snart, at jeg var dansktalende og indskærpede over for sine Standsfæller, at der skulde passes særligt godt paa mig. Efter Omstændighederne havde vi det ret godt, men det kan ikke undgaas, at man bliver præget af Fangelivet: Altid under Bevogtning ved Arbejdet og i Fritiden bag (72) Pigtraadshæget. Der gik lang Tid, inden jeg fik Lejlighed til at gøre nogle Egnsfolk opmærksom paa, at jeg var fra Nordslesvig. Det var nemlig Civilbefolkningen meget strengt forbudt at tale til os. Men nu fik saa mine Forældre det at vide, hvor mit Fangekom-pagni laa. Og min Far var da ikke sen til at faa Mor til at pakke en Rejsekuffert med Madvarer. Det skulde nu forsøges at faa Sønnen i Tale. Han rejste til Hovslund, gik ud til Skovby, fik Lov ved Vagtposterne at gaa ind i Lejren og kom ind paa mit Kompagnis Skrivestue. Man ventede Kompagniføreren hvert Øjeblik, saa Far kunde da faa Lov til at tale med ham, naar han kom. Men Far fik af denne blankt Afslag paa sin Bøn om at maatte tale med mig. Om der da ikke kunde sendes en Ansøgning om at faa Lov? Jo, det kunde der godt, men Ansøgningen kom her til Kontoret til ham, og der fik den Afslag, svarede Løjtnanten. Far opgav dog ikke lige straks, men søgte at opspore mig paa Arbejdspladsen, dog forgæves. Lidt sørgmodig i Hu vilde Far saa til med uforrettet Sag, at forlade Byen igen, men kom da forbi Byens Smedje og gav sig i Snak med Smeden, en Mand af den rigtige Slags. Far fortalte ham det hele, som det var. Smeden skulde nok faa den Sag ordnet. Han havde lige bygget en ny Smedje og skulde en Dag have sit Værktøj og Materiale flyttet. Han havde af og til haft et Par Fanger til at hjælpe sig. Nu vilde han saa se at faa mig til at hjælpe ved Flytningen. Kendelig lettet rejste Far saa hjem og overlod Resten til Smeden. Da jeg om Aftenen kom hjem til Lejren, fik jeg straks af et Par Medfanger at vide, at min Far hav-

de været der i Lejren, uden at jeg anede noget om det. Nogen Tid gik, da jeg saa en Søndag kaldtes paa Skrivestuen og fik Ordre til at stille om en Time igen sammen med en Kammerat til. Vi fik saa en Vagtmand med og skulde hen at arbejde hos Smeden. Jeg fik et djærvt Haandtryk af Smeden til Velkomst, som yderligere fortalte mig om hele Forehavendet. Vagtmanden og Kammeraten blev indviet i Sagen. Lidt efter kom min Far med Kufferten fuld af dejlige Madvarer. Alle tre tog vi for os af Retterne. En glubende (73) Appetit havde vi. Da Sulten var stillet, gik Vagtmanden og Kammeraten ud at arbejde; jeg fik Lov til at blive inde sammen med Far og Smedens Familie. En dejlig Dag; mine Forældre fik nu rigtig Besked om, hvordan jeg havde det. Og ikke nok med det. Vi fik "smurt" de rigtige Steder, saa jeg hele Tiden fik Lov til at faa nogle Pakker hjemmefra.

Men i November maatte jeg atter forlade Hjemstavnen. Bataillonon blev forflyttet til Frankrig igen, hvor vi skulde arbejde bag ved Fronten med Gravning af Skyttegrave og alt muligt. Da jeg havde været et halvt Aar ved dette Fangekompagni, meddelte Feldwebelen mig, at der nu skulde skrives Ansøgning om Benaadning for mig. Kompagnifører og Bataillonskommandør anbefalede, men Ansøgningen kom tilbage med Afslag. I Grunden var jeg ikke ked af det, da jeg efter Omstændighederne havde det helt godt. Krigen maatte vel faa en Ende en Gang. Da jeg først i August 1918 havde afsonet 1 Aar af min Straf, skrev Feldwebelen igen en Ansøgning om Benaadning; og denne Gang blev den bevilliget. Resten af Straffen blev strøget, og jeg fik Kokarden igen. Glad i Sind forlod jeg Fangelejren og aandede lettet op, da jeg var uden for Pigtraaden som fri Mand. Jeg kom nu til Infanteriregiment 212, som fuldstændig ødelagt var kommet tilbage fra Fronten og skulde opfyldes igen med nyt Mandskab.

Den 11. November 1918 laa jeg paa Lazaret i Freiburg im Breisgau til Undersøgelse. Den nye Overlæge sagde til mig, da han saa mit Navn: "Clausen? Fra Nordslesvig; De kommer nu til Danmark!".

Den 1. December kom jeg sund og rask hjem igen til Nordslesvig, til Hjemmet og Hjemstavnen, uventet for mine Forældre. Det blev sent, inden vi kom til Ro den Aften. Meget skulde fortælles.

Dette var saa en lille Beretning fra en sønderjyds Rømningsmand, for hvem det ikke lykkedes at naa over Grænsen.

Claus Clausen, Harres pr. Bredebro.

Overnatning i samme Kvarter som Fjenden

(74) I 1914 var jeg med en "Fuhrparkkolonne" i Rusland. Vor Gerning bestod i at køre Proviant, Ammunition o.l. fra Etapen og ud til Fronten. En saadan Tur kunde mange Gange komme til at strække sig over 8 til 14 Dage. Det var jo i Bevægelseskrigens Tid. En saadan Kolonne bestod af 60 Køretøjer. Under Marchen skulde der holdes en Afstand af 4 Skridt. Da ikke alle, der sad med Tømmerne i Haanden, var uddannede Kuske, blev Afstanden ikke altid overholdt, hvorfor det ofte kom til at gaa ud over Bagsmækken og Vognstængerne. Det var ikke sjældent, at vi maatte holde i flere Timer for at faa disse Skader udbedret. Under saadanne paatvungne Holdt, blev der som Regel samtidig kogt Mad. Vi havde ingen Feltkøkken, men derimod havde vi faaet udleveret Kogekar til hver 12 Mand. Noget af det værste var at finde Vand til Kogning og til Hestene. Efter et saadant Hvil kørte vi som Regel atter igen i ca. et lille Døgn, før der atter blev gjort Holdt. Under saadanne lange Marchture hørte det til Dagens Begivenheder, at en eller anden af Kuskene faldt i Søvn, ligesom Hestene ret ofte gik i Søvn foran Vognen. Under en saadan Tur kom vi engang med 4 Køretøjer bort fra Kolonnen. Kusken paa det Køretøj, som kørte foran mig, var falden i Søvn, og Hestene rimeligvis ogsaa. Da Kusken paa det foran kørende Køretøj vaagnede op, savnede han det foran kørende Køretøj, hvorfor han holdt for at søge oplyst, om han var ene om denne Vildfarelse. Det var han altsaa ikke. Da ingen af os vidste, hvor Kolonnen var bleven af, blev vi enige om at fortsætte Kørselen paa den Vej, vi holdt paa. Efter ca. 1½ Times Kørsel naaede vi ind paa et stort Gods. Det var bælgmørk Nat, men vi fandt dog hurtigt en stor Lade, hvori der sad utærsket Havre, og hvor der var god Plads til Hestene og os. Vi spændte saa fra og indrettede os saa godt som muligt, og (75) efter Indtagelsen af en Bid Brød lagde vi os til Ro i Laden. Vi faldt ret hurtigt i Søvn, idet vi alle trængte haardt til Søvn. Ved Dag gry vaagnede den ene af Kammeraterne. Han gik ud paa Gaardspladsen for at se sig om efter Vand. Han fandt en stor Vandpost midt i Gaardspladsen. Da han kom ind med en Spand Vand, slog han Alarm, idet han sagde: "Jeg tror, vi bor sammen med Russerne, for nede ved Herskabshuset gaar en russisk Soldat Vagt foran Huset". Vi blev alle lidt betuttet ved denne Meddelelse, men blev hurtig enige om at gøre et Forsøg paa at slippe bort. Ganske roligt, som om intet var sket, spændte vi Hestene for Vognene og kørte stille og roligt ud af Gaardspladsen. Den russiske Post var sikkert ikke bleven klar over vort Tilhørsforhold til den tyske Hær. Efter 5 Døgns Rundkørsel, snart mod Vest og snart mod Syd, traf vi atter vor Kolonne, uden at der var tilstødt os noget.

Peter Nissen.

To Mister Krympfri.

En Kammerat i Feltham-Lejren havde fra gode Landsmænd i Danmark faaet sendt en Del lækkert Undertøj, varmt og blødt og dejligt. At det var af allerbedste Kvalitet, saas ogsaa ved, at der i hvert Stykke var fastsyet et Mærke med Ordet "Krympfri". Vor gode Kammerat syntes, da det var blevet snavset, at det var Synd at aflevere det til Vask i Lejren. Han

vilde hellere have det vasket privat inde i Byen, for saa blev det fine Undertøj ikke behandlet saa haardhændet. Han fandt ogsaa en Vaskerkone, som han betroede Tøjet, men glemte at opgive sit Navn.

Et Stykke Tid efter ankom der en Pakke til Lejren, som først voldte Lejr-Postvæsenet noget Hovedbrud, men da Sagen blev opklaret, udløstes en Munterhed over hele Linien. Pakken indeholdt vor Kammerats Undertøj og Vasketkonen havde forsynet Pakken med følgende Adresse: "To Mister Krympfri" .

Nogle Oplevelser fra 1914-18

(76) Det var med Spænding, vi ventede paa Efterretninger om Verdenssituationen i hine Dage sidst 1. Juli 1914; men at Krigens Rædsler vilde bryde løs, kunde vi dog svært nok tro. Saa kom den 1. August Meddelelsen om, at der var erklæret Krigstilstand. Den Dag skulde vi besøge Slægtninge i Asserballeskov, hvilket vi havde glædet os til. Nu blev det ikke nogen Fornøjelsestur, men vi rejste alligevel. Da vi naaede Pontonbroen i Sønderborg, saa vi de første Tegn paa Krigstilstanden. Broen var nemlig bevogtet af Militær, og midt over den var lagt Lægter med store Søm i. Men over kom vi da. I Asserballeskov taltes der ikke om andet end Krig, og Stemningen var trykket, dog mente jeg, at jeg, der var 43 Aar, var for gammel, og min Søn for ung til at blive indkaldt. Da vi om Aftenen kom tilbage til Asserballe Station traf vi Chr. E. Christensen, som var paa min Alder. Mobiliseringsordren var opslaaet, men mærkelig nok saa vi endnu ikke, at den ogsaa gjaldt os; vi anede jo heller ikke, at vi snart skulde dele fælles Lod som Fanger i Sønderborg. Søndag Morgen gik jeg ned paa Mejeriet, da der var en hel Del at forhandle med Bestyreren om; han: skulde møde i Flensborg førstkommende Onsdag. Han oplyste mig imidlertid om, at ogsaa jeg var indkaldt, saa baade Bestyrer og Formand kom til at mangle.

Jeg gik sørgmodigt hjem og bad min Hustru om at gaa med ud i Marken. Da fortalte jeg saa den for os saa sørgelige Nyhed, at jeg ogsaa var indkaldt. Vi drøftede, hvorledes vi skulde faa Børnene det sagt, de gik jo og var taknemmelige over, at Far var for gammel. Saa gik jeg til Næstformanden og afleverede Nøgler og Papirer, og da jeg kom hjem, instruerede jeg min Familie til at være meget forsigtige med, hvad de sagde og ikke glemme, at vi nu (77) levede under Krigstilstand, især maatte de huske, at vi nu ikke længere turde huse danske Turister, for hvilken Forseelse jeg nylig var mulktet et. Om Aftenen kørte vi en Tur op til mine Svigerforældre. Undervejs mødte vi to Turister, og jeg holdt stille og spurgte, hvor de agtede sig hen. Ja, de vilde opsøge Andr. Madsen og bede om Husly for Natten. Jeg maatte svare dem, at jeg var den, de søgte, men jeg turde desværre ikke give dem Husly nu, og bad dem snarest muligt se at komme over Grænsen. De har nok tænkt, at vi var nogle underlige Mennesker, thi at dansk Ungdom havde svært ved at fatte, hvad tysk Krigstilstand betød, har vi erfaret endnu langt senere. Da vi kom hjem, var vi endnu inde hos Na-boens, og de fortalte, at et Par Gendarmer med Bil havde afhentet et Par Fiskere. Mandag

Aften mente vi næsten, at Situationen saa lidt lysere ud, og vi gik roligt i Seng; men vi blev snart vækket af vor Søn, der sagde, at der holdt to Biler paa Gaardspladsen. Jeg stod op, aabnede Døren og gik ud. Der stod en Gendarm og mumlede- noget i Skægget. Jeg spurgte, hvad de vilde her ved Nattetid og lod ham vide, at jeg hidtil ikke havde forstaaet et Muk af hans Tale; men saa stak C. Hansen, Nørremølle, Hovedet ud af Bilen og sagde: "Se du kommer i Tøjet Andreas, du skal med os". "Den Snak kunde jeg i hvert Fald forstaa", svarede jeg, "men hans Mumlen kan ingen blive klog paa." Jeg gik saa ind, og Gendarmen fulgte mig med en Revolver og en Lygte i Hænderne, men da vi naaede Døren til Soveværelset, sagde jeg: "Nu har De at blive her, De skal ikke vække vore Børn"; saa kom jeg i Tøjet. Det blev mit gamle Arbejdstøj, jeg fik Penge og mit Militærpas i Lommen, bad min Hustru være frimodig, sagde Farvel til hende og vor Dreng, og saa ud i Bilen til de andre, men min Hustrus angstfulde øjne, da hun sad i Sengen, og vi tog Afsked, glemmer jeg aldrig. Saa gik det til Ullerup efter flere, og derfra til Vester Sottrup Station, hvor jeg og flere under en Gendarms Opsyn maatte vente, til vi kunde komme med Toget. Bilen kørte tilbage til Avnbøl efter flere. Under Opholdet paa Stationen var det os forbudt (78) at se efter hverandre eller at rejse os fra vor Stol, i saa Fald vilde vi straks blive skudt. Denne Ordre gav Anledning til et Par muntre Ordskifter, men skudt blev der ikke, skønt Gendarmen pegede hæsligt paa os med sit Vaaben. Endelig kom Toget, og vi fik Lov til selv at betale Billetten til vor natlige Fart. Vi kom saa sammen med vor Vogter ind i en Kupe, og saa gik det ad Sønderborg til. Undervejs spurgte vi, hvor vi skulde hen: "I skal hen, hvor I gerne vil være", svarede han. Over Broen marcherede vi to og to. Der stod en Vagtpost og lo og sagde til vor Vogter: "Der har De nok gjort en god Fangst", hvortil han arrigt svarede: "Hold Kæft".

Toget gik op ad Storegade, og vi havnede paa Sønderborghus, hvor der var stort Selskab af samme Slags. Gæster som vi. Dog kom vi heldigvis saa tidligt, at vi fik en Seng, de sidste maatte ligge paa Balkonen. Da vi kom op paa Gangen, der fører til Gæsteværelserne, stod Overvagtimesteren der og var i Perlehumør, slog ud med. Armene og sagde: "Her har Bønderne hygget sig et smukt Fængsel". Vi gik saa omsider til Ro, men hver Time kom en Patrulje og rev Døren op, lyste os i Ansigtet med en Lommelygte, slog igen Døren i med et Smæld og trampede videre. Om Opholdet i Sønderborg vil jeg ikke skrive saa udførligt, da det nu bagefter har mindre at betyde med de forskellige Vagters forskellige Strengthed. Den 7. kom der Bud om, at jeg skulde møde paa Vagtstuen, og da jeg kom derned, stod min Hustru og vor yngste Datter og ventede paa mig. Men de havde gennemgaaet saa mange Ydmygelser for at faa Lov til at tale med mig i 5 Minutter i Vagtkommandørens Nærværelse og tilmed paa Tysk, at vi straks var enige om, at saa dybt vilde vi ikke oftere ydmyge os for vore Undertrykkere. Da den sønderborgske Garnison rykkede ud, blev vi opstillet med 4 i hver Række og med Vagtmandskab med opplantet Bajonet ført langs Storegade til Slottet, som nu skulde være vort Fangebur. Her var mere frit. Søndag den 9. blev jeg glædelig overrasket. ved at faa Besøg af min Hustru og vor Søn. (79) Pastor Jørgensen havde nemlig søgt og faaet Lov at holde Gudstjeneste og Altergang for Fangerne og deres Familie. Det blev midt i al Nøden en velsignet Dag. Præsten talte over Ordet: "Eders Hjerter forfærdes ikke, tro paa Gud og tro paa mig."

Derefter fik vi Lov til at gaa lidt paa den indre Slotsplads og tale med vore kære, og selvfølgelig nu paa Dansk. Om Mandagen blev det mig og andre meddelt, at vi næste Dag vilde blive ført til Flensborg for at gaa i Krigstjeneste. Vi forlangte bestemt, at vi først vilde og skulde hjem og satte det virkelig igennem paa Betingelse af, at vi atter skulde melde os

tilbage inden Kl. 10 samme Aften. Jeg fik lejet en Cykel og kom hjem til Middag, men de faa Timer svandt alt for hurtigt, og jeg maatte atter bort til en uvis Skæbne. Vore to smaa Piger fulgte mig til Ullerup og gik saa grædende hjem. Næste Morgen førtes vi som Fanger til Flensborg Kasernegaard, og for ikke at blive overtallige, blev vi opstillet paa højre Fløj. Inden Aften blev vi iklædt og tildelt 1. Kompagni af Landstormsbatl. Flensborg med Garnison i Kappel. Om Natten laa vi i en stor Sal, og næste Morgen gik det med Toget til Kappel, og jeg vil i Sandhedens Interesse tilføje, at fra den Tid er jeg personligt blevet menneskeligt behandlet og ikke, som mange andre, maattet lide, fordi jeg var Dansk.

Naar vi ikke var paa Strandvagt, har jeg ofte haft Lov at rejse hjem fra Lørdag Middag til Søndag Aften, og det var dejligt. Jeg kom straks den første Dag, efter at vi havde faaet Bajonetten skærpet, med en Kommando til Falshoved for at vogte Kysten fra Birknak til Kronsgaard. Her havde jeg den Glæde, at min Hustru besøgte mig den 27.- 28. August; det var dog helt anderledes frit, end da jeg var Fange i Sønderborg. Da Tyskerne havde meldt en Sejr i Elsas, vilde vor Underofficer fejre Aftenen med os ved en Kande Muck; den Fest vilde jeg ikke deltage i, og derfor gik jeg og min Kammerat Jakobsen fra Sottrupskov i Seng. Da vi mødte til Afløsning af Posterne Kl. 12, skældte Underofficeren os ud.

(80) Senere saa vi ham komme krybende i Tangen og nærme sig vor Post for at overrumple os og maaske senere melde os. Da han var i passende Nærhed, rev vi Laasen paa Geværet op og stak en Ramme Patroner i, mens vi raabte ham an. Saa kom der Liv i Fyren, han gav sig til Kende og bad om ikke at gøre Fortræd, og fra den Tid var han Venligheden selv. Vi havde vore Poster fra Angels Nordkyst til Arnæs, her var Sønderborg Pontonbro slæbt ned og lagt over Slien. Samme Efteraar var jeg ogsaa en Tid paa Banevagt i Sørup, og da jeg en Dag blev sendt til Amtsforstanderen, fik jeg Lejlighed til at gaa ind i Sørup Kirke. Det var, efter lang Tids Forløb, et Besøg i Herrens Hus, som jeg var glad for, især var jeg glad for at være der alene, saa der ikke stod en krigsbegejstret Præst mellem mig og min Gud. I Juledagene var jeg hjemme, men. Nytaar 1915 oplevede jeg i Kappel. Vi marcherede om Aftenen med Fakler og Musik i Spidsen, mens Byens Ungdom løb ved Siden og sang: "Deutschland über alles". En af vore gode danske Underofficerer sagde bagefter til mig: "Det er den værste Tortur, jeg endnu har været med til". Den 4. Januar kom jeg med 50 Mand til en lille ny Fangelejr i Treja med 300 russiske Fanger, som skulde dræne og mergle 120 Hkt. Hede. Der var Føden daarlig, Fangerne led Sult, og vi frøs. Midt i Maaneden var jeg hjemme et Par Dage for at hjælpe at faa Mejeriets Aarsregnskab færdigt; da jeg var kommen tilbage, fik jeg Brev fra min Hustru, at jeg var meldt for at have sagt, at Russerne var bedre Soldater end vi.

Jeg blev vred og gik straks til vor Løjtnant og forelagde ham Sagen, idet jeg tilføjede: "Det er selvfølgelig Løgn, den Underofficer af Kystvagten som har meldt mig, har jeg aldrig set, langt mindre talt med, og desuden er jeg ikke saa dum". Han svarede mig, at det skulde Manden ingen Glæde faa af, jeg hørte ikke senere noget, men det gav dog dem, der var hjemme, Grund til Ængstelse. 1. Februar blev jeg afløst og kom tilbage til Kappel, men den 19. Marts blev vi forflyttet fra den lille By med dens venlige Beboere til Heden ved Wittorf mellem Neumünster og (81) Altona. Det var en kold Morgen med Sne, da vi drog over Broen til Banegaarden paa Svans. Vi kørte til Neumünster, og derfra til Fods mod Syd i daarligt Vejr og daarligt Humør. Omsider naaede vi nogle endnu ikke færdige Barakker, som skulde være vort Opholdssted. Da vi gik derud, lagde jeg Mærke til, at der stod gamle Milepæle med Frederik den Sjettes Navnetræk langs Vejen. Vi havde her 6000 Fanger, Belgiere, Franskmand og Russere at vogte, og da vi først var indlevet og Kulden svandt,

fandt vi os helt godt tilfreds. Fangerne anlagde Veje, opdyrkede Hede og førtes til Arbejde hos Bønderne, og de led ingen Nød. Men saa kom en Dag pludselig tre Underofficerer bort til Fronten, fordi de havde talt Dansk, hvilket aldrig havde været os forbudt. Efter den Tid blev det lidt uhyggeligt i Lejren. 8. Juli kom en Del med hver 10 Fanger til forskellige Gaarde paa Svans, men vi Danske blev der kun en Uge, der blev sagt, at det var sat igen-nem fra Sønderborg, at vi ikke maatte være Nord for Ejderen. Jeg meldte mig saa frivilligt sammen med en Kammerat fra Angel til at gaa med et Kommando Belgiere til Glückstadts Omegn paa Høstarbejde.

Skønt der var Orlovsspærre, skaffede en Løjtnant mig dog 4 Dages Orlov, inden vi drog af Sted, for at jeg kunde faa Lov at se min egen Høst. Jeg havde endda kun bedt ham om 2 Dage. Jeg gik tit og glædede mig over, at min Hustru og alle Børn levede i Fred i Hjemmet. Nu maa jeg gaa lidt tilbage i Tiden og fortælle om en stor Smerte, som ramte os den Sommer. Jeg havde været paa Arbejde med Fanger en Times March fra Barakkerne og kom den 3. Juni træt og sulten tilbage. Da jeg kom ind i Vor Stue laa der som sædvanlig et Brev fra min Hustru. Da jeg fik det aabnet og læst, var min Appetit forsvundet; hun skrev nemlig, at de atter havde haft Besøg af Politiet med deres skrækelige Bil. Det var Natten til den 1. Juni. Hun blev vækket af Gendarmen, han befalede hende at staa op, da Overvagtmesteren var der og vilde tale med hende. Da hun aabnede Døren, trængte 3 Gendarmere ind og forlangte at faa vor Søn udleveret, da (82) han skulde arresteres. De undersøgte saa vore Gemmer og læste en Del af mine Breve og optraadte i det hele taget brutalt og forlangte, at min Hustru skulde erkende, at vi blev godt behandlet, hvad hun dog ikke syntes. Efter en Times Tid kørte de saa med vor Dreng, nogle værdiløse Papirer og et Timarkstykke i Guld. Det var en rystende Efterretning at faa, men min Hustru sluttede med: "Vi opløfte vore øjne til Bjergene". Da jeg havde siddet en Tid som sønderknust, gik jeg til et Par af mine fortrolige Venner og bad dem mødes med mig ude paa den gamle Oksevej, hvor vi kunde tale uforstyrret. Jeg syntes, det var en Lettelse at tale ud med Venner om den nye Nød; Prøjserne havde beredt os. Samme Aften skrev jeg til en. god Ven i Hjemmet og bad ham gøre, hvad han kunde for mit Hjem.

Jeg fik saa senere at vide, at han var gaaet til en Sagfører i Sønderborg og bedt ham sige, hvad der kunde gøres. Denne havde imidlertid svaret, at for os gaves der ingen Hjælp, thi vi drev "Kirkepolitik". Ja, vi var Danske, og vi var dertil yderligere ogsaa af de ildesete Missionsfolk, for os var der ingen Hjælp. Vor Feldwebel var en god Tysker, bedre end dem, vi for Tiden lærte at kende i Hjemmet, og han fortalte jeg uden Omsvøb, hvad der var sket i Hjemmet. Han ynkedes over os og gav mig Orlov de to følgende Søndage. Tiden gik, og vor Dreng sad stadig i Sønderborg Arrest. Naar min Hustru spurgte, svarede de altid: "Han kommer snart, han har jo ikke forbrudt noget". Men der gik 11 Uger, inden han blev frigivet. En trang Tid, baade for ham og os. Jeg mindes ved at skrive dette min kære Kammerat Hansen fra Rødekro, han kom saa mangen Aften og strøg mig kærligt over Haaret, naar han saa, at jeg følte mig ulykkelig. Ogsaa han fik sin Grav i det fjerne, og hans Hustru døde kort efter, tilbage blev 4 Børn.

Den 1. August kom jeg til Herzhorn ved Glückstadt, hvor Fangerne hjalp med Høstarbejdet. Her oplevede jeg den store Glæde at faa Bud om, at vor Dreng den 17. August (83) var bleven løsladt, og da vi levede saa frit her, fik jeg Besøg af min Hustru, og den 9. Oktober af vor Dreng, der tog Afsked, da han næste Dag skulde møde i Flensborg som Krigsdeltager. Det tog vi ikke saa tungt, vi mente jo, at Krigen maatte faa Ende, før han var uddannet. Han sendtes til Schonflieg ved Königsberg.

Den 21. Oktober sendtes jeg med en Del af Fangerne til Godset Pünstorf ved Itzehoe, og nogle Dage senere kørte min Kammerat med Resten.

Godset Pünstorf er et magert Gods med daarlig og bakket Jord og en Del meget lav Græs-jord, men det ligger smukt Nord for Byen og saa højt, at der er Udsigt ned over Skoven mod Syd helt til Glückstadt, hvor Elben skinner i Baggrunden. Mod Nord og øst er ogsaa Skov (Naaetræs-plantninger), og her slæbte Fangerne ind under Jul 80,000 Juletræer sammen, som saa kørtes til Banen, hvorfra de gik til Berlin og betaltes med 28 Penning Styk- ket. Det var et forfærdeligt Svineri at færdes mellem de unge Graner i al Slags Vejr. De skulde pakkes omhyggeligt i Bunker, da de mange vilde Kaniner ellers aad Toppen. Kørs- len med stædige Heste og daarlige Kuske var heller ikke morsom paa det bakkede Terræn, kun Okserne var altid villige til at tage fat.

1. April blev jeg beordret tilbage til Wittorf til Lægeundersøgelse. Jeg glædede mig til at leve et Par Dage mellem Kammeraterne, og da jeg altid havde været krigsduelig, kunde Undersøgelsen ikke bekymre mig. Jeg var forkølet og saa vel lidt daarlig ud, thi da jeg kom for Lægen, blev de enige om, at jeg kunde kaldes G. V., og jeg var glædeligt overrasket. Da jeg kom ud, sagde min gode Feldwebel: "Nu skal du søge om at blive fri, jeg tror, det vil lykkes". Det gjorde jeg dog ikke endnu, en saa stor Lykke kunde jeg endnu ikke begribe. Jeg rejste saa atter tilbage til Fangerne og blev den 5. April sendt til Fuhlsbüttel med to syge Fanger. Forbindelsen var god, jeg havde næsten ingen Ophold i Hamborg og kom tilbage samme Aften. Da jeg naaede Pünstorf, var der en Kammerat, som (84) skulde afløse mig, da jeg havde faaet 35 Dages Orlov. Jeg naaede samme Nat Wittorferfeld, søgte og fandt en tom Seng og sov sødt.

Næste Aften var jeg hjemme, hvilket ogsaa var nødvendigt, da min Dreng nu ogsaa var borte. Jeg fik Sæden lagt, og de 35 Dage fik hurtigt Ende. Da jeg kom tilbage, blev jeg kommanderet til Nattensdorf i Hannover, hvor der var franske Fanger, som havde nægtet at arbejde. Vi blev straks enige om, at der atter skulde tages fat, og jeg havde en rolig Tid i den lille Velferby og blev godt kendt med Beboerne, der dog er mere indesluttet end Marskboerne, men meget flittige. Især arbejder Kvinderne, selv de unge Gaardmandskoner, strengt, medens Svigermor staar for Skorstenen (Komfuret). Den 2. Juni maatte jeg tilbage til Wittorf. Efter min Feldwebels Raad havde jeg skrevet en Ansgøning om at blive fri, som jeg lod min Hustru indsende i sit eget Navn. Hun havde jo kun en Dreng til Hjælp. Næste Dag sendtes jeg til Flensborg, og et Par Dage senere til Krusaagaard, saa nu var jeg paa hjemlig Egn. Det var mig alt en stor Overraskelse, men det var Forvalteren, der før havde været paa Pünstorf, som havde anbefalet Ejeren, Hr. Hübsch, at reklamere mig hertil. Det var jeg nu slet ikke saa glad for, thi da jeg nu kom til en anden Troppeafdeling, skulde jeg atter til Lægeundersøgelse, og Resultatet blev, at jeg atter var K. V., og som saadan kunde jeg ikke vente at blive fri. En Glæde var det dog at blive modtaget af Maler Tros fra Sot- trup, der ogsaa var Vagtmænd her. Vi boede i et lille Hus under Skoven i den ene Stue og havde 20 russiske Fanger i den anden. Det rygtedes snart, at jeg var af de rødhvide, og da Fangerne fik daarlig Mad, maatte vi ofte tale deres Sag. Især kom vi to Vagtmænd til at staa paa en daarlig Fod med Inspektøren, en Holstener, der næppe vilde regne os for Mennesker, og det var vi to gamle for stolte til at finde os i.

En ung Løjtnant, der spiste godt ovre i Herrehuset, forlangte en Aften, da Russerne klagede over Maden (Majsgrød af Majs, der havde taget Skade), at jeg skulde (85) binde de værste til en Pæl. Det nægtede jeg og sagde, at jeg fulgte min Instruktion. Han svarede: "Aa, det gør man uden om Instruktionen". Dog gik han saa og lod os tilbage med de sultne Fanger.

Jeg havde helt opgivet Haabet om at blive fri, og Humøret var ikke godt, men saa en Dag fik jeg den Glæde, at min Dreng besøgte mig, han var kommen hjem paa sin første og eneste Orlov. Da han mod Aften atter skulde med Toget, fulgtes vi stille ad, og paa et bestemt Sted mellem Krusaa og Smedeby tog vi saa Afsked med hverandre. Det blev sidste Gang, vi saas hernede. – Da vi den 16. Juli kom fra Middagsbordet, stod min Afløser og ventede paa mig. Han havde Ordre til at sørge for at faa mit Civiltøj til Flensborg, da jeg var fri. Den Glæde, jeg følte, kan næppe beskrives. Jeg løb til Telefonen og fik Lunds Hustru til at give Besked, at min Hustru skulde rejse til Flensborg med første Tog og bringe mit Tøj med. Saa pakkede jeg mine Ting, tog Afsked med min gode Kammerat og gik let og glad til Flensborg. Jeg var paa Banegaarden, da min Hustru kom, i en Cafe kom jeg i mit eget Tøj, efter i to Aar at have baaret Vaaben og Uniform.

Jeg maa sige, at Fangenskabets ved Krigens Udbrud var for mig det sværeste, men vi var Herren taknemmelige for, at begge Dele nu for mit Vedkommende var overstaet. Hvor har vi takket for, at vi var sammen i Hjemmet, da de tunge Dage kom. En Maaned senere, den 16. August 1916, maatte jeg gøre den tunge Rejse til München og hente min Drengs Lig. Det var utaaleligt at gaa herhjemme og vente, mens han kæmpede med Døden i det fjerne. Men det var os forbudt at besøge ham, da Lazarettet var spærret.

?

Der Kerl fährt sofort.

(86) Hauptmann Stieff var til Trods for alle sine Særheder dog til Tider medgødig, naar man da forstod at tage ham. Men han taalte ingen Indblanding i sine Forhold, i hvert Fald ikke fra civil Side.

For en Sønderjyde ved Batteriet var der fra Faderens Side søgt om Orlov, men Ansøgningen var forsynet med en Paategning fra Amtsforstanderens Side: "Kan ikke anbefales. Faderen politisk aggressiv, Sønnen fluchtverdächtig". Men denne Bemærkning var tilstrækkelig til at bringe "den Lille", som vi kaldte ham, i Harnisk, efter at han i Forvejen var blevet tilstrækkeligt præpareret og oplyst om Forholdet.

Stampende i Gulvet raabte han Gang paa Gang ophidset: "Der Ked fährt sofort! Sofort! Sofort!" Jeg bestemmer, hvem der skal have Orlov.

Og Manden fik Orlov og "den direkten Befehl" at gaa hen og hilse Amtsforstanderen og sige til ham, at han ikke skulde stikke sin Næse i Sager, som ikke vedkom ham. Den kunde let blive maset.

"Og saa ved De vel, hvad De skal gøre ved den Karl", bemærkede han til Soldaten, inden han tog paa Orlov. Og han vidste det.

– Major Stieff døde umiddelbart efter Verdenskrigens Ophør. Hans eneste Søn, Helmuth Stieff, fulgte i Faderens Fodspor og avancerede til Generalmajor. Som saadan deltog han i Generalernes Attentatforsøg paa Hitler i 1940 og blev henrettet.

Vi blev ved med at tale Dansk

(87) I Februar 1915 blev jeg indkaldt for anden Gang og kom med en Transport fra Flensborg til Altona. Blandt Kammeraterne var vi otte Danske, som hurtigt fandt hverandre og dannede en Familie for sig. Snart hed det, at vi skulde til Østfronten, og det vilde vi ogsaa hellere, for det kaldtes for at gaa paa Aftægt. Paa Vestfronten havde vi været, og det var alt for "ruppig".

Sidst i Marts Maaned, paa en Langfredag, afgik Transporten, først til Königsberg og efter et Par Dages Hvil videre til Narevfronten, hvor vi gik i Stilling lige over for Lomza. Her blev vi tildelt Landeværnsregiment 31, 7. Komp. Jeg gik hen til vor Hauptmann og bad om, at vi 8 Landsmænd og gamle Kammerater maatte faa Lov at blive sammen i en gruppe.

– Hvad er I da for Landsmænd?

– Vi er Nordslesvigere.

– Se, her skal I høre, henvendte Hauptmann sig til de øvrige Kammerater, det er vel nok Kammeratskab. Selvfølgelig skal I blive sammen, og I skal endda nyde den store Ære at blive mit Kompagnis 1. Gruppe. Vi tales ved i Morgen.

Den næste Dag blev vi kaldt ind paa Skrivestuen og maatte her oplyse, hvor vi var fra.

Jeg var altsaa fra Aabenraa Amt.

– Nej se, sagde Hauptmann, der er jeg ogsaa godt kendt. Kender De Landraaden der?

– Javel, Hr. Hauptmann.

– Hvad hedder han?

– Landraad Simon.

Nu først gik der et Lys op for mig. Af andre havde jeg hørt, at vor Kompagnichef ogsaa hed Simon.

– Det er maaske en Slægtning til Hr. Hauptmann?

– Ja, Kammerat, det er min Broder, og det glæder (88) mig at have Folk fra min Broders Amt i mit Kompagni. Naar I har noget paa Hjertet, saa kom kun til mig, jeg ordner her alt paa bedste Maade.

Se, det var vel nok en Hauptmann, den bedste, jeg har kendt i de 6½ Aar, jeg har spillet tysk Soldat.

Stillingen her var rolig, der faldt ikke et Skud hver Dag, og vi stod kun om Natten i Skyttegraven. Om Formiddagen sov vi, og om Eftermiddagen spillede vi Kort. Alt gik selvfølgelig paa Dansk os imellem, og det passede ikke Løjtnant Thies, der laa i en Bunker lige ved Siden af os.

En Dag kom han hen til os og spurgte, om nogen af os var Medlemmer af den tyske Forening for Nordslesvig.

– Nej, det var ingen af os.

– Det var dog mærkeligt, det skulde I da alle være!

– Hr. Løjtnant, sagde jeg, af hele den nordslesvigske Befolkning er ikke 10 pCt. Medlem af den tyske Forening, den er alt for politisk.

Vi fortalte ham saa mange af de Hændelser, der var sket, særlig om de Hjemløse, og han fik ogsaa Mads Egholms Lidelseshistorie. Men det vilde han ikke tro. Da vilde han rigtignok komme herop efter Krigen og forhøre sig, om det var sandt, thi han var Formand for den tyske Forening i Hamborg. Vi indbød ham saa til at besøge os og gav ham vore Adresser.

Men saa kom det, han egentlig havde paa Hjerte.

- Jeg synes, I som tyske Soldater skulde tale Tysk, det vilde sømme sig bedre for jer.
 - Kender Hr. Løjtnant ikke den skønne Sang "Lied der Muttersprache".
 - _ Jo, den kender jeg godt, jeg er Lærer ved en Skole i Hamborg.
 - Men saa maatte det, der staar i denne Sang, ogsaa gælde for andre Folks Modersmaal.
- Han blev imidlertid ved sit og ønskede, at vi i Fremtiden talte Tysk, for det sømmede sig bedst for en tysk Soldat.

(89) Og saa gik han.

Vi holdt saa Krigsraad og enedes om at blive ved med at tale Dansk.

Nogle Dage efter kom han igen, og nu lød det i Kommandosproget: "Jeg forbyder Dem at bruge "das dänische Geplauder". Yderligere meldte han os til vor Hauptmann. Atter holdt vi Krigsraad og besluttede at afvente, hvad vor Hauptmann vilde gøre. Vi talte stadig Dansk.

Nogle Dage senere, da vi igen sad og spillede Kort, kom Løjtnant Bakkeberg fra 3. Afdeling af vort Kompagni hen til os. Vi stod op og hilste, men han bad os sætte os og spille Spillet til Ende først. Det gjorde vi saa. Og saa fortalte han om Løjtnant Thies' Krav til vor Hauptmann, at denne skulde forbyde os at tale Dansk og evt. fordele os med en Mand i hver Gruppe, saa holdt det nok op af sig selv.

– Men ved I saa, hvad Hr. Hauptmann sagde: Han sagde følgende: Det er den bedste Gruppe i mit Kompagni, og saa længe de gør deres Pligt, som de har gjort indtil nu, kan de for mig tale, hvad de vil. Se, Løjtnant Thies, vi skal ikke ærgre Folk til ingen Nytte.

Og dertil føjede Løjtnant Bakkeberg: Men nu skal I ikke drille Løjtnant Thies for det.

– Tak for det, sagde jeg saa. Men med Forlov, er Hr. Løjtnant ogsaa Nordslesviger?

– Nej, Kammerat, jeg er Hannoveraner, men jeg interesserer mig meget for det danske Folk. Jeg har læst meget om mine og Eders Forfædre, hvordan de hjalp hinanden med at besejre Venderne, og det er dem, Europa kan takke for, at de slap for Vendernes Herredømme. Hvis Bismarck ikke havde røvet vort Land, ligesom han røvede Eders, saa havde vi nu haft en dansk Prinsesse til Dronning.

– Ja, Hr. Løjtnant, saa havde vor smukke Prinsesse Thyra været Dronning i Hannover.

– Naa, ved I ogsaa Besked med det?

– Ja, det gør vi da rigtignok.

Saa gav han os alle Haanden og gik.

(90) Sidst i Juli begyndte Offensiven, og saa fik Thies andet at tænke paa. Det var nemlig saadan med Thies, at saa snart Kuglerne peb os om Ørene, blev han nervøs. En Aften kom han hen til mig, lagde Haanden paa min Skulder og sagde: Naar det i Morgen atter gaar løs, bliv saa ved min Side og tal mig til Rette, jeg kan ikke gøre for det, men jeg bliver saa nervøs, og det forekommer mig altid, at nu faar du en Kugle. De kommer jo aldrig ud af Roen, og derfor kommer jeg til Dem.

Den næste Dag gik det godt, men den paafølgende Dag igen, da Kuglerne peb, fik han en af dem i Brystet. Han rakte mig Haanden og sagde stønnende: "Lev vel, gode Kammerat" og saa var Thies ikke mere. Han naaede ikke at komme til Nordslesvig for at undersøge, om vi havde fortalt ham Sandheden.

Hans Matthiesen, Gejlåa.

"Ingen Aarsag, Deres kongelige Højhed!"

Nogle Aar før den første Verdenskrig holdt den tyske Østersøflaade Manøvre i de sønderjydske Farvande. Flaadens Chef, Hans kongelige Højhed, Prins Heinrich af Prøjsen, kom ved denne Lejlighed i Forbindelse med nogle af de højeste Embedsmænd paa Aabenraaegnen. I Tiderne derefter saa man ofte de prinselige Biler suse forbi paa Landevejen mellem Aabenraa og Flensborg, hvor Prinsen aflagde Lynvisit hos sine nye Venner heroppe i Nord. Ja, et Rygte fortalte, at han havde i Sinde at bygge en Villa oppe paa en af de store Bakker paa Aabenraaegnen, hvor man har en forunderlig Udsigt over Byen og Fjorden. Rygtet næredes ved, at en tysk Sagfører købte et Grundstykke Nordvest for Byen og begyndte at bygge et stort Herskabshus. Senere kom Krigen, Revolutionen og Genforeningen, og man fandt den smukke Ejendom brugelig til et tysk Konsulat.

Hans kongelige Højhed kom ofte paa Visit paa Brøndlund Slot, hvor han var Gæst hos den tyske Landraad. (91) Dengang var Bilerne jo ikke saa almindelige og komfortable, som nogle Aartier senere. Vognene var aabne, og derfor maatte de kongelige Herskaber jævnlig søge Ly i en Kros Rejsestald, naar de blev overrasket af en kraftig Byge. Efter en saadan ufrivillig Standsning gik Prinsen engang ud paa Byens Gade for at se lidt nærmere paa Vejrforholdene. Ogsaa Købmanden paa den anden Side af Gaden kom ved samme Lejlighed ud i Døren. Om det var for at kigge paa Vejret eller for at faa en Passiar med Prinsen, skal være usagt. Hans kongelige Højhed blev lidt overrasket, da Købmanden hilste ham med et respektfuldt: "Guten Tag, königliche Hoheit!" – Prinsen kom over i Købmandens Dør, og Passiaren kom snart i Gang. Prinsen pegede pludselig paa Firmaskiltet over Døren og beder Købmanden forklare, hvad Paaskriften betyder, og Købmanden svarer: "Det er jo Firmanavnet, Deres kongelige Højhed!"

– Jo, det forstod Prinsen nok, men han bad om at faa det oversat til Tysk, hvilket derefter skete. "Det er udmærket", udbryder Prinsen, "men forklar mig dog, hvorfor i Alverden De ikke skriver dette paa Tysk?"

"Jo, Deres kongelige Højhed, Forklaringen er jo ligetil, her er jo ikke et Menneske, som taler Tysk, her tales jo kun Dansk alle Vegne!" – Prinsen fandt det ubegribeligt, at man nu efter saa mange Aars Tilknytning til det tyske Rige ikke anvendte Tysk. "Jo!" gentog Købmanden, "naar man kommer her igen om hundrede Aar, vil Forholdet stadig være det samme. Saaledes var det for tusind Aar siden, og saadan er det endnu i Dag". Derefter spørger Prinsen, om man da fandt tyske Skilte i Danmark. "Nej, sikkert ikke, Deres kongelige Højhed". "Ja, der ser De!" - siger Prinsen. Købmanden svarer: "Det er jo naturligt, i Danmark findes intet tysk Folk, men her findes en dansksindet Befolkning!"

– "Saa har De vel ogsaa det danske Flag?" spørger Prinsen videre.

– "Nej!" svares der tilbage; "det har vi ikke, det vil jo være ulovligt, og vi er altid lovlydige Borgere!" - "Ja, det vil ogsaa være det rigtigste!" svarer Prinsen tilbage. - (92) Idet han gaar over Gaden til Rejsestalden, giver han en Afskedssalut: "Ja, Danskerne kan jo ikke lide os!" hvorpaa Købmanden svarer igen med følgende Udbrud: "Ingen Aarsag, Deres kongelige Højhed!"

Et Øjeblik efter forsvandt Bilerne i Retning mod Aabenraa.

Samme Aften kom Selskabet tilbage. Købmanden stod sammen med Kromanden ude i Døren. De bakkede paa deres Piber og drøftede Dagens Begivenheder. Da kom de prinselige Biler tilbage fra deres Visit i Byen. Hele Selskabet vinkede fornøjede med Hænder og

Tørklæder, og de to i Døren tog ærbødigt til Hatten og takkede for denne venlige Gensynshilsen. Man havde sikkert drøftet, hvorledes denne danske Købmand saa frit havde svaret den kongelige Højhed, og muligvis havde de fundet det morsomt og interessant. I Købmandens øjne var Prinsen jo kun en vejfarende, en fremmed, der blandede sig i andres private Forhold.

Der kom et Efterspil en Uge senere. Amtsforsanderens Gendarm mødte nemlig i Forretningen for at gøre nogle smaa Indkøb. I meget venlig Tone spurgte han Købmanden, om denne ikke sammen med det danske skulde have et tysk Firmaskilt paa Huset. "Et tysk Firmaskilt?" udbrød Købmanden, "til hvilken Nytte?" - "Jo!" mente Gendarmen, "det kunde man forlange!" - "Det kan man ikke!" svaredes der tilbage, "men naar De venligst vil meddele mig, hvor dette staar i Loven, saa skal det ske, ellers ikke!". ---

Aaret derefter var Købmanden ved at male Husfacaden, hvorved Skiltet naturligvis ogsaa blev overmalet. Ved et Tilfælde kom Prinsen igen forbi Døren, og Tilfældet vilde, at Vognen punkterede nogle Meter fra Huset. Han kom ud af Vognen, genkendte Stedet, gik hen imod Huset og konstaterede, at Købmanden dog alligevel var kommet paa andre Tanker. Med et tilfreds Smil steg han ind i Bilen, og inden Købmanden kunde komme ud og hilse paa Hans Højhed og give en Forklaring, var Bilerne forsvundet.

(93) Nogle Dage senere prangede det danske Skilt igen over Købmandens Dør, - det er der endnu, Folket taler stadig Dansk, og fra Købmandens Flagstang foran Huset vajer nu Dannebrog.

Th. L.

"Sechs Mann mit Karabiner".

Det var i Belgien i Krigens første Aar. En varm Sommerdag. Divisionen havde gjort Holdt. Da kom en af de kendte tohjulede Kærrer, som Belgierne brugte, kørende hen til Divisionsstaben: Kusken var en preussisk Infanterist og Passagerer var 6 bagbundne Belgiere. Patrouille-føreren gik hen til "kleiner Moltke", som vi kaldte Divisionens Generalstabsofficerer, Ritmester v. d. Oesten og afgav en kort Melding. Ritmesteren kom slentrende hen mod Fangerne for at forhøre dem. Men undervejs raabte han med sin pibende Stemme: "Sechs Marin mit Karabiner. Himmel donnerwetter! wo bleiben denn die Leute mit den Karabinern?" Hvem var klar over, inden han i det hele taget havde afhørt Fangerne, at de skulde skydes. Et Par Spørgsmaal, og de tre af dem blev løst fra deres Baand og sat til at grave en Grav. De andre tre blev stillet op foran den aabne Grav, en Salve, og de tre Fanger kunde kaste Graven, som nu rummede deres Landsmænds Lig til igen.

Vi kan næsten kende Fremgangsmaaden igen fra den sidste Krig.

Fra min Soldatertid.

I Karpaterne og hjemme.

(94) Jeg var i lang Tid nede i Karpaterne, og i Grunden havde jeg det godt, for Maden var god, og "Røgelse" havde vi nok af, men der var ellers nok at bestille. Jeg stod nemlig for et Officerskasino, havde 7 Mand til Hjælp og desuden en udlært Kok, en Vært fra Hamborg, der ikke bestilte andet end skære Smørrebrød. Mellem os var ogsaa Peter Nissen fra Grave-
ne i Haderslev. Han tappede øl fra Fad hele Dagen lang. Efter Klokken otte kunde Office-
rerne ikke mere faa varm Mad, men der stod jo altid en vældig Stabel smurt Brød, som de kunde trakteres med. Det kneb med Søvn, for de Herrer kunde aldrig blive færdige med Drikkeriet. Jeg kom aldrig i Seng før Klokken ca. tre, saa det kneb med at komme op om Morgen, men "æ Smej", som vi kaldte en af Russerne, som arbejdede for os, skulde snart være der. Han raabte "Pan-Pan", hvorefter jeg i en Fart kom i mit hvide Tøj. Oftest fik jeg ikke Tid til at faa Morgenmad. Vi havde en Løjtnant, som skulde sørge for, at vi ikke manglede noget, og det var han Mand for. Naar vi var nede paa fem Dritler Smør, naturligvis dansk, blev der straks rekvireret en ny Forsyning. Alt blev brasat i dansk Smør. Naar Løjtnanten ankom om Morgen, spurgte han altid: "Har du faaet Frokost?" og naar jeg saa svarede Nej, sagde han altid: "Saa lad mig komme til!" Saa skar han et Stykke Svejstserost af, saa tykt som en Finger, fyldte alt det Smør paa, han kunde, ovenpaa igen Pølse eller Kød, eller andet, han kunde faa fat paa. Naar jeg saa protesterede mod at spise det, sagde han: "Jeg befaler dig direkte at spise det!" - "Jeg giver ikke meget for dine Befalinger" svarede jeg; vi var nemlig "dus", naar ingen hørte det. Saa (95) sagde han: "Nu faar du en "Aalborger" til at skylle Frokosten ned med!"

"Ja", sagde jeg, "det er vel, for at du kan faa een med!" Han tog nemlig aldrig noget selv, han vilde altid spise i Køkkenet, for han vidste godt, at der gav det noget for Tænderne. Han blev ogsaa altid staaende, indtil jeg havde faaet den lækre Frokost ned. Jeg har efter Krigen nogle Gange haft Besøg af den flinke Løjtnant.

Hen paa Sommeren 1916 kom der en Ordre, gaaende ud paa, at alle, der var født 1870-1872, skulde ind i Landet og gøre Tjeneste der. Vi var en Del, som havnede i Rensborg. Der blev da spurgt, hvornaar vi sidst havde haft Orlov. Jeg sagde, som sandt var, at jeg ikke havde været hjemme i atten Maaneder. Saa fik jeg Lov til at rejse med det samme. Jeg kom hjem til Gram om Aftenen. Min Kone laa paa Sygehuset. Jeg naaede at faa talt med hende en halv Times Tid, før hun stille sov ind. Det har altid glædet mig, at jeg dog fik talt med hende; men hvordan nu med mine Børn? Min ældste Datter var 15 Aar, hvorledes skulde de nu klare sig, naar jeg ikke var hjemme? Jeg havde otte Dages Orlov, søgte om fjorten til, men fik kun seks. Efter nogen Tid fik jeg dog en Krigsenke til at hjælpe Børnene. Senere blev hun min Kone.

Jeg skulde ellers holde Vagt paa Højbroen ved Büttelsdorf, men for det meste var jeg hjemme, for Tyskerne skulde have Kornet fra Gramgaard og Billeslund, og da man ikke havde nogen til at passe Tærskværkets Lokomobil - der var nemlig kun Russere paa Gaarden -, og de forstod sig ikke paa saadan en Tingest, sagde man, at man ikke kunde tærske, før jeg kom hjem. Inden jeg altsaa vidste af det, fik jeg Besked om at rejse hjem. Jeg havde just ikke travlt med at faa Tærskværket sat op. Det tog et Par Dage at faa det stillet i Vinkel og Vandmaal. Somme Tider fik vi ikke begyndt, før jeg skulde rejse igen. Da jeg nem-

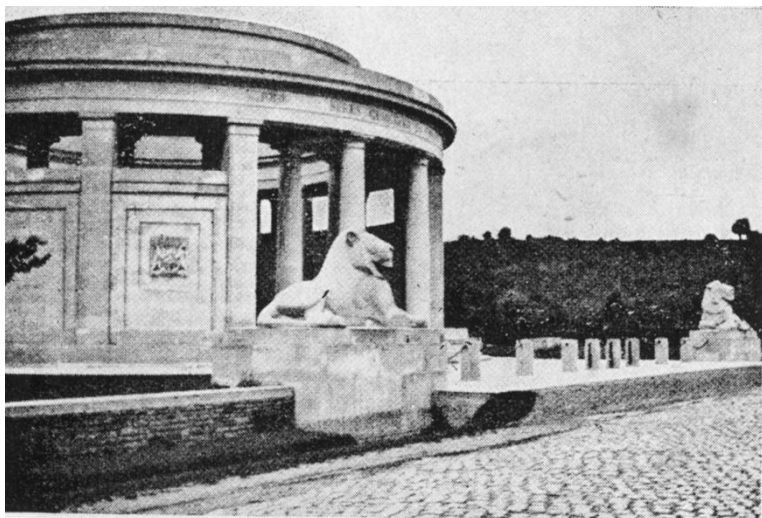
lig endelig havde faaet Tærskværket anbragt mellem (96) Kornhæssene, ytrede Jens Højer: "Naa, tror du ikke, det vil regne?" Selvfølgelig mente jeg det, skønt der næsten ikke var en Sky paa Himlen. "Du maa hellere komme igen", sagde han, og saa hjalp vi hinanden med at dække Værket med Halm. Saaledes var jeg tre Gange hjemme for at tærske paa Billeslund. Jens Højer var ikke saa bange som Raben paa Gramgaard. Ham tog det for lang Tid med at faa Maskineriet opsat. Hos Raben stod Værket i Laden, Lokomobilet udenfor, og det skulde jo helst gaa hele Tiden. En Dag kom der et Par Regnbyger, dog ikke af Betydning. Jeg havde ikke mere Lyst til at arbejde den Dag. Jeg tog derfor en Pøs Vand og hev det ind paa Svinghjulet, saa Remmen røg af. Saa kom Raben. Han mente, at den nok kunde trække for den Smule Regn. Jeg skulde prøve at sætte Remmen paa igen. Naa, jeg stak en Haand i noget Olie og smurte, uden at han saa det, Svinghjulet godt ind. Remmen røg naturligvis af, og saa kunde det jo ikke blive til mere den Dag.

Da Kapitulationen kom, stod jeg paa Vagt midt paa Højbroen ved Rensborg. Paa en Gang begyndte Kammeraterne at raabe og vinke. Jeg var lidt betænkelig ved at forlade Posten, men de vedblev. Saa kom de hen til mig, og inden jeg vidste af det, havde de revet Pikkelhuen af mig og sparkede Fodbold med den. Saa først fik jeg at vide, hvad der var paa Færde. Dagen efter stak jeg af hjem og blev hjemme til den 28. November. Saa kom der Besked om, at jeg skulde komme og aflevere Klunset. Jeg glemte Bøssen og Bajonetten hjemme, men der var ingen, der spurgte om det.

Martin Falkenberg, Gram.

Minder - Episoder.

(97) Der havde været Storkampdag i Galizien. Russerne var brudt igennem indtil vor tredie Linie, og om Eftermiddagen var de ved Modangreb igen slaaet tilbage til deres Udgangsstillinger. Der var faldet Ro over Stillingerne. Det var sent Eftermiddag, og kun hist og her faldt Geværskud. Den nedgaaende Sol sendte sine Straaler skraat ned over et smukt, afvekslende Landskab, Bakker, Dal, Skov og Marker. Vi stod i tredie Linie i Alarmberedskab. Man kunde ikke helt se bort fra et nyt Angreb, men regnede med det, gjorde vi ikke. Tilsyneladende var Russerne stærkt demoraliserede. Vi stod paa Vagt ved Maskingeværet og nød efter Dagens Anstrengelser en Pibe Tobak og passiarede. Pludselig dukkede en Skikkelse frem i et mindre Skovbælte foran os. Den kom ganske frejdigt gaende op over Jordens Ujævnheder, springende frem i Retning mod os - splitternøgen. Da den kom nærmere, kunde vi se, at det var en udpræget Hvidrussertype - en stor, sports-trænet, harmonisk Skikkelse med et smukt og intelligent Ansigt. Han smilede til os, og vi smilede igen. Han sprang ved Siden af os over Skyttegraven og fortsatte uforstyrret sin Vandring bagud. Han holdt nøje øje med, hvor han traadte hen med sine bare Fødder, som afgjort ikke var vant til at gaa paa Jorden uden beskyttende Underlag. Hvor han kom forbi, saa Soldaterne forbavset paa ham, men ikke een rørte sig for at tage ham til Fange. Hvad skulde man med en Adam,

Engelsk Mindesmærke i Flandern

*Skændselsmindes-
mærket for det
første Giftgas-
angreb 22. 4. 1915*

»Herrefolket«
1914

»Kærrefolket« 1918

og hvilken Skade kunde han gøre. Han havde sikkert faaet nok af Krigen, maaske endnu mere end vi andre og det vilde jo dog sige en Del. Vi beundrede den geniale Maade at slippe igennem Linierne paa. For hvem skulde finde paa at skyde et nøgent Menneske, at han var ubevæbnet var dog overbevisende. Hvad der er sket med ham senere, ved jeg ikke. Men jeg (98) kunde tænke mig, at han uantastet er naaet helt igennem Fronten, og at det er lykkedes ham at dukke under ved Civilbefolkningen i Baglandet, hvis det har været hans Mening. Helt almindelig har Afslutningen paa Vandringen i Adamskostumet jo sikkert ikke været.

*

En Nat i Efteraaret 1918. – Vi har ligget i Ro i en Ferme i Udkanten af en By i det nordlige Frankrig og er nu igen paa Vej til Fronten for at afløse. Da vi naar Byens Udkant, bliver Udgangsvejen belagt med Granater, Marchkolonnen bliver spredt, og vi maa søge Dækning. Efterhaanden stilner Ilden af, og vi kan samles og fortsætte Marchen. Tiden gaar. Det er blevet mørkt. Vi begynder at blive trætte. Snakken er forstummet, og enhver beskæftiger sig med egne Tanker. Chausseen deler sig. I Krydset mellem de to Veje staar en Trægruppe paa en 5- 6 store Træer, hvis Kroner beskytter en legemsstor korsfæstet Kristusfigur, som man ofte ser ved Vejene i katolske Lande. Idet vi marcherer forbi, betragter jeg den lidende korsfæstede, som i det granathærgede Landskab er fuldstændig ubeskadiget.

Tankerne begynder at kredse om Religionen, og hvad vi lærte om den i Skolen. Ja - Kristus døde for os. Og hvorfor dør saa mange gode Kammerater, Kammerater paa begge Sider af Fronten, og for en stor Del en grufuld Død? Heltedøden har aldrig vist sig for os i nogen Glorieform. Lad dem, som skriver saa kønt om den i Historier og Digte, se den paa nærmere Hold, og jeg er sikker paa, at Glansen ogsaa for dem vil gaa af den. Men hvorfor jages saa Millioner imod deres Vilje ud i en Krig? Hvad er Meningen med det? Hvis der er en Gud til, hvorfor kan han tillade saadan en Galskab? Eller skulde Forsynet dog have en Mening med det, som vi Skabninger ikke kan forstaa? Har Gud virkelig en Mening med at lade Mennesker gennemgaa alle de Lidelser? Jeg forstaa det ikke. Jeg har aldrig været bange for at dø. Men jeg har været bange for at blive lemlæstet. At skulle komme hjem (99) som Invalid og falde andre til Last, var en skrækkelig Tanke for mig. Jeg folder under Marchen Hænderne og sender i Tankerne en Bøn til Gud. "Skal jeg dø, saa lad det ske, men jeg beder, forskaan mig for Lemlæstelse".

Under Marchen tænker jeg: Slipper du igennem dette med Livet i Behold, saa tænk engang senere tilbage paa denne March.

For Resten vilde Skæbnen, at jeg blev den eneste, som af Regimentets 1. Linie naaede tilbage fra den Stilling, vi indtog den Nat. Oplevelserne derfra har jeg fortalt om i den første Aarbog.

*

I en Hvilestilling Efteraaret 1918 i Nordfrankrig. Vi staar Vagt ved et paa en Pæl anbragt Maskingevær og beskyder fjendtlige Flyvere, dog uden Held. Vi har det saa vidt godt, men tilfredse er vi ikke. Det er Forplejningen, det er galt med. Rationerne, særlig af Kød i Middagsmaden, synes os for smaa. Det er maaske Krigen, der gaar os paa Nerverne. Vi har faaet opsnuset, at Officererne faar særlig Middagsmad, stegt Kød og saa videre. Selvfølgelig forsvinder saa ogsaa en Del til Ekstraforplejningen til Køkkenpersonalet og Officerernes

Oppassere - det mener vi da Hver Middag det samme. Det er dog for galt, igen ingen Kød. Har du faaet noget? Nej, kun nogle Trævler. Vi vil ikke finde os i det mere. De bedrager os. Saa en Middag lyder en Stemme fra en af Kammeraterne: "Nu kan det være nok. I Dag samler vi alt Kød sammen og saa gaar vi til Køkkenchefen og beklager os". En Avis blive! lagt paa Bordet, og alle haler Kød, Trævler og Sener ud af Suppen og lægger det i en Bunke oven paa Avisen. Og saa faar Køkkenpersonalet det overbragt. Naturligvis bliver det meldt til Kompagnichefen. Han er rasende, og vi er spændt paa, hvordan det kommer til at forløbe. Sende os allesammen i Arrest, skal de nok lade være med. For Fronttropper er der Knaphed af. I Etapperne er der nok af Militær. Men de kommer ikke i Stilling. Det er altid de samme, der er de dumme.

(100) En Time senere kommer der Ordre, at Kompagniet skal træde an Kl. 4. Præcis Kl. 4 staar Kompagniet opmarcheret, udrettet som efter en Snor og bliver af Oversergenten meldt til Kompagnichefen, som med hurtige Skridt og med en ildevarslenende Mine nærmer sig. Øjnene kommanderes ligeud, men ikke rør. Og saa begynder en ophidset Stemme en Tor-dentale. Vi beklager os over Maden. Han kan nok tænke sig, hvad Mening er, og hvad der sigtes til. Det er en Uforsømmethed. Det er Mytteri. Det kan vi komme til at betale dyrt.

Han er langt fra færdig - da lyder en Susen i Luften. En velkendt Lyd - s s s sch sch sch - Retningen af Granaterne er for gamle Frontsoldater ikke til at tage Fejl af. Den første eksploderer paa en Mark ca. 100 m fra os. Den næste 50 m nærmere.

Alle styrter af Sted for at søge Dækning, Officererne først. Der faldt to Granater til, men i ærbødig Afstand. Der skete ikke noget, Vi blev snydt for Resten af Talen, for at sammenkalde Kompagniet paany blev ikke anset for nødvendigt. Vi hørte aldrig mere noget om "Affæren". Men Officererne fik derefter ikke mere Ekstraforplejning.

*

Jul 1916. Vi ligger i en Landsby bag Sommefronten. Efter to Gange indsats i Sommeslaget og efter at Fronten igen var stagneret, var vi yngre tildelt et Feltkrutdepot til videre Uddannelse. Vore Formationer har været nogle Gange i Stilling og ligger nu i Ro, vi skal fejre Jul sammen med vore Kompagnier.

Der er lavet alt muligt for at gøre Juleaften saa festlig som muligt. Et stort Juletræ er blevet pyntet, og vi er bænket ved lange Borde i en stor Barak. Officererne møder op for at deltage i Festen sammen med Mandskabet.

Feltpræsten læser Juleevangeliet, og vi synger Julesalmer, inderligere end nogensinde før. Breve og Pakker hjemmefra saavel som "Liebesgaben", dengang kunde jo endnu en Del købes, bliver fordelt, Øl bliver serveret, (101) Cigarer og Cigaretter fordelt. Snart er der en glad Feststemning over det hele.

Ordet er frit. Kammerater fortæller Anekdoter og Historier. Vi synger til Mundharmonikamusik. Saa kommer en af Kammeraterne, i Civil var han Værftsarbejder fra Kiel og for Resten foruden mig den eneste fra Slesvig-Holsten ved Kompagniet, ind med langsomme, afmaalte Skridt. Han er iført en vendt Soldaterkappe, paa Hovedet en vendt Soldaterhue og i Hænderne holder han en stor Bog med Skriften opad. Han forestiller en Præst.

Og saa begynder han paa en salvet Maade i fordrejede Sætninger og ironiserende Vendin-ger at læse en Epistel op, som latterliggør Religionen.

Man er jo ikke blødsøden ved Militæret, og man bliver i Underholdningen udsat for lidt af hvert, som man dog efterhaanden vænner sig til. Men jeg faar dog en underlig Følelse, da det gaar op for mig, af hvad Art denne "Un-derholdning" bliver til og jeg tror, at ikke saa faa af de andre har den samme Følelse.

Pludselig rejser Kompagnichefen sig og afbryder Foredraget, Under Henvisning til det, vi har gennemgaaet de sidste Maaneder, og den Situation, vi befinder os i, og det, vi endnu i Fremtiden skal igennem, synes han, at denne Underholdning er saa malplaceret som vel muligt, og at han ikke mere ser sig i Stand til at deltage i Festen. Med raske Skridt forlader han, fulgt af de andre Officerer, Lokalet. Jeg tror nok, vi var en hel Del, der sympatiserede med hans Optræden.

Først Foredraget og saa Kompagnichefens "Tagen-Affære" virkede som en kold Douche. Stemningen var væk, og den kom ikke igen. Der blev diskuteret lidt, men de fleste beskæftigede sig med egne Tanker, som sikkert gav Kompagnichefen fuld Honnør.

Paa den Maade blev Juleaftenen ødelagt af en Kammerat, som tankeløs og uden Følelse for det umulige mellem Foredragets Indhold og Øjeblikkets Stemning, vilde give et Bidrag til Underholdningen.

*

(102) Oktober 1916. Vi ligger i Ro bag ved Sommefronten. Naa, Roen er ret problematisk. Næsten hver Nat bliver vi afkommanderet for at bringe Materiel ud i Linierne, Afstivningsrammer til Bunkers, Miner og Ruller af Pigtraad til Pigtraadsforhindringer og andet. Det er meget anstrengende.

Paany er vi undervejs. Det er sen Aften, og vi ruller i Lastvogne af Sted mod Fronten. Lige bag Linierne ved en Pionerpark forlader vi Vognene for at faa udleveret Materiellet, som vi skal bringe ud i Stillingen. Denne Gang er det Miner. Det er store Krabater i flettede Kurve. Der bliver stukket en Stok gennem Kurven, og hver to Mand bærer en Mine med Stokken over Skulderen og Minen dinglende mellem sig. Vi har en Fører med, som skal vise Vejen til Bestemmelsesstedet og tilbage igen. Det gaar gennem endeløse Løbe- og Skyttegrave. Det er en forholdsvis urolig Stilling. Granater falder spredt, og ofte maa vi ned for at tage Dækning for altfor nærgaaende Sprængstykker, som svirrer gennem Luften. Saa er der bundløse Strækninger, hvor Støvlerne suger sig fast i Leret, og det er en stadig Anstrengelse at faa dem med paa den videre Vandring. Naa, omsider naar vi Bestemmelsesstedet og faar afleveret Minerne.

Vi er ret udasede og trætte. Men nu, hvor vi ikke mere har noget at bære paa, bliver det jo lettere at naa tilbage. Vi er slet ikke begejstrede for at opholde os længere end højst nødvendigt i Stillingen. For man kan jo aldrig vide, hvad der kan ske. Vi er jo i Ro, og hvorfor skulde vi saa blandes i noget, som "ikke vedkommer os". Efter et ganske kort Hvil begynder vi Tilbageturen.

Vi gaar og gaar. Vi synes, det er endeløst. Vi er saa trætte. Det forekommer os efterhaanden, at vi allerede skulde have naaet Maalet, hvor Bilerne venter paa os. Vi spørger Føreren, hvor langt vi er. Naa, det varer ikke mere saa længe. Efter nogen Tid faar vi paa vore Forespørgsler undvigende Svar, og omsider maa han indrømme, at han er gaaet vild. Han ved ikke, hvor vi er. Vi er faret vild i en Labyrinth af Skytte- og Løbegrave.

(103) Vi holder et kort Hvil for at drøfte Situationen. Men der er ikke andet at gøre end at søge at finde kendte Steder igen. Vi gaar og gaar. Vi kommer igennem endeløse Løbe- og

Skyttegrave, Vi kommer forbi Vagtposterne i alle Linier. Vi spørger om Vej og fa ar de Oplysninger, de kan give os. Men selvfølgelig ved de ikke, hvor vi skal møde vore Vogne. Med Mellemrum er vi i første, anden og tredie Linie. Vi synes efterhaanden, at vi kommer forbi Steder, som vi allerede flere Gange har passeret. Vi gaar faktisk og stavrer rundt i Kreds i et Omraade, hvor vi mener dog omsider at kunne finde ud. Time efter Time gaar. Det begynder allerede at blive lysere i øst. Skal vi da ikke komme ud af den forbandede Stilling før Daggry? Vi begynder snart at opgive Haabet. Vi er saa udmattet, at Benene snart ikke kan bære os mere. 5 Timer løber vi nu allerede rundt i dette Helvede. Sandsynligvis stadig mere eller mindre i Kreds. Vi har efterhaanden fuldstændig tabt Orienterings-evnen. Vi sjokker lige igennem en Løbegrav. Der er en lille Skraaning i Væggen. Vi maa op paa Dækningen for at se, om vi der kan opdage noget, der kan give os et Fingerpeg. Vi naar op paa Dækningen og stirrer. Vi vil ikke tro vore øjne. Det maa være et Fata Morgana - et Synsbedrag. 50 m fra os ved en sammenskudt Ejendom holder vore Lastbiler. Jeg har aldrig før haft en saa overbeviset Følelse af, at det maa være en højere Magt, der saa uventet havde ført os til Maalet. Vore sidste Kraftreserver var opbrugt, men komme op i Vognene, det kunde vi, og saa gik det virkelig tilbage.

*Matthias Møller,
Sønderborg.*

Hvis det bliver en Dreng, saa bliver jeg Fadder.

(104) Ved Afdelingsstaben ved den ridende Afdeling af Felt-artilleriregiment 35 var ogsaa en Underofficer May, en tykhovedet, tykmavet Fyr, men godmodig og gemytlig. Han stammede fra Mlawa, hvor hans unge Kone boede.

Saa en Gang skulde der en Transport til Mlawa, og jeg fik det ordnet saaledes, at May kom til at lede Transporten. Han drog ogsaa af Sted, men der gik lange Tider, inden vi saa noget til ham igen. Vi var tildelt Kavalleridivisionen og laa paa dette Tidspunkt, hvad der ellers aldrig skete, i omtrent 3 Maaneder paa samme Sted i den polske Flække Racions. Da der var gaaet godt en Uges Tid, spurgte den Gamle, om May i Grunden ikke var kommen tilbage. Jeg svarede, at det var han ikke, men der kunde jo være sket et eller andet. Der gik saa omtrent 20 Dage, inden Underofficer May en Eftermiddag meldte sig. Han vilde overtale mig til saadan ved Lejlighed at gøre den "Gamle" opmærksom paa, at nu var han kommet. Men det syntes jeg nu ikke om.

Jeg sørgede dog for at skaffe en Flaske Vin, og da den "Gamle" om Aftenen var kommet hjem og havde spist til Middag, kom jeg frem med Vinen, som straks satte ham i godt Humør. Saa sagde jeg saadan rent tilfældigt: Underofficer May er kommet.

Majoren kiggede lidt paa mig, smilede og sagde: Bring endnu et Glas! Og lad saa Karlen komme ind. May kom ind, afleverede sin strammeste Honnør og meldte sig. Majoren pege-

de imidlertid bare paa Glasset og sagde: Det siger jeg Dem, Underofficer May, hvis det bliver en Dreng, saa vil jeg være Fadder. Skaal!

Jeg har iøvrigt senere af Vagtmester Schwalke hørt, at det blev en Dreng.

M.

"Challi"s Meriter.

"Von wegen "Oberjäger"! "Speckjäger bist'e!"

(105) Ihukommende mit Løfte til Aarbogens Læsere i 1943 vil jeg hermed fortælle om en anden af Challis Meriter.

Vor Division havde afløst en anden Enhed ved Vestfronten, og vort Kompagni kom til at besætte et Afsnit i anden Forsvarsstilling, hvor vi afløste et Jægerkompagni. Vi skulde stille en Vagtpost foran et mindre Levnedsmiddeldepot, som var anbragt i en firkantet Cement-bunker, Challi blev den første Mand af vort Kompagni, som skulde besætte den Post. Ved Afløsningen betroede Jægeren ham et lille Tricks, som han og hans Kammerater havde fundet paa.

Depotet indeholdt blandt mange andre gode Ting nogle Ankre med Brændevin. Nu var der paa Bunkerens Sider anbragt nogle Ventilationshuller, eller maaske skulde det være Skydeskaar. Jægeren havde faaet et af Brændevinsankrene anbragt lige foran et af de nævnte Huller, og Trikket bestod i, at man ved Hjælp af en til Formaalet indrettet Stok kunde hejse et Kogekar ned under Hanen paa Ankeret, lukke Hanen op og lukke den igen og saa trække det fyldte Kogekar op gennem Hullet. Det var noget, som Challi aldrig skulde have haft at vide. Han nærede, som Læserne maaske kan huske, en ulykkelig Kærlighed til "Remmi-Demmi". Det var bare det kedelige ved det, at Challi slet ikke var forberedt paa "Felttoget", han havde intet Kogekar. Men Skæbnen var ham gunstig. Da han havde staaet paa Post et Stykke Tid, kom en Underofficer, eller, som Jægerne kaldte saadanne Rangspersoner, en "Oberjäger", slentrede med et Kogekar, og uden at værdige Challi et Blik indledede han de forberedende Øvelser til at faa Kogekarret fyldt. Challi betragtede ham lidt og spurgte saa ganske høfligt, hvad han ønskede. Svaret lød, som man kan tænke sig, at det: skulde Posten ikke bryde sig om. Yderligere forklarede (106) han Challi, at han var Vagtpost og bare skulde passe sin Post. Og saa slog han ind paa den kendte brøsig Tone, som vi jo kendte saa godt, men som han aldrig burde have anvendt overfor Challi: Hvad bilder De Dem ind. Kan De Ikke se, hvem og hvad jeg er. Jeg er "Oberjäger N. N.",

Men denne Skyllø gjorde det ganske af med Challis Taalmodighed. Med en brølende Latter udbrød han: "Von wegen "Oberjäger", ne, "Speckjäger" bist'e. Forsvind! Tjep! Tjep!"

Underofficeren var ikke vant til en saadan Tone og gav vedblivende ondt fra sig. Men saa gik Challi over til Offensiven, han snappede Kogekarret, gjorde Geværet skudklar, pegede i

Retning af Fronten, og med en meget sigende Bevægelse med Geværet gav han Underofficeren Ordren: Hokus, pokus, verschwindibus!

Der var selvfølgelig ikke andet at gøre end parere Ordren og forsvinde.

Og saa fik Challi travlt. Han benyttede sig af den ham betroede Hemmelighed, og Resultatet var, at da jeg skulde afløse ham, var der ingen Challi at finde. Naa, det gjorde jeg mig ikke videre Tanker om, da jeg jo ikke kendte noget til "Hemmeligheden", Men da jeg blev afløst, og der stadig ikke var nogen Challi, satte vi et Eftersøgningsarbejde i Gang. Vi havde ikke faaet Spiritus udleveret og kunde derfor ikke tænke os, at Challi havde faaet en "Remmi Demmi". Ved Afsøgning af Terrænet fandt vi i et Granathul en tilsyneladende livløs Challi, i Skjorteærmer og tildækket med en gammel laset Uniformsfrakke, Vi fik ham dog kaldt til Live, fik ham hjem og lagte hen, for at han skulde faa Branderen udsovet.

Saa fik vi hele Beretningen, kun ikke om, hvorledes hans nye Jakke var forsvundet, og hvor Frakken var kommet fra,

Men Challi gentog ofte Fortællingen om denne sidste "Heltebedrift", og den sluttede, som han plejede, med Mundheldet: Junge, Junge, wieder einmal was Grosses geleistet.

J. A. Svane, Vonsbæk.

En Luftskipper fortæller,

(107) Jeg blev indkaldt til Militærtjeneste i December Maaned 1914 og stillede paa Junkerhulvej-Kasernen i Flensborg. Her mødte ogsaa tre andre Nordslesvigere, Dahl fra Christiansfeld, Iversen fra Als og Hansen, vistnok fra Broager. Da vi ikke skulde blive i Flensborg, blev jeg udnævnt til Transportfører og skulde derefter føre os til Luftskipper-Kasernen i Sandhofen ved Mannheim. Jeg havde tidligere opholdt mig i Mannheim som rejsende Murersvend og kendte jo lidt til Byen. Ved Ankomsten dertil var det derfor naturligt, at jeg først foreviste Byen for mine Landsmænd, Vi fik ogsaa lidt at spise og drikke, inden vi - saa sent som muligt - tiltraadte vor nye Bestilling, som for mit Vedkommende skulde vare i næsten fire Aar. Vi fire troede, at vi skulde blive sammen og havde lovet at holde sammen, ja, jeg havde endda lovet Hansens Kæreste at passe særdeles godt paa ham, men vi blev snart splittet for alle Vinde og har aldrig set hinanden siden, Mandskabet i Ersatz-Afdelingen var rekrutteret fra hele Tyskland, og det kom første Gang tydeligt for Dagen, da vi i Begyndelsen af Januar skulde aflægge Faneeden. Jeg var denne Dag afkommanderet til det militære Gasværk som Murer, men jeg blev hentet tilbage for sammen med alle de andre at blive stillet op i en stor Sal paa Kasernen. Saa hed det: Prøjsere til højre, Badensere til venstre, Bayere til højre, og saa fremdeles til venstre og højre, indtil alle (var der ikke ialt 26 Forbundsstater?) var placeret.

Ja, der var nogen fra næsten alle Lande, og saa var der endda een tilbage. Han stod raadvild midt paa Gulvet og saa ulykkelig ud. Han sagde, at han var fra Gelsenkirchen og ikke fra nogen af disse her Lande. Det lød næsten, som om han var fra - skal vi sige Vorbasse -, og

det udløste (108) en vældig Munterhed. Der gik en rum Tid, inden vi fik ham gjort begribeligt, at han vistnok var Prøjser. Saa trak Overløjtnanten sin Sabel, hvorefter Eden blev oplæst, som vi alle skulde gentage i Kor, hver til sin Konge eller Fyrste. Jeg stak ogsaa tre Fingre frem, den forkerte Vej, og mumlede hele Tiden saadan noget som: "Det er Løgn, det er Vrøvl, det passer ikke", - og saa var den Højtidelighed forbi.

En Dag blev jeg ved Eksercitsen kaldt frem af en ung Løjtnant, som sagde: "Hvad hedder De?" - "A. P. Andersen". - "Hvor er De fra?" - "Fra Nordslesvig." - "Er De i Familie med den danske Eventyrdigter H. C. Andersen?" - "Nej, sagde jeg, "det tror jeg da ikke, det har jeg i hvert Fald aldrig hørt noget om, men", føjede jeg til, "man kan jo aldrig vide det, da det jo er saa længe siden". - Det var dog morsomt at se, hvilken Ideassociation Navnet "Andersen" kunde fremkalde hos en tysk Løjtnant. Siden den Dag smældede jeg altid mit Navn Andersen frem som en Fanfare, thi man kunde jo aldrig vide, hvilken Virkning det kunde have.

Efter godt tre Maaneders Uddannelse blev jeg sammen med elleve andre ikklædt feltgraa Uniform og overvistes til den mobile Luftschiff Trupp 3 i Frankfurt a/M, Her laa vi i Barakker ved Siden af den mægtige Luftskibshal, som de første Uger var uden Skib; men en Morgenstund ved Firetiden blev vi purret ud og stillede op i Landingsformation for at tage imod L. Z. 12, som kredsede over vore Hoveder i Morgengryet. Det saa helt fantastisk ud, ja, det var næsten, som om det var et Kæmpefartøj fra en fremmed Planet, bemanded med mystiske, levende Væsener, formummede og indpakkede i Pelse, med store Brillen og med tykke Filtstøvler. Naa, her var ikke Tid til Drømmesyn! Vi fik Skibet halet ned og førte det ind i Hallen. Det viste sig, at Føreren ikke var saa verdensfjern endda, han kunde nemlig skælde og smælde paa ægte prøjsisk Officersmaner. Skibet havde ligget et Sted oppe i Belgien og havde gjort Togter ind over England, men nu skulde det gennemgaa en tiltrængt Overhaling, og det (109) bevirkede, at jeg i flere Maaneder blev afkommanderet som Murer ved Fartøjet, idet den yderste Hud af Skibet skulde stryges med Cellulose for at spænde Huden og gøre den mere gnidningsfri. - Man gik ud fra, at en Murer, der kunde svinge en Hvidtekost, ogsaa maatte kunne svinge en Cellulosekost; og her var noget at øve sig paa. Skibet Var ca. 140 m langt og ca. 25-30 m i Diameter. Dette Arbejde stod paa baade Søndag og Hverdag i over to Maaneder, og det i den allerdejliligste Foraarstid, paa et mægtigt Stillads i en kvælende varm Hal, og med Celluloselugten hængende i Varmen. Siden da kaldte jeg mig heller ikke længere Murer hos Prøjserne, men - Bautechniker!

Luftschiff Trupp 3 hørte egentlig hjemme i Metz, men den var et Stykke Tid efter Krigsudbrudet blevet flyttet til Frankfurt a/M, og en meget stor Del af det gamle Mandskab var Elsass-Lothringere. Mange af disse var let kendelige paa deres Overskæg og Hagefip, som de bar a la Napoleon III, og at de ogsaa var fransksindede, fik jeg snart at se. Jeg havde været sammen med dem maaske en Uges Tid, da vi alle skulde træde an til Tyfus-Vaccination, og alle 200 Mand mødte frem med nøgen Overkrop. Her saa jeg en fire-fem Mænd med Trikoloren tatoveret paa Brystet eller paa Armen, nogle med eet stort bølgen-de Flag, andre med to over Kors, og da de traadte frem for Overstabslægen og de to Sygeplejer, sker med Brystet fremskudt og Læberne sammenbidte, da var det nok en tavs, men alligevel en meget talende Demonstration.

En Sommersøndag havde fire til fem af disse Gutter været paa en Restauration i en lille Landsby, Rodesheim, lige ved Siden af Flyvepladsen. De havde faaet sig en Taar over Tørsten og havde naturligvis indbyrdes talt Fransk. Værten var blevet opbragt over dette og havde bedt dem tale Tysk. De holdt dog paa, at det ikke vedkom ham, hvad de talte i deres

Fritid og vedblev selvfølgelig at tale Fransk. Værten skummede af Raseri, men han kunde ikke faa dem sat ud. Saa hævnede han sig ved at skrive et barmdirrende Brev til vor Hauptmann, von Reinike, i hvilket han beklagede sig over de omtalte Luftskipperes (110) Opførsel. Den næste Dag maatte vi alle, hvad enten vi kunde gaa eller kun krybe, træde an, hvorefter von Reinike højt til Hest holdt en Tordentale til os alle og i Særdeleshed til "disse Franskmænd, der her under Krigen troede, at de kunde opføre sig, som de selv vilde". Derefter skulde Synderne træde frem for Fronten. – Og frem traadte de alle, med fint pomadiseret Overskæg og velbørstet Fip a la Napoleon III. Vor Hauptmann var ved at eksplodere af Arrigskab og raabte i ægte germansk Harm: "Og saa kommer de alle her med dette Wakes-Mærkel (Wakes = tysk Skældsord for fransksindet Elsass-Lothringer). Alle, der bærer dette Wakesmærke, skal øjeblikkelig gaa til Barberen og faa det fjernet. Alle Elsass-Lothringere er Wakes!" – - - Saa drog en lille, tavs Flok til vor Barber, og den fine Fip faldt, den ene efter den anden; men der kom ikke mere ud af Sagen, og Franskmændene vedblev med at tale Fransk som før.

Jeg gjorde mig en Del Umage for at komme i nærmere Kontakt med disse Mænd. Det lykkedes dog ikke i første Omgang, først senere i Warschau var jeg mere heldig. Der var nemlig hos Prøjerne den i Begyndelsen næsten uovervindelige Skranke mellem gammelt Mandskab og unge Rekrutter, og selvfølgelig ogsaa en meget forstaaelig Mistanke mod Ikke-Landsmænd, der vilde trænge sig ind i deres Kreds; men i Warschau lykkedes det altsaa for mig en Nat, da jeg var paa Dobbeltpost sammen med en af dem, Rene Lorenzer, der var fra Metz. Vi gik frem og tilbage ved L. Z. 12 inde i Hallen i fire Gange to Timer. Jeg fortalte ham om Nordslesvig, om min Familie og om vort Haab. Jeg viste ham mit Silke-Dannebrogflag, som jeg gemte i min Tegnebog og sagde: "Vel er det ikke saa uforgængeligt, som din Trikolore paa Brystet, og maaske er det ikke et saa direkte Vidne som dit, men i Hjertet er mine Farver prentet ligesaa dybt som dine". - - Og vi fandt hinanden. – Han viste mig en lille Pose, som han bar i en Kæde om Halsen. Den indeholdt lothringsk Jord. Det var en Gave, hans Mor havde givet ham, da han blev indkaldt, for at han kunde hvile paa lothringsk Jord, (111) dersom det timelige skulde hændes ham. Han fortalte om Zahern-Affæren, som han havde deltaget i et Par Aar forinden, og hvor Tyskerne blev klar over, at de ikke skulde føle sig alt for trygge i Elsass-Lothringen. Rene blev dengang sammen med mange andre fængslet i denne Anledning, men da han var mindreaarig, maatte hans Mor, der var Enke, give Møde i Retten. Paa Dommerens Forespørgsel om, hvorledes hun dog kunde opdrage sin Søn til saadan et Had til Tyskland, svarede hun, medens hun knejsede med Nakken: "Je suis une femme de Lorraine!" (Jeg er en lothringsk Kvinde). – Gennem Rene blev jeg optaget i deres Kreds. - - Godt var det, at Tyskerne ikke hørte, hvad vi talte om.

A. P. Andersen,
København.

"Jeres Kejser er rendt sin Vej!"

Glubokøje hedder en lille Købstad ved en af Beresinas Bifloder, og dens to fineste Hoteller hed i 1918 "Hotel de l'Europe" og "Hotel de Moskwa". Det førstnævnte var det anseeligste, og der blev jeg indkvarteret en Gang i November Maaned. Dets Ejendommelighed lader sig ikke skildre i høviske Ord; kun saa meget, at om Natten laa jeg paa fire Stole, hvis Ben alle - forgæves - var stillet i Vandglas, indhyllet i mine egne Tæpper. Søvn gav det dog ikke, der var for mange og for livlige Skabninger i Værelset. Saa flyttede jeg næste Morgen med Glæde hen til en hæderlig Købmand og Antikvitetshandler Perkunnos.

Hos ham kom jeg ind i min Stue igennem en Butik med Kolonialvarer og alskens Skrammel, jeg boede i hans fineste Stue, og der tilbragte jeg mange gode Timer, især efter at Perkunnos havde forstaaet, at han ikke havde behov hele Tiden at underholde sin tvungne Gæst med sine Forretninger. Der var rent og pænt, og der redtes hver (112) Aften op til mig paa Divanen. Ilden brændte udmærket i den store Ovn og kastede sit Skær i Mørkningen ud over de dejlige gamle Mahognimøbler og op over Tapetet, hvis Skrøbeligheder var skjulte under Billeder fra gamle Tidsskrifter, satte op med Tegnestifter. Bedst husker jeg et meget broget Billede af Napoleon den Store skuende ud over det brændende Moskwa.

Der stod et Par magelige Lænestole og nogle Rørstole om det store runde Bord, og i et Hjørne af Stuen et gammelt Spinnet.

En Eftermiddag kom jeg lidt før end sædvanligt fra min militære Tjeneste, og da sad Aida, min Værts Datter, - ved Spinettet, og rundt om hende stod en Kreds af jævnaldrende, 13-14-15 Aars Piger. Aida spillede, og de sang hebraiske Hymner og Salmer. De for op som en Flok skræmte Fugle, og Aida bad med al sin 14-aarige Forskrækkelse og blufærdige, lidt skælske Ynde om Forladelse. Den fik hun, og med megen Møje lykkedes det at faa hende og hendes Veninder til ikke kun at fortsætte, men at love at komme igen. Saa kom de hver Aften i Mørkningen. Aidas mørke Hoved skimtedes i Stuens Hjørne, og den ranke Paulines Røst førte an i det Kor, der afvekslende sang hebraiske, franske og russiske Sange. De er søde, de smaa Jødepiger, betroede min Oppasser Mutzig fra Colmar, mig. Han skulde nok sørge for at være i Nærheden, naar de unge Piger sang. Det var øverste Klasse i Købstadens jødiske Pige-gymnasium, der mødtes. Vi blev efterhaanden godt kendt, og en Aften bragte Aida mig højtideligt en Indbydelse til Skolens Dilettantkomedie, en jiddisk Farce, - en af Krigens allernærkeligste Oplevelser.

Faa Dage senere kommer hun stormende ind i min Stue, for første Gang glemte hun at banke paa og vente paa min Tilladelse til at komme: "Jeres Kejser er rendt sin Vej!" Og hun lagde Dagens Numer af "Minski Diennik", det i Minsk udkommende Dagblad paa mit Bord.

Saa stavede vi os sammen igennem Bladets Meddelelse. Sandelig om der ikke i denne tysk-censurerede Avis stod (113) en Meddelelse om Revolution, om Vaabentilstand, om det gamle Herredømmes Fald, det var den Nyhed, der var ventet Aar efter Aar, og om dens Sandhed kunde der ikke være Tvivl. Det var den 14. November 1918.

Aidas Veninder strømmede til, de spillede og sang, og midt i det hele lød for første Gang Marseillaisens Toner, og op over Bruset hævdede sig en Mandsrøst: henne i Døren stod Mutzig og sang Teksten til Aidas Spil, men jeg sad stille i min Lænestol og græd - græd af Glæde.

H. Lausten-Thomsen.

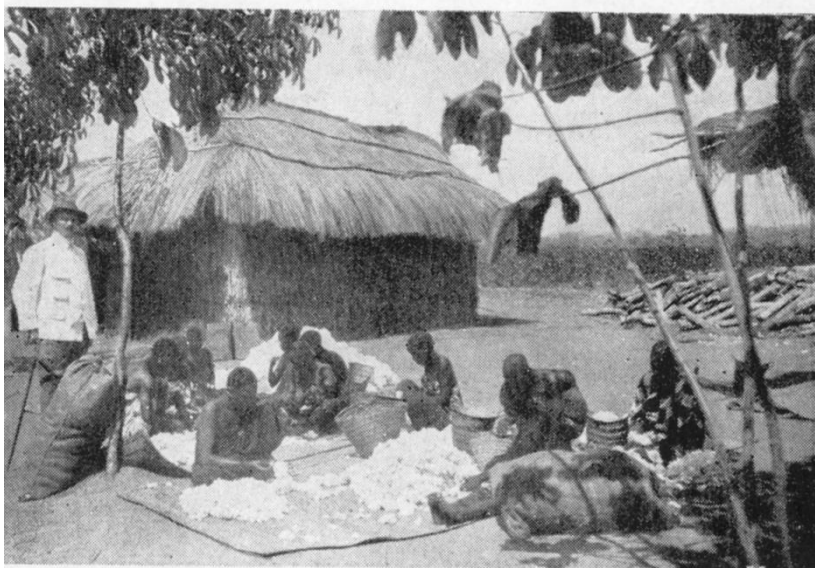
Moorslede (Februar 1917)

Moorslede (Oktober 1917)

Hjem fra Bomuldsmarken — Østafrika

Bomuldet sorteres — Østafrika

Fra Syd til Nord.

*(En Rejsebeskrivelse af en forhenværende Krigsfange
i Frankrig).*

Siden jeg i Aarbogen 1944 under Overskriften "Fra Nord til Syd" fortalte om Oplevelser og Tildragelser under en Rejse som Krigsfange fra Nordfrankrig og sydpaa til Aurillac, er jeg fra flere Sider blevet anmodet om, ogsaa at fortælle om Rejsen fra Syd til Nord, altsaa om Hjemrejsen, og jeg skal prøve at efterkomme denne Opfordring.

Mellem Ankomsten til Aurillac og Hjemrejsen ligger naturligvis en lang Række Oplevelser. Der kunde berettes om storslaaede og henrivende Landskaber i det smukke Auvergne-Højland, om dejlige Dage blandt fortræffelige Kammerater, men Krigen fik jo en Ende, og Krigsfangerne, der havde været beskæftiget ved nyttigt Arbejde blandt Auvergnenes tiltalende Landboere, begyndte at samles i Lejren, for Arbejdsmulighederne var blevet færre og færre, efterhaanden som de franske Soldater blev hjemsendt,

Jeg hørte til et af de Arbejdshold, der klarede sig længst ude paa vor Arbejdsplads; men da omsider mine Arbejdskammerater og jeg kom tilbage til Lejren i Aurillac, (114) var denne saa overfyldt af Fanger, at man saa sig nødsaget til at flytte ca. 160 Fanger, ogsaa os, op i to Træbarakker, der var anbragt i en Skolegaard bag den gamle og ærværdige Borgruin St. Etienne, der knejsede paa en Klippetop, fra hvilken der var en ualmindelig smuk Udsigt over Byen og Omegnen.

Vort Ophold i disse Barakker fik dog i Slutningen af Februar en brat Ende, idet Taget paa vor Barak i en stormfuld Nat delvis fløj bort, hvorefter Regnen silede ned til os og forvandlede Gulvet til en lille Sø, der gjorde det nødvendigt at rive en Del Gulvbrædder ud, for at Vandet kunde fejes bort.

Vi landede altsaa igen nede i Hovedlejren; men paa Grund af Pladsmangelen blev vi dog samme Dag flyttet ud til en lille Landsby Arpajon, vel en fem Kilometer uden for Byen, og med denne Flytning begyndte faktisk - dog uden vort Vidende - Rejsen fra Syd til Nord.

Mellem mine Kammerater fandtes ogsaa min gamle Krigskammerat Jes Lauritzen fra Hammelev, nu bosiddende i Bramdrup ved Haderslev. Indkaldt samtidigt, eneste Sønderjyder i vor Troppeafdeling og derfor uadskillige Venner, havde vi nu efter en længere, smertelig Adskillelse med overstrømmende Glæde fundet hinanden igen i Aurillac.

I Arpajon blev vi indkvarteret i to tomme Lader, en stor og en lille. Jeg kom ind i den store. Bønderne i Landsbyen leverede den nødvendige Halm til vore Straasække. Det virkede ikke saa lidt paafaldende, at den bageste Del af Laden var aflukket med brede Brædder, over hvis Mellemrum der var klæbet Papirstrimler. Man spekulerede over dette og sagde til sig selv, at der altsaa maatte være skjult noget bagved, noget, vi ikke maatte se! men - Menne-sker er jo nu engang nysgerrige, ogsaa Krigsfanger er det en lille Smule, og den næste Morgen saas det da ogsaa, at enkelte, særligt nysgerrige, havde stukket en Finger gennem Strimlerne, og saa afsløredes naturligvis Hemmeligheden. Det viste sig, at hele Rummet bagved Brædderne var fyldt med Melsække. Det var (115) et Meloplag, et Statsdepot. Af denne Grund var det altsaa ogsaa, at det var forbudt at ryge i Laden, Brandfare! Vi røg nu alligevel, og det endda meget kraftigt, selv om Kaptajnen en Dag, da han inspicerede Laderne, med Tordenstemme raabte: "e'est absolument defendu de fumer dans la grange". (Det er absolut forbudt at ryge i Laden!)

Det var naturligvis for langt for os at hente vor Mad inde i Aurillac, og derfor havde vi faaet en Kok samt to store Gruekedler med os derud. Gruekedlerne blev stillet op uden for vor Ladeport, men trods Kokkens ihærdige Anstrengelser. var det umuligt at faa Ilden under dem til at brænde. Brændet var vaadt, og mange begyndte allerede at blive misfornøjede, for alt tegnede til, at Udsigten til Aftensmad var ved at blive minimale. Kokken var fortvivlet, han blæste og blæste i Gløderne, men Resultatet var og blev nedslaaende. Dog, naar Nøden er størst, er Hjælpen nærmest. Blandt de omkringstaaende var der pludselig en, der efter moden Overvejelse sagde: "Nu skal jeg klare den!" hvorefter han i et Nu for ind i de omkringliggende Haver og forsynede sig med tørre Bønnestager og Ærteris. Han kom uden at blive generet i sit Forehavende tilbage med hele Favnen fuld, knækkede dem over Knæene og fremtryllede i Løbet af kort Tid den lifligste og klareste Ild. Ikke nok med det, han traadte nu ogsaa til som Køkkenrnedhjælper og satte System i hele Molevitten. "Ingen Mad, uden I selv kommer med Vandet!" forkyndte han, og lystrende Kommando startedes straks en hel Folkevandring, bevæbnet med Spisekar, pludrende og snakkende, smilende og leende, ned til en lille Bæk for at skaffe det til Supperis Fremstilling nødvendige Vand hid. Den selvbestaltede Køkkenrnedhjælper var omgaaende "Dagens Mand".

Den næste Dag saa nogle af Fangerne sig i Stand til at gøre den obligate Rissuppe yderligere kraftig og nærende. En af dem havde nemlig simpelthen stukket en Kniv ind i Bunden af en Melsæk og halede nu med en Ske nok saa lystigt en Del Mel ud, som han samlede i en Pose. En Del andre Fanger efterabede ham, og ved nu at (116) gyde nogle Skefulde Mel i Suppen og røre godt rundt, blev "Middagen" altsaa for dem en kraftigere og meget vitaminholdig Substans; men - det var jo gal Mands Værk, og da en af de ældre Fanger fik Nys om denne Trafik, kaldte han alle Mand sammen ude paa Vejen og anbefalede meget alvorligt at lægge Melet tilbage; det var jo Statens Ejendom. Enhver maatte jo sige sig selv, at dersom denne Sag blev opdaget, og det vilde den jo blive, vilde det bestemt faa et meget ubehageligt Efterspil for de implicerede. Det maa siges, at hans Raad blev efterkommet af de fleste. Efter otte ret kedsommelige og kolde Dage tog vi Afsked med den lille Landsby Arpajon. Da Nyheden om vor Bortrejse sivede ud, samlede der sig hurtigt en hel Kø foran Meldepotet for at faa en lille Forsyning med paa Rejsen. Der hjalp ingen Advarsler.

Vi stillede derefter op ude paa Landevejen, overvaaget af en større Styrke franske Vagtsoldater. Ved Optællingen viste det sig dog, at man savnede to Fanger, og der blev nu søgt og spurgt alle Vegne. Omsider ankom de dog, lidt beduggede, fra et hastigt Besøg i Kroen, den ene med en Stegepande i Haanden, den anden bevæbnet med en gammeldags Petroleums-lampe. Vinen var steget dem til Hovedet og gjorde dem temmelig højrøstede. Da Vagtmanden tog den ene i Armen for at føre ham ind i Rækken, blev de to lystige Gutter saa fornærmende, at de fandt paa at gaa løs paa Vagtmanden, drabeligt svingende deres mærkelige Vaaben. Det kom dog ikke til Blodsudgydelser, og omsider var der skaffet Orden i Gelederne, hvorefter vi marcherede til Stationen. Kort efter sad vi i Toget. Vi kørte gennem smukke og herlige Egne, til alle Sider høje Bjerge og dybe Dale, rivende Elve, spredt omkring maleriske Landsbyer og særprægede Bygninger, en Fryd for øjet; men det var koldt, det var Vinter. – Da Mørkningen faldt paa, hang vi paa Bænkene eller lagde os paa Gulvet og sov.

I Nattens Mulm og Mørke kom vi over Clermont til en lille By, Riom, kendt fra denne Krig, idet den franske (117) Højesteret efter Frankrigs Sammenbrud i 1940 havde sit Sæde her. Vi marcherede gennem de natte stille og ravnese Gader og førtes til en gammel Bygning, hvor man anviste os et stort Værelse paa anden Sal, forsynet med Sovemadrasser

langs Væggene. Vi tog straks Madrasserne i Besiddelse. Lejet var ikke just behageligt, for Sækkene var stoppede med Lynggrene, der stak og prikkede rundt paa Kroppen. Vi maatte hvert Øjeblik op og rette paa Pindene. Efterhaanden havde vi faaet saa mange af de spidse og ubehagelige "Syle" skubbet til Side, at vi bogstavelig talt laa paa selve Gulvet, omgivet af Lyngtoppene. Endelig faldt vi dog i Søvn og vaagnede først, da Solen stod højt paa Himlen. Den første Fange satte sig op, strakte Armene, gabede højlydt, stod op og gik hen til Vinduet, stirrede ud og sagde saa med en Stemme, der gav Udtryk for den største Forbavselse og Beundring: "Næh, næh!" Han vedblev at se ud ad Vinduet, og flere blev grebet af Nysgerrighed. De ønskede at vide, hvad det var Aarsag til hans beundrende Udbrud, gik ligeledes hen til Vinduet, saa ud og faldt straks i Kor med den første, og paa samme Maade fortsattes der nu. Hvad kunde det dog være, der bjergtog alle? - Ja, Sagen var den, at vi i Nattens Løb var kommet ned fra de vinterkolde og barske Bjergegne. Vi befandt os nu i de sollyse, milde Dallandskaber, og naar vi saa ud af Vinduet, faldt Blikket lige ned i en Have, hvor en Mængde Kirsebærtræer stod i deres fagreste og skønneste Flor. Det var saa overraskende og overvældende, at man ikke kunde andet end overgive sig paa Naade eller Unaade og stemme med i et frydefuldt "Næh!". Man blev uvilkaarlig glad og kom straks i godt Humør.

For Resten befandt vi os i et gammelt Kloster. Vi ilede ned i Klosterets skønne Have og indaandede med Begær den friske, men dog milde Luft, vi glædede os ved Livet; det fremspirende Foraar bragte os i lyriske Stemninger, og Erindringerne om vort mere prosaiske Natteleje var som blæst bort.

En Morgenstund ved Femtiden blev jeg vaagen og saa (118) Lyset tændt. Omkring mig førtes ophidset Tale, og da jeg spurgte min Sidemand, hvad der var paa Færde, fortalte han, at Svindet i Meldepotet i Arpajon var blevet opdaget, og at Kaptajnen, Lejrkommandanten fra Fangelejren i Aurillac nu var kommet til Riom for at finde frem til de skyldige. Der havde allerede været tre Fanger nede paa Kontoret. Den første havde angivet den anden, og just nu var den tredie kommet op paa Belægningsstuen for at hente en fjerde ned. Da de var ved at gaa, raabte man til dem: "Naar Kaptajnen spørger, om I kender flere, saa sig endelig nej, for ellers faar denne Historie jo aldrig Ende". De gik, og der blev ikke kaldt flere ned. - Det tjener til deres Ære, at de sagde nej, for der var flere. - De fire "afslørede" blev nu isoleret. Vi drøftede i Dagens Løb det skete og talte om, om vi ikke paa nogen Maade kunde yde dem Hjælp.

Der skulde dog nu i hurtig Rækkefølge ske mere. Den følgende Morgen kom nemlig en Fange ind i Stuen og sagde i en let henkastet Tone: "*I Dag skal vi hjem!*" Det var forøvrigt jo en Ytring, der fremkom daglig, og der var derfor ingen, der lagde Mærke til, at den nu blev fremsat paany, og det endda med endnu kraftigere Røst: "*I dag skal vi hjem!*" - - Man lo kun ad ham og gjorde sig lystig over, at der stadig var en, der vilde være saa stor en Nar, at han kunde faa sig selv til flere Gange efter hinanden at gentage dette trivielle Nonsens. Der var endda en, der sagde: "Du maa jo være tosset!" - Han gentog dog stædigt sin Forkyndelse og tilføjede oven i Købet: "Og naar vi har spist til Middag, skal vi alle stille op nede i Gaarden og aflevere alle de Ting, vi har faaet udleveret af Franskmændene!" - Og saa gik han. - Vi laa og spekulerede. Mon der alligevel skulde være noget om det? Mon det var Alvor? Hans Tonefald var jo ægte nok! Det lyder jo utroligt. - Det var virkelig sandt! Vi skulde hjem! - *Hjem!* - Fangenskabets Dage skulde være forbi. - Ja, saa op af Lynglejet i en Fart og i Gang! - - Men nu var det jo helt galt med de arme isolerede! Vi drøftede indgaende, hvad der kunde gøres, og (119) blev enige om, at en Deputation skulde fore-

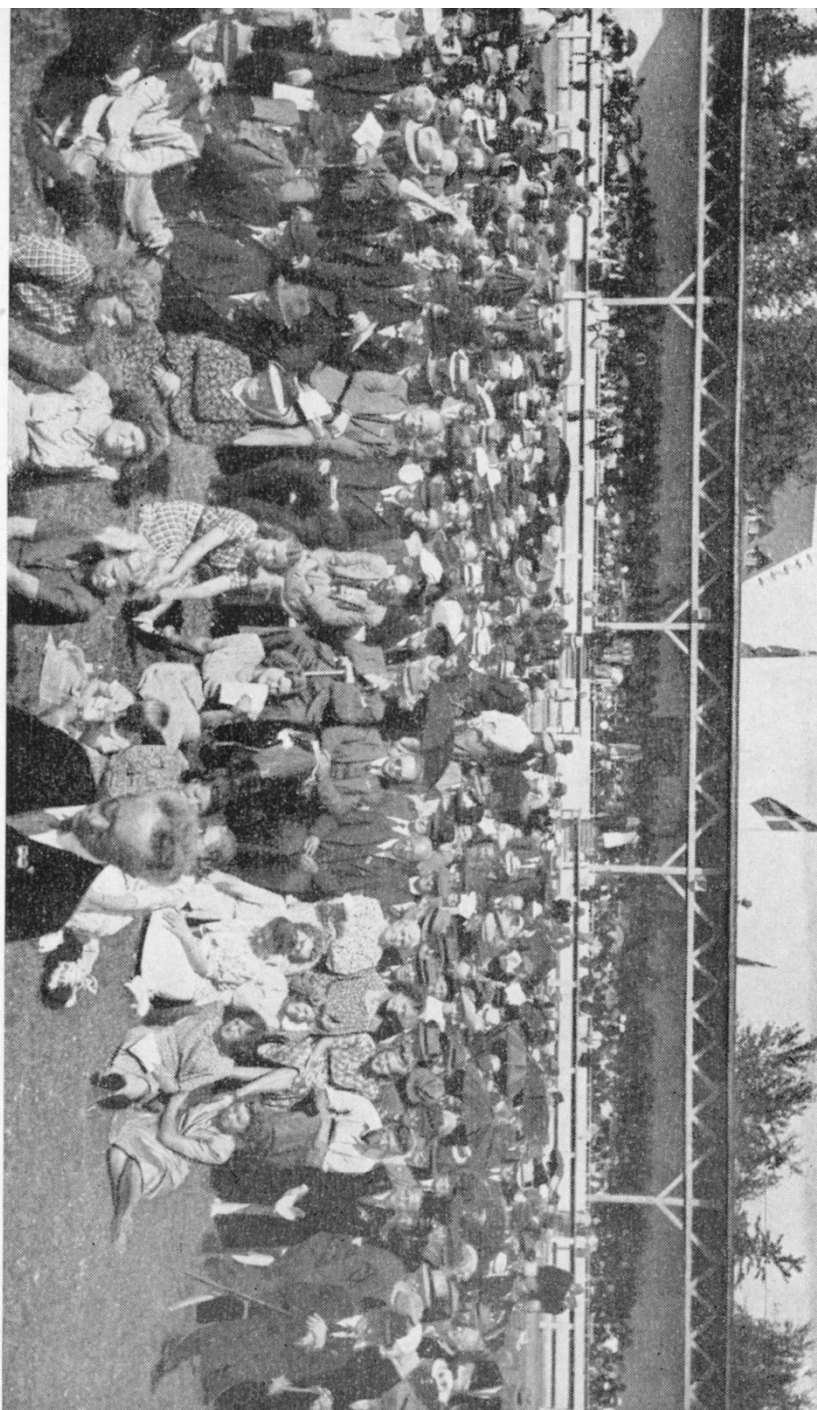
spørge hos Franskmændene, om vore Kammerater ikke kunde sættes paa fri Fod og tage med os. Vi vilde gerne betale den ringe Skade, de havde forvoldt den franske Stat. Svaret var desværre kort og godt, at de havde forbrudt sig paa fransk Statsejendom og følgelig skulde stilles for en fransk Krigsdomstol. Denne Udtalelse virkede meget nedslaaende og lagde en Dæmper paa den spontane Glæde over den forestaaende Hjemrejse.

Vi syntes, de afsluttende Forberedelser til vor Hjemrejse trak vældigt ud, og vor Taalmodighed blev sat paa en haard Prøve.

Da vi om Middagen havde sat den obligatoriske Ris, suppe til Livs, stillede vi op i alfabetisk Rækkefølge. En efter en passerede vi langsomt forbi en Række Franskmænd, der saa at sige ribbede os for alt, ikke blot de Ting, vi havde faaet udleveret; men ogsaa de fleste af vore private Ejendele. Protest hjalp ikke. De sagde kort og godt: "Hvordan har I kunnet faa dette med i Fangenskab? Aflever det!" At vi selv havde købt det eller faaet det sendt hjemmefra, vilde man ikke gaa ind paa. Da jeg var færdig med at løbe "Spidsrod", havde jeg tilbage et Par Underbenklæder, en Undertrøje og en Blikæske med mine Breve.

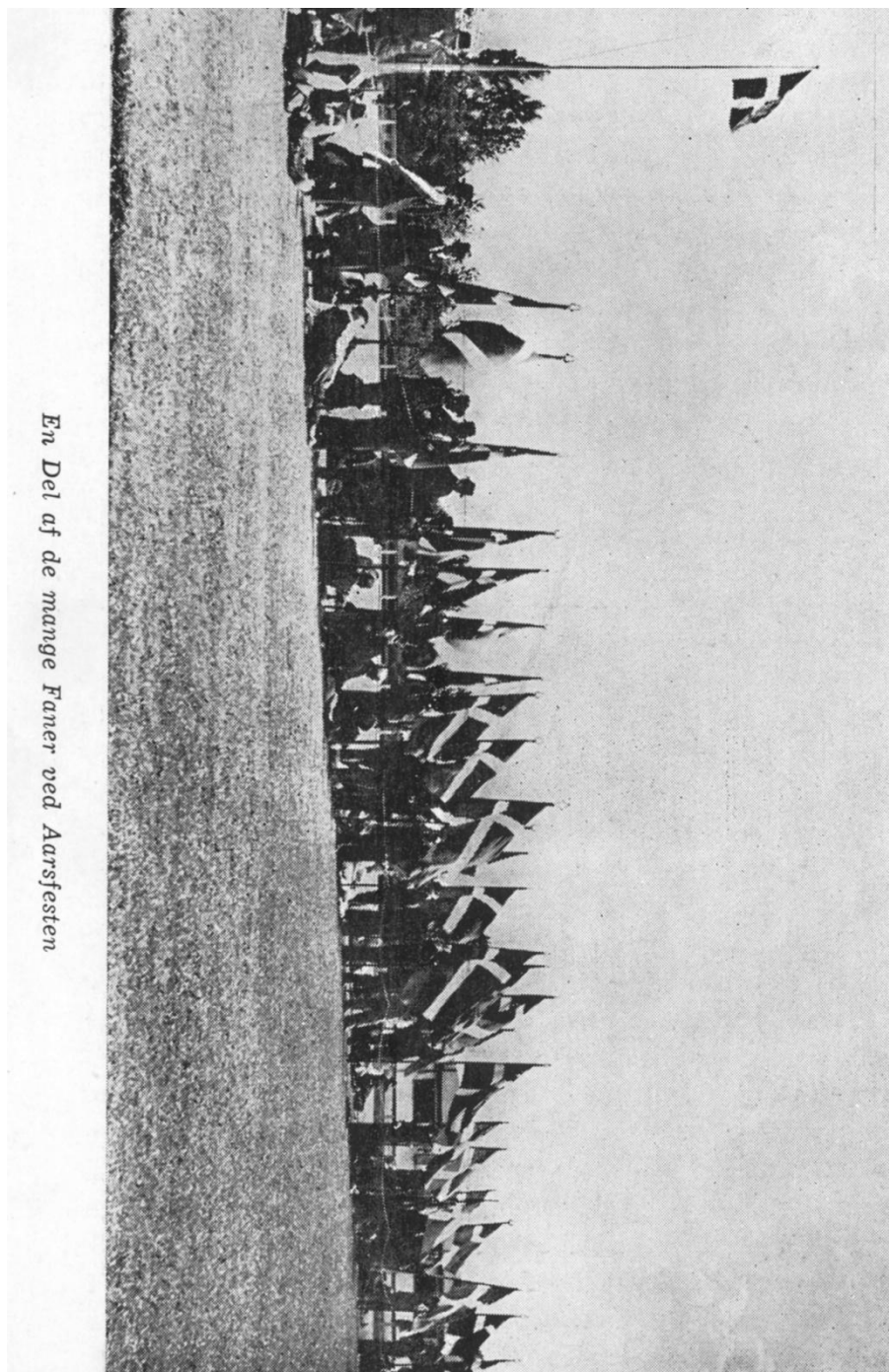
Man viste os igen ud i Haven, thi fra nu af var det forbudt at gaa op i Belægningsstuen. Ogsaa de øvrige: Fanger havde gennemgaaende kun reddet det samme Antal Beklædningsgenstande som jeg. I Haven fik vi Tiden til at gaa med at gaa op og ned ad Gangene; men alt var fredeligt og stille, og der var intet Tegn paa snarligt Opbrud. Klokken blev seks Aften, vor sædvanlige Spisetid. Kokken kom ud og raabte, at Aftensuppen var færdig og skulde afhentes. Dette var nu lettere sagt end gjort, for vi havde jo intet at tage den i, hverken Kogekar eller Ske, og hvad saa? — Efter allernaadigste Tilladelse - en rosværdig Gestus - fik vi udleveret ti Kogekar, som vi, ca. 160 Fanger, kunde benytte skiftevis. Da Kokken ingen Ingredienser havde faaet udleveret, var (120) Aftentraktementet nærmest kun opvarmet Vand. "Suppen" kunde altsaa drikkes i en Fart -, og igen var vi prisgivet vor evindelige Vandring ude i Havens Gange.

I Mørkningen kom det spændende og højtidelige øjeblik, da vi skulde modtage flere Dages Forplejning til Hjemrejsen. Først modtog enhver to Franskbrød, og derefter kom "Paalæggene". Uheldigvis havde vi intet at tage det i, men modtages skulde det jo, og det skulde gaa hurtigt. Der var derfor ikke andet at gøre end at tage Brødene under Armene og strække Hænderne frem, og i Haandfladerne laa da kort efter i skøn Gruppering en Klat Margarine, en Klat Marmelade, en røget Sild, en beskeden Ende Pølse og et lille Stykke Ost. Det saa malerisk ud, men det var et sandt Kunststykke at balancere med alt dette, lige fra Underbenklæder til Marmelade. Langt mere fantastisk var den Tanke, at vi paa denne Maade, med vore fremstrakte, belæssede Hænder, skulde tiltræde den lange Hjemrejse. Det varede da heller ikke længe, før en af Fangerne fik en glimrende Ide, som opmuntrede os andre til at følge hans Eksempel. "Se her", raabte han, "saadan gør jeg!" og saa slikkede han ganske roligt hele Stadsen af begge Hænderne. Et Øjeblik efter havde vi alle slikket Bordet rent. — En anden opfindsom Fange demonstrerede kort efter, hvorledes man bedst kunde befri sig for at løbe rundt med Franskbrødene under Armene. Han skar dem simpelt hen i Stykker, slog en Knude paa Underbenklædernes Ben, stoppede derpaa Brødstykkerne ned i Benene og Mavepartiet, lagde Underskjorten ovenpaa og satte den udstoppede Fyr i ridende Stilling over sin ene Skulder. Det saa meget komisk ud, og det varede da heller ikke længe,

Aarsfesten i Sønderborg

En Del af de mange Faner ved Aarsfesten

før alle vi andre ogsaa havde faaet en saadan Rytter paa Skulderen. Nu var "Rejsegodset" udmærket stuvet væk.

Klokken var nu blevet omkring ni. Det havde længe været ganske mørkt ude i Haven, og vi frøs som Skræddere, for det var blevet meget koldt. Vi begyndte at surmule. Vi syntes, alt gik altfor langsomt, og nu havde vi rendt rundt i Haven siden Middag. Vi forespurgte, om (121) vi ikke kunde faa Lov til at komme op i vor Belægningsstue. Efter en Del Parlamentaren blev det tilladt. Vi smed os ned paa Lyngmadrasserne for at hvile lidt, men kort efter var Stuen fyldt med en øredøvende Larm. Nogle snakkede højlydt, andre begyndte at synge Fædrelandssange. En anden Gruppe prøvede at standse dem ved at paamine dem om, at det var mere paa sin Plads at synge Takkesalmer. De stemte i, og man sang nu om Kap med de andre. Atter en anden Gruppe gik i Gang med at spille Kort og slog Trumferne haardt i Bordet. Det var et babilonisk Virvar af Stemmer og Støj. En halv Times Tid fik det Lov til at bruse uforstyrret, men saa stormede ogsaa en fransk Soldat ind og raabte ude at sig selv af Vrede: "Tror I, vi kan arbejde nedenunder, naar I saadan raaber og skriger? Naar I ikke straks holder op, kommer I først af Sted et Døgn senere!" Han forsvandt omgaaende igen; Støjen dæmpedes, lidt efter lidt blev alt stille og tyst, Lyset slukkedes, og man prøvede at faa sig en lille Skraber.

Ved Ettiden blev en Del af os, ogsaa jeg, kaldt nedenunder for at kvittere for de Pengebeløb, vi endnu havde til gode for udført Arbejde. Pengene skulde vi dog først have udbetalt, naar vi forlod Landet. Nogle skumlede over denne ikke helt almindelige Form for Lønudbetaling, men de saa dog stort paa Tingene og sagde: "Naa skidt med det!" og saa kvitterede de med flotte Sving.

Omkring halv Tretiden blev alle Mand kommanderet paa Benene. Vi forberedte os paa Afmarchen og satte vor komiske Bagage paa Skulderen; men det var dog ikke saa vidt endnu. Vi skulde noget helt andet. Enhver fik Ordre til at tage sin Lyngsæk, gaa ned i Haven, tømmeden, rense den, lægge den pænt sammen og bringe den op paa Depotet. Det var nu ikke med udelte Begejstring, vi modtog denne Ordre, tværtimod; men en Ordre er jo en Ordre. – Vi kom ned i den mørke Have, hev Lyngbuskene ud, spredte dem til alle Sider, rystede Sækkene, saa der i Løbet af faa Sekunder var et Støvlag i Luften, saa tæt og modbydeligt, at man ikke kunde aande. Vi (122) havde derfor travlt med at komme ind igen og faa Sækkene afleveret; og saa befandt vi os atter i Stuen, dog nu uden anden Liggeplads end det bare Gulv.

Da Klokken var blevet halvfem, blev Roen atter forstyrret, og en af Fangerne sagde derfor ganske naturligt: "Hvad mon de nu har hittet paa?" - Men nu skulde der ske noget. Forberedelserne til vor Afmarch var nu afsluttet. Vi skulde af Sted! - Vi kom ned i Gaarden, tog atter Opstilling i alfabetisk Rækkefølge og blev inddelt i Grupper paa 25 Mand, som med fem til ti Minutters Mellemlum blev sendt bort; dog samtidigt blev det indskærpet, at vi ikke maatte tale sammen og at vi skulde gaa ganske lydløse gennem den sovende By. Jeg hørte til den første Gruppe. Porten blev aabnet, og vi marcherede ud paa Gaden. En stor Lykkefølelse greb os: Det føltes, som om et langvarigt og ubehageligt Tryk hævedes. Nu gik det jo hjemad. Natten var ravnensort; men Glæden over den nært forestaaende Frihed var saa stor, at man slet ikke kunde forholde sig tavs. Nogle gik smaanynnende gennem Gaderne, andre fløjtede sagte eller smaa lo, og saaledes kom vi op paa Banegaarden. Kort efter ankom ogsaa den næste Gruppe; men som vi før ved slige Lejligheder havde oplevet det, kunde det naturligvis ikke gaa an, at vi stod i Lyset paa Perronen sammen med de civile rejsende. Vi blev derfor beordret helt ud i højre Side, hvor der var halvmørkt. Og saa skulde

det naturligvis begynde at regne. Der kunde selvfølgelig ikke være Tale om at flytte tilbage under den overdækkede Perron, og Følgen var da, at vi ret hurtigt blev meget vaade. Højlydte Protester blev der ikke taget Hensyn til. Efterhaanden ankom ogsaa den sidste Gruppe, og saa kom endelig Toget. Vi kom ind i dejlige, opvarmede Vogne, og Rejsen gik mod Nord. Varmen gjorde Underværker, og snart efter var ogsaa Humøret steget op i de højere Grader. Arrigskaben var forvandlet til Glæde, og der var Forventning i alle Ansigter. Vi halede en Humpel Brød ud af Underbenklæderne og holdt Morgenmaaltid.

Op ad Formiddagen kom vi til en Omstigningsstation. (123) Vi studsede, da vi saa det Tog, vi nu skulde køre videre med. Alle Vogne bar nemlig Præg af at have været haardt med ved Fronten. De var alle meget ramponerede Paa en af dem manglede blandt andet det meste af den ene Side, paa en anden manglede Vinduerne og en Del af Taget. Jeg kom sammen med nogle Kammerater ind i en anden Klasses Vogn; men Vinduerne manglede, og Dørene kunde ikke lukkes. Vi bandt med Snor og Seler en Line tværs gennem Kupeen for at hindre, at Dørene skulde flage. Paa Bænkene var Polstringen og Betrækkene forsvundet, og lange, spidse Søm stak i store Mængder op gennem Brædderne og gjorde det umuligt at sidde ned. Det var modbydeligt, og helt umuligt blev det, da Toget kørte og tog Fart paa. Der var en frygtelig Gennemtræk i alle Hjørner og Kanter, og en modbydelig Kulde, der gik til Marv og Ben, omgav os. Vi kørte gennem mange henrivende og vidunderlige Landskaber; men Opholdet i det modbydelige Tog fra tog os al Lysten - og Evnen med - til at beundre de afvekslende og skønne Landskaber, vi passerede; - men det gik jo nordpaa, hjemad, Mil efter Mil. Vi kørte hele Dagen igennem og Natten med. Den følgende Dags Formiddag passerede vi Versailles og kom op til den lille By Creil, der ligger 50 Kilometer Nord for Paris: Stive i Kroppen og gennemforfrosne blev vi ført hen til et Sidespor, hvor vi i Læ af et Godsskur ventede paa Viderebefordring til hen paa Eftermiddagen. Det var meget koldt, Overfrakker havde vi jo ikke, og vi trængte grundigt til lidt varmt, enten Mad eller Kaffe; men der serveredes intet. Det var derfor intet Under, at flere af Fangerne som Følge af de udstaaede Strabadser brød sammen og maatte køres bort i en tilkaldt Ambulance. Efter seks lange, kolde Ventetimer, Humøret paa Nulpunktet, blev vi endelig ført op paa Perronen, hvor nogle Kreaturvogne ventede paa os, og saa gik Rejsen videre. Vi var nu i Nærheden af de gammelkendte Frontegne, Somme-Distriktet, og mangen en Krigsfange lod vel Tankerne gaa tilbage til alvorlige Oplevelser i disse Egne. Da vi kørte ind paa Banegaarden i Amiens, mindedes jeg (124) adskillige tunge Dage i den stort anlagte Foraarsoffensiv i 1918, hvor vort Maal blandt andet var at tage Byen Amiens, og støde helt frem til Kanalkysten. Dette lykkedes jo ikke; men det var mærkeligt at befinde sig i disse Egne. Jeg brugte øjnene godt og kunde ikke andet end fryde mig over, at denne kønne, gamle By med dens straalende Katedral, en af Middelalderens berømteste Kirkebygninger, var blevet forskaanet for Krigens Ødelæggelser. Og Rejsen gik videre.

Mens vi kørte gennem *Normandiets* og *Picardiets* flade eller svagt bakkede Egne, var Humøret over næsten hele Linien atter kommet frem. Der blev sunget. Hjulenenes faste Smæld i Skinnerne var et lifligt Akkompagnement til den fornøjelige og velkendte Vise "Under den hvide Bro", der Gang paa Gang under begejstret Tilslutning blev gentaget. – Og Snakken kom frem. Et særligt Emne affødte en timelang Diskussion. Der var nemlig en af Fangerne, der nødvendigvis maatte bringe en københavnsk Bekendt en forsinket Lykønskning til Fødselsdagen, og nu vilde han have Oplysning om, hvorledes han skulde oversætte den dengang gængse Udtryksmaade: at gratulere "nachträglich". Han fik Masser af Forslag, men der var dog intet, han kunde godkende, hvorfor han som Afslutning paa Diskussionen

sagde: "Naa ja, saa siger jeg kun: "Til Lykke med Fødselsdagen, og De maa undskyldte, at jeg ikke kunde være til Stede paa selve Dagen". - - Og saa maatte "Under den hvide Bro" holde for igen.

Endelig naaede vi op til Havnebyen *Dunkerque*, hvorfra Hjemrejsen skulde fortsættes med Skib til København. Vi steg ud, stillede op i Rækker og marcherede gennem Byen til Kasernen, hvor vi fik anvist nogle Stenbarakker som Kvarter. Under Rejsen var endnu flere af Kammeraterne blevet syge, og kort efter vor Ankomst blev atten Fanger kørt paa Hospitallet. De var alle angrebet af den saakaldte "Spanske Syge". Af disse atten var der desværre to, der var saa haardt angrebet af Sygdommen, at de bukkede under for den. Ogsaa vi andre følte os mere eller mindre sløje. Barakkerne blev derfor omgaaende (125) desinficerede, og franske Sygepassere gjorde deres bedste ved at hjælpe os med desinficerende Midler. Vi opholdt os saa meget som muligt ude i det fri. Vel skinnede Solen, men her i Nærheden af Havet var Luften meget kold og bidende skarp; men jeg tror nok, at det var Opholdet i den rene Luft og vore uendelige Marchture op og ned ad Kasernens Eksercerplads, der i Løbet af nogle Dage gav os Kræfterne tilbage.

Vi fik vore Tilgodehavender, de Penge, vi havde kvitteret for i Riom, udbetalt, og omsatte dem i Rødvín, der kunde købes i Kasernens Kantine; men paa disse Kanter af Frankrig laa Rødvínen i den tredobbelte Pris. Der blev udbragt mangan en Skaal for en lykkelig Sejltur op igennem Nordsøen. Vi havde regnet med, at vort Ophold i *Dunkerque* skulde vedvare, til de paa Sygehuset indlagte Kammerater var kommet tilbage igen, men efter otte Dages Forløb var imidlertid den Damper, der skulde sejle os til København, Ø.K. Damperen "St. Thomas", ankommet, og en Søndag Aften marcherede vi sammen med andre 160 Fanger, der var kommet direkte fra Aurillac, ned til Havnen. Paa Kajen fandtes store Granathuller, et Minde om Krigens Hærgen. *Dunkerque* ligger jo ikke langt fra den belgiske Grænse og kunde naas med langtrækkende Kanoner fra Flanderns Slagmarker. Da vi kom hen til Damperen, fra hvis Agterstavn Dannebrog smældede lystigt som en kærkommen Velkomsthilsen, begyndte Indladningen, og da alle var kommet om Bord, trak de franske Vagtposter, der havde ført os til Skibet, sig tilbage, og i dette Øjeblik var vi altsaa frie Mænd. Det var en herlig og højtidelig Følelse.

Vi blev liggende ved Kajen i to Døgn, for Kaptajnen vilde paa Grund af Stormvarsel nødig sejle ud; men vi havde det godt om Bord. Vi var blevet venligt og imødekommende modtaget af den flinke Besætning og nød rigtigt "at blive flinkt behandlet, ja, næsten forkælet. Man serverede hjemlig Mad for os, Masser af Franskbrød med et tykt Lag Smør, Kaffe i lange Baner og god Tobak. Endelig paabegyndtes Hjemturen over en stormpisket (126) Nordsø, et varigt Minde og en uforglemmelig Oplevelse for alle, der oplevede denne Tur, enten man saa var søsyg eller ej, og efter otte Dages Forløb naaede vi København, der gav os en storslaaet og enestaaende Modtagelse. - -

Det var med en underlig Følelse, vi tog hjem igen til vor af Krigen udpinte Hjemstavn. Vi forlod den i sin Tid ved at rejse mod Syd, ud i Krigens Rædsler, Sorg og Savn, men vi kom hjem fra Nord, varslende den Genforening med vort Moderland, som kort efter blev fuldbyrdet.

Efterskrift:

Ogsaa vore fire gode Kammerater, som vi for en Bagatels Skyld meget mod vor Vilje havde maattet efterlade i Riom, ankom kort efter uden Men til vor Hjemstavn, en særlig Oplevelse rigere.

Jens Andersen, Graasten.

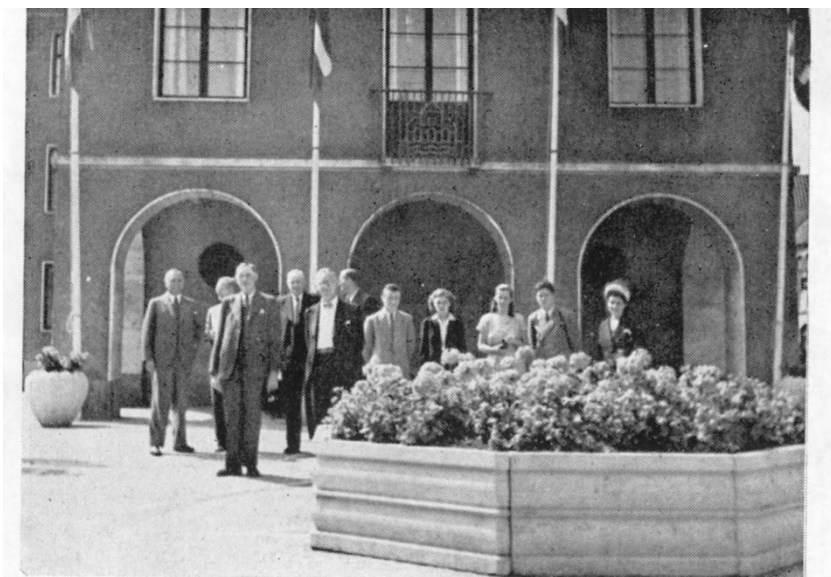
Fortæl, Kammerat!

Som tilhørende Marinens Reserve maatte jeg ved Verdenskrigens Udbrud omgaaende give Møde ved Værftdivisionen i Flaadebyen Kiel.

Jeg mødte betids nok frem, men trods dette viste det sig snart, at man ikke havde Brug for mig og mine Lige, der ikke havde nogen Specialuddannelse under vor Tjenestetid om Bord. Jeg blev derfor sammen med en hel Del andre overført til Marinedivisionen. Vi kom ikke ud at sejle, men kom til at gøre Tjeneste paa Landjorden. Kernen af de nyoprettede Matrosregimenter udgjordes af os fra Marinedivisionen.

I den sidste Halvdel af August afgik mit og de andre Regimenter til Fronten i Vest. Jeg var med ved Indtagelsen af den store Havneby Antwerpen. Herfra fortsatte vi bagefter de vigende Englændere og Belgiere ud til Nordsøkysten. Endnu fordrev vi Englænderne fra Byen Zeebrugge, men saa var der ogsaa sat en Bom for al (127) videre Fremtrængen, hvorfor vi gik i Stilling langs Yser-kanalen. Krigen var blevet en Stillingskrig. Ikke noget med at gaa til Paris og London og alt det der, som I nok husker. Ak - ak, hvor helt anderledes skulde det komme til at gaa. I denne Stilling laa vi, da jeg, vistnok den 10. Februar 1915, blev saaret af en Kugle i venstre Ben. Jeg blev saa sendt paa Lazaret i Bryssel. Efter en Tids Ophold blev jeg sendt til videre Behandling paa et Militærhospital i Baden. Seks Uger tilbragte jeg her i Herlighed og Fryd, men saa var det forbi. Jeg blev sendt hjem til Værftdivisionen i Kiel og gik saa her nogle Dage og drev rundt, til jeg fik Lov at rejse hjem paa en kortere Orlov. Efter endt Ferie var mit Ophold i det saakaldte "Genesungs- eller Kruppel-Kompagnie" forbi. Jeg var flyttet over i et af Værftskompagniets Kompagnier. Snart gaar vel Turen ud til Kammeraterne ved Fronten igen, tænkte jeg.

Til at begynde med havde vi det ret godt her. Tjeneste var der tilsyneladende ikke noget, der hed. Men da der var gaaet en Uges Tid, var Kompagnierne efterhaanden svulmet saa meget op, saa det kneb den ret faatallige Flok af Befalingsmænd at holde Styr paa de mange ret urolige Hoveder. Man maa jo huske, de fleste havde allerede været en kortere eller længere Tid ude ved Fronten eller paa Havet. Ikke saa mærkeligt, at vore Befalingsmænd fandt paa, at nu skulde denne brogede Blanding fra Marinens forskellige Grene til at eksercere. Det gjaldt jo om at bevare Ro og Orden og Disciplin i denne brogede Masse. De militære Færdigheder skulde opfriskes, hvorfor vi fik udleveret Vaaben og den øvrige Udrustning. Frem og tilbage hen over Kasernepladsen gik det. Der blev "gebimmst" efter alle Kunstens Regler. Der gik nogle Dage hen paa denne Maade, men saa blev det os dog for meget. Vi

*Borgmestrene fra Braisne og Sønderborg sammen med Gæsterne
fra Braisne foran Raadhuset i Sønderborg*

Fra Aarsfesten i Sønderborg

Bruide-Børn ved Ankomsten til Tønder.

havde nu saadan nogle flinke foresatte. Vi var nogle Stykker, som gik til Obermaat'en - om vi dog ikke kunde komme til noget andet. Dette her var jo for Rekrutter. Jo. Obermaat'en var nu saadan en flink og forstaaende Mand, rigtig saadan som en rar Befalingsmand (128) nu kan være det. Jo, sagde han, han skulde da nok have os i velvillig Erindring, hvis der skulde vise sig noget, som kunde passe os.

Allerede den næste Dags Formiddag kom den flinke Mand og kaldte os ud af Geledet. Hør, sagde han, nu kan I gaa op og melde jer paa Kaptajnens Kontor. Han har noget Arbejde, som jeg haaber vil passe Jer. – Jo, det var vel nok en ekspedit Mand, Obermaat'en. Oppe paa Kontoret blev vi modtaget af Kaptajnen med følgende Ord:

– Naa, Dreng. I kunde godt tænke Jer at prøve noget andet. – Hva'?

– Ja, jo, saadan forholder det sig, svarede vi som med en Mund.

– Godt, sagde han. Nu skal I faa Lov at prøve noget nyt. Nu gaar I straks hjem og afleverer Vaaben og Udrustning paa Kammeret. Maat'en der kan udlevere jer et nyt Sæt Tøj, saa pakker I jert Kluns. I Eftermiddag vil saa jeres Papirer blive bragt i Orden, saa I kan hente dem der. I Morgen tidlig rejser I saa med det første Tog til Wilhelmshaven. Ankommen her gaar I straks ned til Krigshavnen og melder jer til Tjeneste om Bord paa U-Baad 2. – Held og Lykke følge jer - og Farvel, sagde Kaptajnen til Slut og gav os alle Haanden.

Aah, vi havde nær raabt Hurra af bare Glæde. – Sejle, sejle

Den næste Dag kom vi ganske rigtigt til vort Bestemmelsessted. Vi kom ned til Havnen, men saa viste det sig, at den omtalte Baad slet ikke var naaet i Havn endnu, men lod vente paa sig. Efter at have haft et Par fornøjelige Dages Ophold i Byen, hørte vi, at nu var vor Baad endelig gaaet i Havn, hvorefter vi selvsagt skyndte os om Bord for at melde os til Tjeneste.

Vi fandt den fortøjet ved Kajen i Krigshavnen, men hvor saa den ud. Baaden var næsten tilgroet af Tang, Mos og anden slimet Uhumskhed.

Vor Lyst til Søen var ved Synet af denne Baade dalet en hel Del, men vi kom da om Bord og meldte os til Tjeneste hos Baadens Kommandant, en yngre Løjtnant.

(129) Løjtnanten saa saa underlig paa os, da vi havde gjort vor skyldige Reverens for ham og fremsat vort Ærinde. Manden led af det, man inden for Marinen betegner ved Ordet "Søkuller". Da han havde betænkt sig lidt, sagde han i en alt andet en fredelig Toneart: "Hør, hvad Fa bilder I jer ind, saadan nogle Pyntedukker! (Han pegede derved paa vore flunkende nye Uniformer). Tror man maaske derovre i Kiel, at jeg har Brug for saadan nogle, nogle Landsvin! Desuden, sagde han i et lidt mere moderat Tonefald, skal min Baad i Dok, saa foreløbig gaar jeg ikke ud de første Par Maaneder, og derfor gør I bedst i at rejse derhen, hvor I er kommet fra. Derfor - forsvind, og det lidt gelassen! Jeg har ikke Brug for jer.

Her var visselig en intet at fortryde. Vi forlod uden større Sorg den grimme Baad med den gale Løjtnant.

Vi forlod atter Wilhelmshaven og rejste tilbage til Kiel. Vi meldte os igen tilbage til Kaptajnen, der var ret forbavset over vor ret hurtige Tilbagekomst. Efter at vi havde fortalt om vor mislykkede Tur, sad Kaptajnen og ligesom morede sig lidt over Sagens Udgang.

– Det fik jeg altsaa ikke noget ud af, sagde han ligesom til sig selv.

– Men hør, unge Venner, der er jo Fronten. Kunde I ikke tænke jer det? – Kaptajnen saa undersøgende hen paa os. – Naa, jeg kan se, det har I ikke Lyst til, men jeg skal nok, naar Lejligheden byder sig, tænke paa jer. Farvel!

Vi havde maattet aflevere vort nye Kluns igen. Dagene sled sig saa møjsommeligt hen med Eksercits og andet Djævelskab. Det var Sommer med Sol og Varme, saa Tungen hang os alle ud af Halsen. Der var jo Grænser for, hvor meget øl der var Raad til.

En Middag, just som vi skulde til at begynde paa en frisk efter en velanvendt Middagspause med dito Lur paa Sengen, kom der igen Bud til os. Kaptajnen ønskede at tale med os, sagde Budet. Det skal til vor Ros ikke siges, at vi var sene til at efterfølge Kaptajnens Kalden.

Hvad mon han nu har udtænkt til os, tænkte jeg, da (130) vi var undervejs over til Kaptajnens Kontor, men vi skulde snart faa det at vide. Det maa nu en Gang pointeres, Kaptajnen var en ualmindelig prægtig Mand. Men, alligevel, mon vi efterhaanden ikke blev ham lidt for besværlige? Maaske ønskede han os helst derhen, hvor Peberet gror!

– Naa, sagde Kaptajnen, da vi traadte ind paa Kontoret, der har vi altsaa jer igen, der ikke kan lide Livet her i vor gode By. Dette var ment som en Slags Indledning. Ja, ser I, fortsatte han saa: Jeg har nu faaet fat i et nyt Job til jer, og som jeg vil haabe, I vil synes om. Se, Sagen er den, at der fra Kommandanturet i Slesvig er tilgaaet os en Anfordring om seks behjertede Mænd til Vagttjeneste og lignende inden for den derværende Garnison. Kaptajnen fortsatte: Hvis det er en Tjans, I kan li', saa sig til. I kan da straks gøre jer færdige og rejse derop endnu i Eftermiddag. Kaptajnen sagde til Slut med en let Hovednikken: Om en halv Time er Papirerne i Orden, saa I kan hente dem og straks rejse af Sted.

Kaptajnens Hovednikken betød, at hans Tid var kostbar, og at vor Audiens hos ham var forbi, hvorfor vi skyndsomst forlod Kontoret. Saa kom vi da til Slesvig. Jeg var snart hjemme igen Det var i Byens Idiotanstalt, vi fik overdraget Vagttjenesten. Vi havde kun været her i en Dags Tid, saa havde jeg allerede faaet mere end nok. Hvis du bliver her i længere Tid, saa ender det med, at du selv ender som Idiot her.

Hvilket Liv levedes der ikke her inden for disse skumle Mure Som Vagtpost var man placeret paa en lang Midtergang, ud til begge Sider laa der Celler eller Baase, hvori de ulykkelige opholdt sig. Mange af de indespærrede viste sig at være Soldater. En stor Del af dem var igen Frontsoldater, der havde paadraget sig en eller anden sjælelig Skade. Dog opdagede jeg snart, at alt var ikke lige ægte her. Skyttegravskuller, eller en lille Fimmel, som vi kaldte det, var saa almindeligt her, som mangelen en dækkede sig under for ikke at komme ud til Fronten igen. Jo, der kunde fortælles meget fra dette (131) uhyggelige Sted. Heldigvis kom jeg derfra, før jeg blev Idiot. Tilfældet kom mig til Hjælp. En Dag fik jeg Bud om, at jeg kunde rejse hjem paa en tre Ugers Høstlov. Man havde reklameret mig hjem. Det skal siges, det var ikke med Sorg, jeg tog Afsked med Slesvig. Ankommen hjemme meldte jeg mig snart ved Fronten i Nord.

Mads.

Kammerater!

(132) Siden vi udgav den første Aarbog i 1941, er der i intet Aar indgaaet saa mange Bidrag som i 1947, et glædeligt Tegn paa, at Kammeraterne har Forstaaelsen af, at det har sin Værdi, naar dansksindede sønderjydske Krigsdeltagere fra 1914-18 ikke lader deres Oplevelser i denne Krig gaa med i Graven.

Men samtidig med, at vi notert dette, beder vi Kammeraterne om ikke at standse Optegnelserne. Det er nødvendigt, at Redaktionen har en vis Beholdning, et Arkiv, at øse af, og derfor anmoder vi om fortsat Støtte.

Skriv selv op, hvad I husker, eller lad andre gøre det efter eders Fortælling. Rekonstruer Begivenhederne efter en evt. Dagbog, eller send selve Dagbogen til os. Gør, hvad I vil, men faa det nedskrevet og indsendt; før eller senere vil det blive offentliggjort i Aarbogen. Forglem ikke Navn og Bopæl under Historien. Det er jo netop det interessante ved det, at Læserne kan se, hvem der har skrevet det. Husk ogsaa ved Indsendelse af Billeder at skrive Ejers Adresse paa.

Og til Slut hjertelig Tak for trofast Følgeskab gennem de syv Aar, der gik, Tak til baade Bidragydere og Købere af Bogen.

Ære være deres Minde

Følgende Kammerater, tilhørende vor Forening,
er afgaaet ved Døden
Tiden fra 1. Juli 1946 til 30. Juni 1947.

Aabenraa Amt:

Aabenraa Afdeling:	Math. Nissen, Aabenraa	20. 10. 46
	Charles Bugslag, Aabenraa	18. 1. 47
	Johan Riedel, Aabenraa	1. 2. 47
Bov Afdeling:	Jørgen Moos, Vej bæk	26. 3. 47
Felsted Afdeling:	Christian Schmidt, Lil Skov	15. 8. 46
	Claus Christensen, Traasbøl	20. 11. 46
Graasten Afdeling:		
	Hans P. Petersen Brenholm pr. Graasten	17. 12. 46
Holbøl Afdeling:	Behrend Hansen, Vilsbæk	4. 9. 46
	Chr. Bøttcher, Vilsbæk	18. 11. 46
	Aug. Jessen, Hønsnap	6. 1. 47
	Thomas Christensen, Hokkerup	28. 5. 47
Klipleve Afdeling:		
	Lorenz Peter Detlefsen, Klipleve	21. 5. 47

Haderslev Amt:

Agerskov Afdeling:		
	Peter Lund, Agerskov	7. 9. 46
Aller Afdeling:		
	Martin Toft, Brabæk	31. 8. 47
Arrild Afdeling:		
	Peter Hjortlund, Lindet	24. 6. 47
Bevtoft Afdeling:		

	Peter Schildt, Bevtøft	14. 1. 47
	M. P. Nissen, Strandelhjørn	3. 5. 47
	Erich Erichsen, Hyrup II	7. 5. 47
Branderup Afdeling:		
	Ludvig Nielsen, Rurup	9. 11. 46
Fjelstrup Afdeling:		
	Jes Jørgensen, Anslet	31. 1. 47
	Ferdinand Dinsen, Sillerup	4. 4. 47
Fole Afdeling:		
	Laurids Nielsen, Fole	7. 8. 46
Haderslev Afdeling:		
	Peter Jensen, Haderslev	46
	Nis Nissen, Haderslev	46
Hoptrup Afdeling:		
	L. Lassen, Sønderballe	4. 11. 46
	P. Busk, Marstrup	29. 6. 47
Rødding Afdeling:		
	Christoffer Jespersen, Rødding	28. 9. 46
	Chresten J. B. Christensen, Rødding	10. 2. 47
	Søren Lund, Rødding	28. 5. 47
Spandet Afdeling:		
	Nis B. Christensen, L. Spandet	20. 9. 46
Toftlund Afdeling:		
	Hans Riggelsen, Pughøj, Toftlund	20. 10. 46
Vilstrup Afdeling:		
	Jakob Neumann, Kjelstrup	10. 8. 46
	Jens Jegsen, Sdr. Vilstrup	21. 1 2. 46
	Niels P. Kjær, Sdr. Vilstrup	28. 3. 47
Vojens Afdeling:		
	Jens Lund, Vojens	25. 9. 40
	Jørgen Poulsen, Vojens	2. 11. 46
Vonsbæs Afdeling:		
	Andreas Kylling, Ørbyhage	1 7. 46
	Peter Lund, Bæk	18. 3. 47
Sønderborg Amt:		
Asserballe Afdeling:		
	Hans Schmidt, Asserballe	8. 1 47
	Chresten Nielsen, Asserballeskov	16. 6. 47
Broager Afdeling:		
	Harald Dignes, Skelde	14. 9. 46
	Peter Schwarz, Skodsbøl	25. 2. 47
Hørup Afdeling:		
	Niels Nielsen, Mjang	31. 8. 46
	Rasmus Clausen, Lambjerg	25. 12. 46
	Christian Christensen, Lambjerg	29. 12. 46

Ketting-Augustenburg Afdeling:	Jørgen Bladt, Augustenburg	28. 1. 47
	Hans Fogt, Bro	27. 11. 46
Lysabild Afdeling:	H. J. Hansen, Kronborg, Lysabildskov	13. 9. 46
	Chr. Petersen, Lysabildskov	19. 6. 47
Notmark Afdeling:	Christian P. Christensen, Hundslev	2. 1. 47
Nordborg Afdeling:	Chr. Hansen, Kebingsmark	31. 7. 46
	P. Sandvei, Holmskov	23. 12. 46
Nybøl Afdeling:	Nis Gorrisen, Nybøl	24. 1. 47
Sottrup Afdeling:	Peter Alexandersen, V. Sottrup	22. 7. 46
	Chresten Johansen, V. Sottrup	19. 11. 46
	Hans Nicolai Hansen, V. Sottrup	2. 12. 46
	Jørgen Paulsen, V. Sottrup	2. 1. 47
Tandslet Afdeling:	Hans Skovmand, Mommark	1. 6. 47
	Hans K. Petersen, Ertebjergskov	29. 6. 47
Ullerup Afdeling:	Peter Jensen, Avnbøl	4. 1. 47
	Nikolaj Hansen, Kopperholm	19. 1. 47
	Johan Petersen, Ullerup	9. 4. 47
Tønder Amt		
Ballum Afdeling:	Nicolaus Bundes, Ballum	22. 2. 47
Brede Afdeling:	Jeppe Thimsen, Bredebro	29. 10. 46
	Laurids Jepsen, Nr. Vollum, Bredebro	4. 11. 46
Løgumkloster Afdeling:	Christian Mortensen, Ellum, Løgum-kloster	19. 12. 46
Ravsted Afdeling:	Bende Gregersen, Ravsted	7. 6. 47
Fredericia Afdeling:	J. Harders, Strib	30. 6. 47
Fyn Afdeling:	Christian Rudolph, Revninge	1. 3. 47
København Afdeling:	H. P. Hansen, Hellerup	13. 9. 46
Ribe Afdeling:	Davidsen, Ribe	9. 11. 46

